

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Općina Centar

OPĆINSKI PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM 2013-2018

- NACRT -

KONTROLNI LIST

Naručilac:	Općina Centar Sarajevo
Projekt:	Izrada plana upravljanja čvrstim otpadom za područje Općine Centar Sarajevo
Naziv dokumenta:	Općinski plan upravljanja otpadom Općina Centar Sarajevo 2013-2018
Status dokumenta:	Nacrt
Računovodstvena šifra projekta:	D-1103
Broj protokola:	UP-02-1864/11

Ostali dokumenti koji se odnose na Ugovor:	Broj protokola:	Naziv dokumenta

	Voditelj projekta:	Interna kontrola:	Direktor:
Ime i prezime	Doc.dr. Irem Silajdžić, dipl.okol.inž.	Doc.dr. Sanda Midžić- Kurtagić, dipl.inž.građ.	Prof. dr Tarik Kupusović, dipl.inž.građ.
DATUM	POTPIS	POTPIS	POTPIS
14.12.2012.			

OPĆI PODACI O OBRAĐIVAČU

Nosilac izrade dokumenta :	Institut za hidrotehniku G. F. u Sarajevu Stjepana Tomića 1 71000 Sarajevo tel: + 387 33 212 466/7 fax: + 387 33 207 949 E-mail: heis@heis.com.ba Web: http://www.heis.com.ba
Obrađivači:	Doc.dr. Irem Silajdžić, dipl.okol.ing.
	Vildana Goković, dipl.biol.
	Aleksandra Tomoć-Ćato, dipl.oec.
	Selma Osmanagić-Klico, apsolvant pravnog fakulteta
	Emir Imamović, kartografske podloge i baze podataka

Napomena: Dokument su radili stručnjaci različitih jezičkih izražaja.

SADRŽAJ

1	UVOD	1
2	OSNOVNI PODACI O OPĆINI I PROIZVOĐAČIMA OTPADA	2
2.1	POLOŽAJ	2
2.2	ODNOS RURALNOG I URBANOG DIJELA OPĆINE	3
2.3	BROJ STANOVNIKA I DOMAĆINSTAVA PO MJESNIM ZAJEDNICAMA	6
2.4	PROIZVOĐAČI OTPADA IZ PRIVREDE	6
2.5	PROIZVOĐAČI OTPADA -JAVNE INSTITUCIJE	18
3	PRAVNI OKVIR ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	26
3.1	ZAKONSKA REGULATIVA	26
3.2	PLANSKI DOKUMENTI	36
3.2.1	UVOD	36
3.2.2	FEDERALNA STRATEGIJA UPRAVLJANJA OTPADOM	37
3.2.3	FEDERALNI PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM	38
3.2.4	KANTONALNI PLANSKI DOKUMENTI	38
3.2.5	OPĆINSKI PLANSKI DOKUMENTI	40
3.2.6	PROSTORNO PLANSKA DOKUMENTACIJA	42
3.3	ANALIZA I ZAKLJUČCI	44
4	ADMINISTRATIVNI OKVIR UPRAVLJANJA OTPADOM	48
4.1	INSTITUCIONALNA ORGANIZACIJA	48
4.1.1	DRŽAVNI NIVO	48
4.1.2	FEDERACIJA BIH	48
4.1.3	KANTON SARAJEVO	49
4.1.4	OPĆINA CENTAR	49
4.2	UGOVORI I SARADNJA U OBLASTI UPRAVLJANJA OTPADOM	52
4.2.1	KANTONALNO JAVNO KOMUNALNO PREDUZEĆE "RAD"	52
4.2.2	KANTONALNO KOMUNALNO JAVNO PREDUZEĆE PARK	53
4.3	ANALIZA I ZAKLJUČCI	54
5	POSTOJEĆI KAPACITETI ZA PRIKUPLJANJE I ODVOZ OTPADA	57
5.1	OPREMLJENOST ZA PRUŽANJE USLUGE PRIKUPLJANJA I ODVOZA KOMUNALNOG OTPADA	57
5.2	NAČIN I DINAMIKA PRIKUPLJANJA I ODVOZA KOMUNALNOG OTPADA	58
5.3	SAKUPLJANJE OTPADA SA JAVNIH ZELENIH POVRŠINA	59
5.4	SAKUPLJANJE SPECIJALNOG OTPADA	60
5.4.1	OPASNI OTPAD IZ DOMAĆINSTVA	60
5.4.2	OTPAD OD ŽIVOTINJSKIH LEŠEVA	60
5.4.3	MEDICINSKI OTPAD	61
5.4.4	FARMACEUTSKI	62
5.4.5	GRAĐEVINSKI OTPAD	63

5.4.6	SLUPANA I STARA VOZILA	64
5.4.7	OTPADNE GUME	64
5.4.8	OTPADNA ULJA I MASTI	64
5.4.9	ELEKTRONSKI I ELEKTRIČNI OTPAD	64
5.4.10	KABASTI OTPAD	65
5.4.11	MULJ IZ SEPTIČKIH JAMA I UREĐAJA ZA PREČIŠĆAVANJE	65
5.4.12	OSTALI OPASNI OTPAD	65
5.5	PROIZVOĐAČI OTPADA KOJI SAMI ZBRINJAVAJU OTPAD	65
5.6	DRUGI OPERATERI	66
5.7	ANALIZA I ZAKLJUČCI	66
6	POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	68
6.1	ZELENI OTOCI	68
6.2	CENTRI ZA RECIKLAŽU	68
6.3	CENTRI ZA KABASTI OTPAD	69
6.4	OBJEKTI ZA ODLAGANJE	69
6.5	DRUGI OBJEKTI	69
6.6	ANALIZA I ZAKLJUČCI	70
7	PROSTORNE MOGUĆNOSTI ZA SMJEŠTAJ INFRASTRUKTURE	71
7.1	OGRANIČENJA VEZANA ZA SMJEŠTAJ INFRASTRUKTURE	71
7.2	IZGRAĐENA INFRASTRUKTURA ZA SMJEŠTAJ POSUDA ZA OTPAD	71
7.3	ANALIZA I ZAKLJUČCI	75
8	NELEGALNA ODLAGALIŠTA	77
8.1	PREGLED DIVLJIH DEPONIIJA U OPĆINI CENTAR	77
8.2	PREGLED DIVLJIH DEPONIIJA PO MJESNIM ZAJEDNICAMA	80
8.2.1	MZ BARDAKČIJE	80
8.2.2	MZ BETANIJA-ŠIP	81
8.2.3	MZ MARIN DVOR - CRNI VRH	82
8.2.4	MZ MJETAŠ - BJELAVE	83
8.2.5	MZ PARK - VIŠNJK	84
8.2.6	MZ PIONIRSKA DOLINA - NAHOREVO	85
8.2.7	MZ SKENDERIJA - PODTEKIJA	86
8.2.8	MZ SOUKBUNAR	88
8.3	ANALIZA I ZAKLJUČCI	89
9	PROCJENE KOLIČINA OTPADA	90
9.1	UKUPNO PROIZVEDENI I PRIKUPLJENI OTPAD	90
9.2	UKUPNO PROIZVEDENI I PRIKUPLJENI OTPAD ZA RECIKLAŽU	90
9.3	PRIKUPLJENI SPECIJALNI OTPAD	91
9.4	ANALIZA I ZAKLJUČCI	93
10	FINANSIRANJE SISTEMA UPRAVLJANJA OTPADOM	94

10.1	BUDŽET KJKP "RAD"	94
10.2	BUDŽET OPĆINE CENTAR	95
10.3	ANALIZA I ZAKLJUČCI	96
11	INFORMISANJE JAVNOSTI I JAČANJE JAVNE SVIJESTI	98
11.1	INFORMISANJE GRAĐANA O PRUŽENIM USLUGAMA	98
11.2	PROGRAMI PODIZANJA SVIJESTI	99
11.3	ANKETA O ZADOVOLJSTVU GRAĐANA	99
11.4	ANALIZA I ZAKLJUČCI	103
12	SPECIFIKACIJA PROBLEMA	104
12.1	PRAVNI PROBLEMI	104
12.2	INSTITUCIONALNI PROBLEMI	105
12.3	INFRASTRUKTURNI PROBLEMI	106
12.4	FINANSIJSKI PROBLEMI	107
12.5	JAVNA SVIJEST	107
13	CILJEVI UPRAVLJANJA OTPADOM ZA PLANSKI PERIOD	108
14	PROGRAM MJERA I AKTIVNOSTI	109
15	FINANSIJSKI PLAN ULAGANJA	121
16	ANALIZA RIZIKA	123
17	MONITORING IMPLEMENTACIJE	125
18	PRILOZI	127

POPIS TABELA

Tabela 1. Odnos ruralnog i urbanog dijela Općine i pristupačnost za pružanje usluge.....	3
Tabela 2. Broj stanovnika i domaćinstava po mjesnim zajednicama	6
Tabela 3. Proizvođači otpada iz privrede	7
Tabela 4. Proizvođači otpada iz javnih institucija	18
Tabela 5. Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou BiH	27
Tabela 6. Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou Federacije BiH.....	28
Tabela 7. Propisi od značaja za upravljanje otpadom u Kantonu Sarajevo	32
Tabela 8. Propisi od značaja za upravljanje otpadom u Općini Centar Sarajevo	35
Tabela 9. Pregled ciljeva i indikatora iz federalne strategije koji su mjerodavni za općine.....	37
Tabela 10. Operativni ciljevi za komunalni otpad - Strateški cilj 1	37
Tabela 11. Operativni ciljevi za komunalni otpad – Strateški cilj 2	37
Tabela 12. Obaveze općina uskladu sa Federalnim planom upravljanja otpadom	38
Tabela 13. Problemi identificirani LEAP-om Općine Centar	40
Tabela 14. Aktivnosti u oblasti upravljanje otpadom iz LEAP-a Općine Centar.....	41
Tabela 15. Pregled usvojenih urbanističkih projekata u općini Centar	43
Tabela 16. Usvojeni regulacioni planovi.....	44
Tabela 17. Pregled regulacionih planova u fazi izrade	44
Tabela 18. Oprema za odvoz komunalnog i kabastog otpada.....	58
Tabela 19. Način prikupljanja i dinamika otpada	59
Tabela 20. Zdravstvene ustanove u Općini Centar koje imaju plan upravljanja otpadom	61
Tabela 21. Pregled izgrađenih niša za kontejnere	72
Tabela 22. Pregled divljih deponija u Općini Centar.....	77
Tabela 23. Procjena ukupne količine proizvedenog i prikupljenog otpada na području općine Centar u planskom periodu	90
Tabela 24. Procjena ukupne količine proizvedenog reciklažnog otpada na području općine Centar ..	91
Tabela 25. Proizvedeni specijalni otpad u 2007. godini	92
Tabela 26. Cijenovnik usluga KJKP "Rad".....	94
Tabela 27. Planirani i realizirani izdaci	95
Tabela 28. Grantovi drugim nivoima vlasti (614100), Grantovi mjesnim zajednicama – javne komunalne usluge	95
Tabela 29. Grantovi neprofitnim organizacijama (614300).....	96
Tabela 30. Subvencije javnim preduzećima (614400) i Kapitalni grantovi javnim preduzećima (615400)	96
Tabela 31. Strateški i operativni ciljevi upravljanja otpadom za planski period.....	108
Tabela 32. SWOT analiza sistema upravljanja otpadom u Općini Centar.....	123
Tabela 33. Potrebe za novim posudama za otpad	129
Tabela 34. Izgrađene niše u Općini Centar	132
Tabela 35. Zahtjevi građana za uređenjem infrastrukture za upravljanje otpadom za 2012. godinu	132
Tabela 36. Prijedlog lokacija za izgradnju novih niša.....	134
Tabela 37. Manje divlje deponije	144
Tabela 38. Veće divlje deponije.....	144
Tabela 39. Divlje deponije u ruševnim objektima	145

POPIS SLIKA

Slika 1. Mapa Općine sa granicom urbanog područja i mjesnim zajednicama.....	5
Slika 2. Shematiski prikaz organizacije općinske administracije.....	50
Slika 3. Kartografski prikaz lokacija posuda za prikupljanje otpada	57
Slika 4. Kartografski prikaz lokacija divljih deponija	79
Slika 5. Broj anketiranih stanovnika po mjesnim zajednicama.....	100
Slika 6. Procenat anketiranih stanovnika po mjesnim zajednicama.....	100
Slika 7. Korištenje usluga prikupljanja i odvoza smeća na području Općine Centar	101
Slika 8. Plaćanje komunalne usluge na području Općine Centar.....	101
Slika 9. Ocjena građana za pruženu komunalnu uslugu na području Općine Centar	101
Slika 10. Problemi vezani za odlaganje i prikupljanje otpada na području Općine Centar.....	102
Slika 11. Glavni razlog nerekiciranja otpada na području Općine Centar.....	102

1 UVOD

Zakonu o upravljanju otpadom (Službene novine FBiH br. 33/03, 72/09) predstavlja pravni okvir za uspostavu sistema upravljanja svim vrstama otpada. Jedan od segmenata funkcionalnog sistema jeste i planiranje koje je Zakonom o upravljanju otpadom stavljeno u nadležnost entitetskih (član 8), kantonalnih (član 9) i općinskih vlasti (član 10).

Za razliku od nacionalnog i entitetskih planova upravljanjem otpadom, koji su više strateškog karaktera, iako sa utvrđenim ciljevima, općinski plan je akcijski orijentiran. On predstavlja operativni plan sa detaljnim opisima postojećeg sistema za upravljanje otpadom (npr. sustava skupljanja otpada, postrojenja za obradu, i dr.) te mjerama koje teže unaprijeđenju postojećih sistema kako bi se dosegli strateški ciljevi iz dokumenata višeg reda.

Upravljanje otpadom u općinama Kantona Sarajevo je specifično u odnosu na druge općine u BiH, jer je u skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo br. 31/04) obavljanje komunalnih poslova u domenu prikupljanja, odvoza komunalnog otpada iz stambenih i poslovnih zgrada i poslovnih prostora, te njegovo odlaganje na deponiju, stavljeno u nadležnosti Kantona koji je tu obavezu povjerio Kantonalnom javnom komunalnom preduzeću KJKP "Rad".

Iako ovo kreira specifičnu situaciju u pogledu uloge Općine u cjelokupnom sistemu upravljanju čvrstim otpadom, Općina Centar je odlučila pristupiti izradi Plana upravljanja otpadom kako bi u okviru svojih nadležnosti i u suradnji sa KJKP "Rad" unaprijedila trenutno stanje po pitanju smanjenja nastanka, selektivnog odvajanja, prikupljanja i odvoza komunalnog otpada sa njene teritorije.

Izrada Plana upravljanja otpadom Općine Centar Sarajevo je započela odabirom najpovoljnijeg ponuđača, Instituta za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu, koji je realizaciji aktivnosti pristupio u januaru 2012. godine. Plan je urađen na temelju terenskog obilaska i informacija dobivenih od općinskih službi i JKP "Rad" koji su važni sudionici u upravljanju otpadom.

Plan se donosi za planski period od 5 godina i to 2013-2018.

2 OSNOVNI PODACI O OPĆINI I PROIZVOĐAČIMA OTPADA

2.1 Položaj

Općina Centar jedna je od devet općina Kantona Sarajevo i ujedno urbani, administrativni, poslovni, kulturni, obrazovni, zdravstveni i trgovinsko-uslužni centar Grada.

Površina općine Centar iznosi 32,9 km² sa ukupnom dužinom granice od 43,3 km. Sa svojom površinom predstavlja jednu od manjih općina u Kantonu Sarajevo. Na istoku graniči sa općinom Stari grad, na zapadu sa općinama Novo Sarajevo i Vogošćom, na sjeveru jednim manjim dijelom sa općinom Ilijaš, a na jugu graniči sa Republikom Srpskom.

U općini djeluje 15 mjesnih zajednica i to: (1) Bardakčije, (2) Betanija - Šip, (3) Breka – Koševo II, (4) Ciglane - Gorica, (5) Donji Velešići, (6) Džidžikovac – Koševo I, (7) Hrastovi - Mrkovići, (8) Koševsko brdo, (9) Marijin Dvor - Crni vrh, (10) Mejtaš – Bjelave, (11) Park - Višnjik, (12) Pionirska dolina - Nahorevo, (13) Skenderija - Podtekija, (14) Soukbunar, (15) Trg oslobođenja - Centar.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku iz 6. mjeseca 2011. godine¹, Općinu Centar naseljava 69.673 stanovnika. Sa gustom naseljenosti preko 2.126 stan/km² jedna je od najgušće naseljenih općina Kantona (zajedno sa općinom Novo Sarajevo i Novi Grad).

Generalno posmatrano, 64,6 % teritorija spada u planinski rejon iznad 700 m.n.v; 30,5 % terena pripada brdskom rejonu od 550 do 700 m.n.v., a svega 4,9% prostora pripada nizijskom rejonu do 550 m.n.v.

Planinski rejon se prostire na sjevernom dijelu općine gdje se nalazi niz uzvišenja preko 1.000 m između kojih su usječena korita Peračkog potoka, Koševskog potoka i Skakavca. U ovom dijelu općine nalaze se naselja Nahorevo, Mrkovići, Poljine, Radava, Gradac, Strmac, Perići.

Planinski rejon se postepeno spušta prema dolini Miljacke preko brdskog i padinskog dijela općine gdje su formirana i naselja Jagomir, Koševo, Šip, Bare, Grdonj, Sedrenik, Hrastovi, Bjelave, Višnjik, Crni Vrh, Gorica i ostala padinska naselja.

Nizijski dio općine smješten je na aluvijalnim naslagama rijeke Miljacke i potoka Sušice. To je centralni dio općine i grada Sarajeva sa prosječnom nadmorskom visinom od 538 m.n.v., gdje su smještena naselja Skenderija, Marijin Dvor i Koševo. Odatle se teren naglo diže prema obroncima Trebevića preko padinskih naselja Mrakuše, Soukbunara, Cicinog Hana i Vranjača.

Prostor općine se odlikuje vertikalnim profilom, čije se visinske kote kreću od 531,03 m.n.v. (potok Sušica u blizini Muzeja) do 1.386,9 m.n.v. (kota Uževica).

Uzimajući u obzir specifičnost terena, gdje 95 % teritorije spada u brdsko-planinski rejon, pristupačnost sa aspekta prilaza vozila i pružanja usluga je ograničena. U mjesnim zajednicama Bardakčija, Betanija-Šip, Breka-Koševo, Hrastovi-Mrkovići, Marijin Dvor-Crni Vrh, Pionirska dolina-Nahorevo i Soukbunar postoji određeni broj uskih ulica u kojima je onemogućen pristup velikim kamionima. Stoga se usluga pruža malim vozilima ili, tamo gdje je u potpunosti onemogućen prilaz, građani odnose smeće do najbližeg kontejnera koji se postavlja na najbližu, za vozila pristupačnu, lokaciju.

¹ Kanton Sarajevo u brojkama, Federalni zavod za statistiku 2012

Pružanje usluga u zimskom periodu je uslovljeno vremenskim prilikama i u skladu sa prioritetima održavanja dodijeljenim pojedinim ulicama. Naime, padinske saobraćajnice u zimskom periodu imaju niži prioritet te postoji mogućnost da se odvoz vrši sa zakašnjenjem, prateći dinamiku održavanja tih ulica.

I pored svega moguće je zaključiti da je usluga prikupljanja i odvoza otpada pružena svim građanima u općini Centar, te da vremenske prilike ne onemogućavaju već samo odlažu pružanje usluge u padinskim dijelovima grada.

2.2 Odnos ruralnog i urbanog dijela Općine

Prema podacima iz Strategije razvoja Općine Centar Sarajevo do 2015. godine², površina urbanog dijela općine Centar iznosi 1.377,20 ha (41 %). S obzirom da ukupna površina općine iznosi 3.292,47 ha, iz ovoga slijedi da je površina ruralnog dijela 1.915,27 ha (59%).

I pored značajnog teritorijalnog udjela, veoma mali broj stanovnika živi u ruralnom području, samo njih 2,18 %, dok je najveći dio stanovništva uglavnom skoncentriran u urbanom području.

Bez obzira na urbaniziranost naselja, usluga prikupljanja i odvoza komunalnog otpada je pružena svim stanovnicima Općine. Ograničenja u pružanju usluge predstavljaju uske i strme padinske ulice u koje nije moguće ući kamionima, te kaldrmisane i neasfaltirane ulice u koje se ulazak izbjegava radi očuvanja ispravnosti vozila.

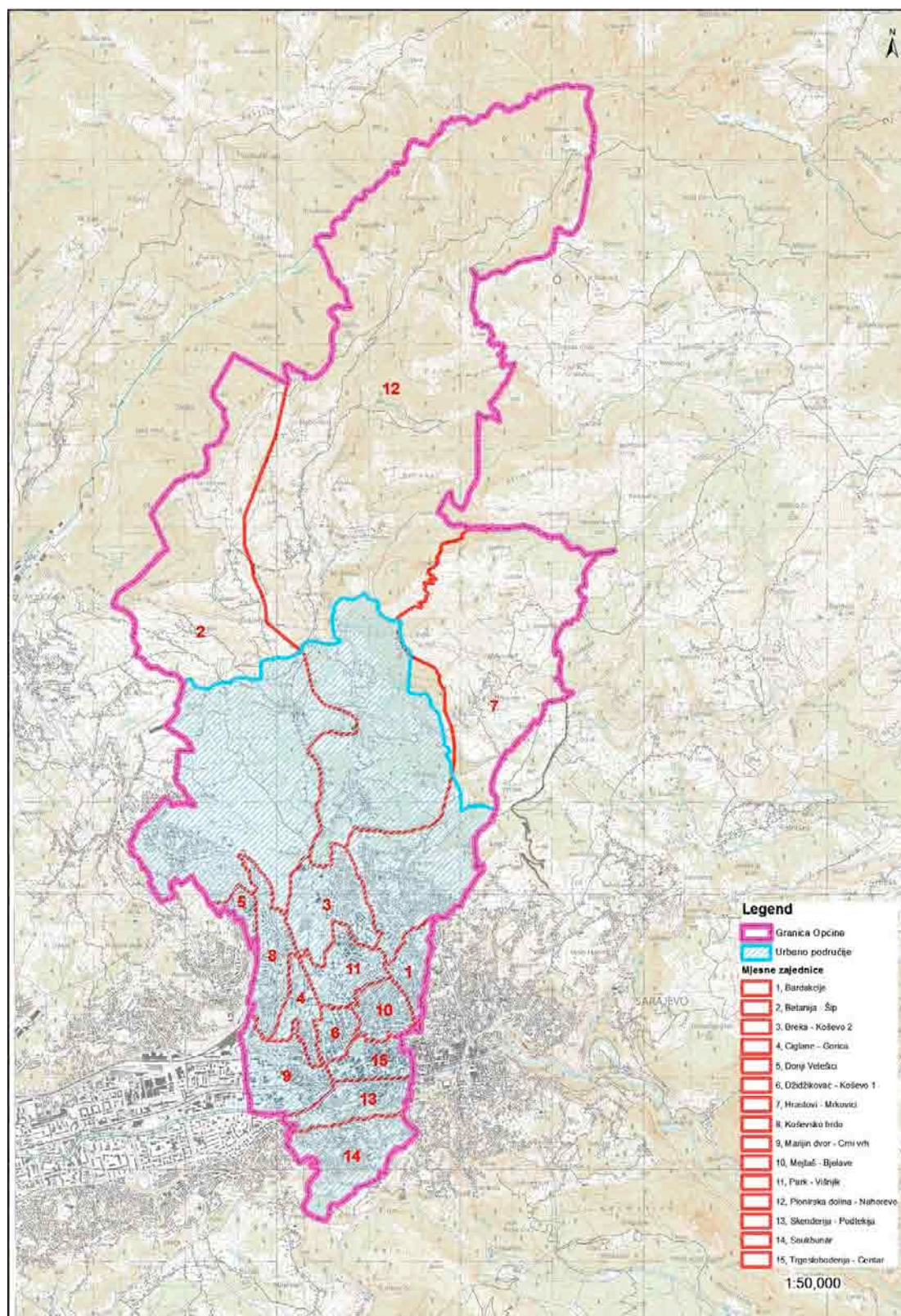
Tabela 1. Odnos ruralnog i urbanog dijela Općine i pristupačnost za pružanje usluge

Naziv MZ	Je li naselje ima urban oblik ili je rasuto na velikoj površini	Postoji li pristupni put dovoljno dobar za zimski period	Udaljenost od centra Općine (km)
Bardakčije	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da, osim u uskim padinskim ulicama te kaldrmisanim ulicama gdje se ne može prići kamionima (npr. Ašikovac, Mandrina, Derebent itd.).	1,3
Betanija - Šip	U dijelu naselja Šip ima urbani oblik, ostalo je ruralnog tipa slabo naseljeno i rasuto (Poljine, Slatina - privatne kuće i vikendice)	Da, osim u neasfaltiranim ulicama gdje se ne prilazi kamionima.	2-7,7
Breka – Koševo II	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	1,7
Ciglane - Gorica	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	0,75
Donji Velešići	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	2
Džidžikovac – Koševo I	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	0,5
Hrastovi - Mrkovići	U dijelu naselja Hrastovi do podnožja Grdonja ima urbani oblik, ostalo je ruralnog tipa slabo naseljeno i rasuto uglavnom u dijelu koje pokriva	Da, osim u uskim padinskim ulicama gdje se ne može prići kamionima	1,5 – 6,5

² Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo do 2015. godine, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, 2009.

Naziv MZ	Je li naselje ima urban oblik ili je rasuto na velikoj površini	Postoji li pristupni put dovoljno dobar za zimski period	Udaljenost od centra Općine (km)
	naselje Mrkovići		
Koševsko brdo	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	1,5
Marijin Dvor - Crni vrh	Urbani oblik	Da	0,5
Mejtaš – Bjelave	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	0,8
Park - Višnjik	Urbani oblik, gusto naseljeno	Da	1,1
Pionirska dolina - Nahorevo	U dijelu neposredno iza Pionirske doline ima urbani oblik, ostalo je ruralnog tipa slabo naseljeno i rasuto duž puta do naselja Nahorevo	Da, osim u neasfaltiranim ulicama u koje kamioni ne ulaze već stanovništvo donosi do najbližeg kontejnera.	2,5 - 11
Skenderija - Podtekija	Urbani oblik gusto naseljeno	Da.	0,5
Soukbunar	Većim dijelom urbani oblik i gusto naseljeno, slabo naseljeno u rejonu Debelo brdo.	Da, osim u ulici Pećina koja je uska i strma te zimi predstavlja problem za vozila. Stanovništvo iznosi otpad do najbližeg kontejnera.	1
Trg oslobođenja - Centar	Urbani oblik, gusto naseljeno.	Da.	0

Slika 1. Mapa Općine sa granicom urbanog područja i mjesnim zajednicama

2.3 Broj stanovnika i domaćinstava po mjesnim zajednicama

Prema podacima iznesenim u Strategiji razvoja općine Centar Sarajevo do 2015. godine, prosječna gustina naseljenosti u Općini je oko 2.126 stanovnika/km², što je čini jednom od gušće naseljenih općina Kantona Sarajevo. U ruralnom dijelu općine Centar živi 1.524 stanovnika dok u urbanom dijelu općine koji iznosi 68.445 stanovnika. Iz prethodnog navedenog se može zaključiti da, bez obzira što ruralno područje zauzima više od polovine teritorije općine, naseljeno je sa samo 2,18 % od ukupnog stanovništva. Svim stanovnicima je pružena mogućnost da otpad odlože na jedan od načina prihvatljiv sa aspekta konfiguracije terena i pozicije naselja, tako se može zaključiti da su svi stanovnici općine obuhvaćeni uslugom prikupljanja i odvoza komunalnog otpada.

U tabeli 2 dat je pregled mjesnih zajednica sa brojem domaćinstava. Podaci o broju stanovnika su dobiveni iz ličnih karata mjesnih zajednica i njihov zbroj se neznatno razlikuje od podatka o ukupnom broju stanovnika na teritoriji Općine Centar koji je objavio Federalni zavod za statistiku.

Tabela 2. Broj stanovnika i domaćinstava po mjesnim zajednicama

R.br.	Naziv MZ-e	Broj stanovnika prema popisu iz 1991.	Broj domaćinstava	Da li koristi usluge odvoza otpada?
1	Bardakčije	3.520	1.222	Da
2	Betanija - Šip	3.230	1.120	Da
3	Breka – Koševo II	6.300	2.187	Da
4	Ciglane - Gorica	4.430	1.830	Da
5	Donji Velešići	329	126	Da
6	Džidžikovac – Koševo I	5.500	2.000	Da
7	Hrastovi - Mrkovići	5.410	1.210	Da
8	Koševsko brdo	9.100	3.500	Da
9	Marijin Dvor - Crni vrh	6.530	2.809	Da
10	Mejtaš – Bjelave	5.290	2.150	Da
11	Park - Višnjik	3.800	1.250	Da
12	Pionirska dolina - Nahorevo	2.110	710	Da
13	Skenderija - Podtekija	3.800	1.600	Da
14	Soukbunar	3.700	2.100	Da
15	Trg oslobođenja - Centar	6.920	2.310	Da
Ukupno prema ličnim kartama MZ:		69.969	26.124	
Ukupno prema Federalnom zavodu za statistiku:		69.673		

Na području općine Centar, pružalac usluga prikupljanja i odvoza smeća KJKP „Rad” ima evidentirana 25.300 domaćinstava i 2.068 objekata privrede koji se smatraju korisnicima njihovih usluga. Sa svim korisnicima KJKP „Rad” ima sačinjene zapisnike, koji imaju elemente ugovora, i na osnovu kojih se vrši fakturisanje.

2.4 Proizvođači otpada iz privrede

Na teritoriji općine centar nalazi se i značajan broj privrednih subjekata koji proizvode komunalni i ostale vrste otpada u koje spadaju otpad iz vrtova i parkova (uključujući otpad iz grobalja), te specijalne kategorije otpada kao što su medicinski otpad iz privatnih i javnih zdravstvenih ustanova, klaonički otpad iz mesnica, otpad iz automehaničarskih radnji, hemijskih čistionica, itd.

Ne postoji jedinstveni katastar privrednih subjekata, te su stoga podaci o proizvođačima otpada iz privrede prikupljeni obilaskom terena, koristeći podatke iz ličnih karti mjesnih zajednica iz arhive općine Centar, katastra proizvođača otpada u Kantonu Sarajevo, te registre privrednih subjekata i javnih ustanova dostupne na internetu. Na ovaj način, na teritoriji općine Centar je identificirano:

- 3 industrijska pogona i postrojenja,
- 4 tržna i poslovna centra,
- 16 banaka sa ukupno 36 podružnica
- 152 ugostiteljska objekta,
- 5 benzinskih stanica,
- 11 mesnica,
- 14 automehaničarskih radnji,
- 13 autopraonica
- 7 vulkanizerskih radnji
- 1 garaža GRAS-a
- 3 štamparije
- 12 hotela
- 8 servisa elektronske i elektroničke opreme i uređaja
- 9 hemijskih čistionica,
- 7 fotografskih radnji,
- 8 lanaca supermarketa sa ukupno 37 podružnica,
- 1 sportski teren,
- 85 privatnih ordinacija (specijalističkih i stomatoloških),
- 24 privatne apoteke, i
- 2 poljoprivredne apoteke.

Spisak nije iscrpan i služi samo da se ostvari uvid u vrste i količine otpada koje proizvode pravni subjekti, a koji su u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09) i Pravilnikom o uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatera sistema za prikupljanje otpada (S.N. FBiH 09/05) dužni razdvajati i odvojeno skladištiti na mjestu nastanka, te sklopiti odgovarajući ugovora ili sporazuma sa ovlaštenim operaterom koji će preuzeti daljnju brigu o otpadu.

Tabela 3. Proizvođači otpada iz privrede

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
Industrijski pogoni i postrojenja		
1.	Bosnalijek d.o.o, farmaceutska industrija	07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika 14 OTPAD OD ORGANSKIH RASTVARAČA, RASHLADNIH MATERIJE I REAKTIVNIH GORIVA (osim 07 i 08) 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 20 01 Odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 10 odjeća, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
2.	Tvornica čarapa „Ključ“ Sarajevo	04 02 Otpad iz tekstilne industrije 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
		komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 11 tekstil) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
3.	Veplast – izrada alata i plastike, Koševsko brdo	12 01 otpad od oblikovanja i fizičke i mehaničke obrade metala i plastike 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 39 plastika) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
Tržni i poslovni centri		
1.	Unitic Centar	07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika
2.	Alta Shopping Center	
3.	Avaz Twist Tower	09 01 Otpad iz fotografske industrije
4.	BBI Centar	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
Banke		
1.	Unicredit bank (8 podružnica)	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad)
2.	Raiffeisen bank (5 podružnica)	
3.	Hypo alpe-adria-bank (1 podružnica)	20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
4.	NLB Tuzlanska banka (2 podružnice)	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente
5.	Nova banka (2 podružnice)	20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
6.	Volksbank BH (2 podružnice)	
7.	Sparkasse Bank (1 podružnica)	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
8.	Pro Credit Bank (1 podružnica)	
9.	Union Bank (1 podružnica)	
10.	Intesa Sanpaolo banka (5 podružnica)	
11.	Vakufska banka (3 podružnice)	
12.	Bosna Bank International (1 podružnica)	
13.	Ljubljanska banka (1	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
	podružnica)	
14.	Word Vision mikrokreditna banka (1 podružnica)	
15.	Centralna banka BiH (1 podružnica)	
16.	ABS banka (1 podružnica)	
Cafe restorani		
1.	Ukupan broj ugostiteljskih objekata 152	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
Benzinske stanice		
1.	OMV, Breka	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 16 06 Baterije i akumulatori 16 07 Otpad od čišćenja spremnika za prijevoz i skladištenje 19 08 Otpad iz uređaja za obradu otpadnih voda koji nije specificiran na drugi način 20 03 Ostali komunalni otpad (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu , 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
2.	OMV, Šip	
3.	Energopetrol, Skenderija	
4.	Energopetrol, Ciglane	
5.	Energopetrol, Centar	
Mesnice		
1.	Mesara Bećarević, Breka, Višnjik, Džidžikovac	02 01 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva 02 02 Otpad od pripremanja i prerade mesa, ribe i drugih namirnica životinjskog porijekla 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
2.	Mesara Mujanović, Drvenija	
3.	Mesara Mujanić, Marijin dvor i Džidžikovac	
4.	Mesara Maksumić, Patriotske lige	
5.	Mesara Šahbaz, Pijaca Ciglane	
6.	Mesara Braća Jelač, Pijaca Ciglane	
7.	Mesnica Hutinović, Podhrastovi	
8.	Mesnica Pervan, Koševo	
Autopraonice, automehaničari, vulkanizeri		
1.	Autocentar Bunjo, Šip	12 01 Otpad od oblikovanja i fizičke i mehaničke obrade metala i plastike 13 01 Otpadna hidraulična ulja 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 13 05 Sadržaj iz odvajanja ulje/voda 13 07 Otpad od tekućih goriva 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 16 01 Stara vozila iz različitih načina prevoza (uključujući
2.	Autocentar Halilović, Bare	
3.	Autocentar Citroen ABC, Ciglane	
4.	Autocentar Delta, Koševo	
5.	Autocentar UNIS, Donji Velešići	
6.	Tehnički pregled Bosna sunce osiguranje, Bare	
7.	Autoservis Automaher, Ciglane	
8.	Autoservis Imšir, Bjelave	
9.	Autoservis Fiat, Koševsko brdo	
10.	Autoservis BMW, Gornja Breka	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
11.	Automehaničar Lauda, Nahorevo	necestovna sredstva) i otpad od rastavljanja starih vozila i održavanja vozila (osim 13, 14, 16 06 i 16 08)
12.	Automehaničar, Nahorevo	16 06 Baterije i akumulatori
13.	Autolimar, lakirer Pionirska dolina	20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 10 odjeća, 20 01 26* ulja i masti koji nisu navedeni pod 20 01 25, 20 01 30 sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29, baterije i akumulatori obuhvaćeni pod 16 06 01, 16 06 02 ili 16 06 03 i nesortirane baterije i akumulatori koji sadrže ove baterije, 20 01 34 baterije i akumulatori koji nisu navedeni pod 20 01 33)
14.	Autolakirer, Soukbunar	
15.	Vulkanizer, Bardakčije	
16.	Vulkanizer, Koševo	
17.	Vulkanizer, Kobilja glava	
18.	Vulkanizer i autopraonica, Koševsko brdo	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente
19.	Vulkanizer, Koševsko brdo	
20.	Vulkanizer Tamek i Son, Skenderija	20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
21.	Autopraonica Stadion SMB	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
22.	Autopraonica, Gornja Breka	
23.	Autopraonica, Breka	
24.	Autopraonica Kristal, Pionirska dolina	
25.	Autopraonica Jezero, Pionirska dolina	
26.	Autopraonica Blist, Koševsko brdo	
27.	Samouslužna autopraonica Zetra	
28.	Autopraonica, Donji Velešići	
29.	Autopraonica Koševo (kod dječijeg igrališta)	
30.	Autopraonica Kobilja glava	
31.	Autopraonica EM, Skenderija	
32.	Autopraonica i vulkanizer Nela, Skenderija	
33.	Autopraonica, Bardakčije	
34.	Autopraonica, Bjelave	
35.	GRAS-ova garaža	
Štamparije		
1.	Blicdruk, Mejtaš	08 03 Otpad od proizvodnje, formulacije, prodaje i primjene tiskarskih boja
2.	Savart, Breka	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad)
3.	Triptih d.o.o., Breka	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 01 papir i karton, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 27* boje, tinta, ljepila i smole koje sadrže opasne materije, 20 01 28 boje, tinta, ljepila i smole koje nisu navedene pod 20 01 27) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
		otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
Hoteli		
1.	Hotel America, Višnjik	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad)
2.	Hotel Belvedere, Višnjik	
3.	Hotel Omega Ambasador, Crni vrh	
4.	Holiday Inn	
5.	Hotel Dardanija, Centar	
6.	Hotel Bosnia, Centar	
7.	Hotel Hecco delux	
8.	Hotel City Boutique	
9.	Hotel Jezero	
10.	Hotel Unica, Skenderija	
11.	Hotel Hondo, Bjelave	
12.	Hotel Union, Marijin dvor	
Servisi elektronske i elektroničke opreme i uređaja		
1.	BTS Computers, Breka	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 16 02 Otpad iz električne i elektronske opreme 20 01 Odvojeno sakupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 23* odbačena oprema koja sadrži fluoro-hlorougljovodonike, 20 01 36 odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23) 20 03 Ostali komunalni otpad, 20 03 01 miješani komunalni otpad
2.	Printex, d.o.o. Sarajevo, Breka	
3.	Imtec d.o.o., BBI	
4.	Promlando d.o.o., Koševo	
5.	Ellteh, Ciglane	
6.	RTV servis Televizor, Centar	
7.	Global computers, Ciglane	
8.	High d.o.o, Crni vrh	
Hemijske čistionice		
1.	BBI Centar	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 11 tekstil, 20 01 13* rastvarači, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 27* boje, tinta, ljepila i smole koje sadrže opasne materije, 20 01 28 boje, tinta, ljepila i smole koje nisu navedene pod 20 01 27, 20 01 29* sredstva za pranje koja sadrže opasne materije, 20 01 30 sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29)
2.	Boos, Breka, Skenderija, UNITIC	
3.	Askos, Marijin dvor	
4.	Eko-sekund, Ciglane	
5.	IC, Ciglane	
6.	Jasenac, Ciglane	
7.	Ecology, Koševo	
8.	Hemijska čistiona, Mejtaš	
9.	Hemijska čistiona, Breka	
Fotografske radnje		
1.	ZK foto, Skenderija	09 01 Otpad iz fotografske industrije (09 01 01*- 09 01 99) 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 17* fotografske hemikalije) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema
2.	Kodak express, plato Skenderija	
3.	Foto Jusuf, plato Skenderija	
4.	Foto Shop Edo, plato Skenderija	
5.	Foto Studio Azra, plato Skenderija	
6.	Foto Studio Photolab	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
7.	Foto Amra d.o.o.	koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
Supermarketi		
1.	Konzum Breka (2 prodavnice), Marijin Dvor (2 prodavnice), Koševsko brdo (2 prodavnice), BBI, Višnjik, Bardakčije, Šip, Soukbunar,	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 01 papir, 20 01 02 staklo, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 39 plastika, 20 01 35* odbačena električna i elektronska oprema
2.	DP Market Koševsko brdo, UNITIC, Breka, Pionirska, Centar (2 prodavnice), Bjelave, Šip, Donji Velešići, Skenderija, Privredni grad Skenderija, Marijin dvor, Mejtaš	20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 02 otpad s pijaca, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
3.	Amko komerc Bjelave, Skenderija (2 prodavnice), Ciglane, Centar (2 prodavnice), Koševsko brdo,	
4.	Hoše, Mejtaš	
5.	Bingo, Ciglane	
6.	Robot, Ciglane	
7.	Mercator, Alta Shopping Center	
8.	Dežurni marketi, Koševsko brdo, Centar	
Sportski tereni		
1.	Golf teren	02 01 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 02 Otpad iz vrtova i parkova (uključujući otpad sa groblja)
Privatne ordinacije		
1.	Privatna specijalistička ortopedska ordinacija "Prof. dr Ismet Gavrankapetanović" - Prof. dr Ismet Gavrankapetanović	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi
2.	Privatna specijalistička ordinacija - dr Džemila Šabanović	20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
3.	Privatna oftalmološka ordinacija "Dr. Sefić" - dr Sanja Sefić	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
4.	Ordinacija za ultrazvučnu	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
	dijagnostiku "Medichol" - dr Davorka Veber	otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
5.	Privatna specijalistička ordinacija - dr Merima Vejsilović	
6.	Privatna ordinacija za fizijatriju "RAS"- dr Senad Zukanović	
7.	Privatna specijalistička ordinacija iz neuropsihijatrije "Kantardžić" - dr Aida Kantardžić-Šehić	
8.	Pedijatrijska ordinacija "Prof. dr Lutvo Hodžić" - Prof. dr Lutvo Hodžić	
9.	Privatna neuropsihijatrijska ordinacija "Dr. Ljubović" - Prim. dr Senadin Ljubović	
10.	Privatna specijalistička ordinacija - mr. sci. dr Ferida Huković-Čengić	
11.	Privatna specijalistička ordinacija - doc. dr Saida Fišeković	
12.	Specijalistička ordinacija iz dermatovenerologije „DERMA-ESTETIKA“ - dr Zejna Velagić	
13.	Privatna ordinacija specijaliste ginekologa - Prim. dr Zuhra Dizdarević	
14.	Privatna specijalistička ordinacija - Prim. dr Elma Kučukalić-Selimović	
15.	Privatna ordinacija za ultrazvučnu dijagnostiku „Dr. med. sci. Melika Klančević, spec. radiolog“ - Dr. med. sci. Melika Klančević	
16.	Privatna specijalistička ordinacija - dr Aida Volić	
17.	Privatna specijalistička ordinacija - dr Šaćira Kapić-Lačević	
18.	Privatna ginekološka ordinacija Donna" - dr Aida Tabori	
19.	Ordinacija specijaliste pulmologa i alergologa "Prof. dr. sci. med. Zehra Dizdarević" - Prof. dr. sci. med. Zehra Dizdarević	
20.	Ordinacija za urologiju "Šabanović" - dr Selver Šabanović	
21.	Specijalistička ginekološka ordinacija "Prof. dr Jadranka Dizdarević Stojkanović" - Prof.	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
	dr Jadranka Dizdarević	
22.	Privatna specijalistička ginekološka ordinacija „Femina“ - dr. Anja Čiča-Tomić	
23.	Ginekološka ordinacija "Dr. Dedeić" - dr Sabahudin Dedeić	
24.	Privatna zdravstvena ustanova "POLIKLINIKA MESIHOVIĆ"	
25.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "HADŽIOMEROVIĆ"*	
26.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "BOSANES"	
27.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "MEDICUS"*	
28.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "Dr AŠČERIC"	
29.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "Dr BOROVIĆ"*	
30.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "CLARUS"*	
31.	Privatna zdravstvena ustanova - Hirurška poliklinika "KARABEG"	
32.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "FM"	
33.	Privatna specijalistička ordinacija iz dermatovenerologije "DERMA CLINICA" - Prof. dr Naima Arslanagić	
34.	Privatni mikrobiološko-parazitološki laboratorij - Mušić Selma, laboratorijski tehničar	
35.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "GHETALDUS"	
36.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "mojaKLINIKA"	
37.	Privatna ordinacija specijaliste infektologa „Prof. dr sci. med. Sajma Krkić-Dautović“ - Prof. dr. sci. med. Sajma Krkić-Dautović	
38.	Privatna specijalistička ordinacija za ultrazvučnu dijagnostiku „Dr. sci. med. Amela Mornjaković-Franca"	
39.	Privatna ordinacija specijaliste fizijatra „SPORTICUS“ - Dr. Buljugić	
40.	Privatna zdravstvena ustanova Poliklinika „Centar za estetsku hirurgiju – Naša mala klinika“	
41.	Ordinacija specijaliste oftalmologa „Dr. Šehović“ - Šehović dr. Ilvana	
42.	Privatna stomatološka	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
	ordinacija "dr. Aida Nukica" - dr. Aida Nukica	
43.	Privatna stomatološka ordinacija - Ferhatbegović dr Fahrudin	
44.	Privatna stomatološka ordinacija "Dr. Herenda" - Herenda dr Nihad	
45.	Privatna specijalistička ordinacija ortopedije vilica – ortodoncije sa ortodontskim laboratorijem „Dr Sandra Bizović“ - Bizović dr Sandra	
46.	Privatna stomatološka ordinacija - Begeta dr Ibrahim	
47.	Privatna stomatološka ordinacija - Aščerić dr Safet	
48.	Privatna stomatološka ordinacija "Dr. Vejsilović" - Vejsilović dr Esad	
49.	Privatna stomatološka ordinacija - Topalović dr Fikreta*	
50.	Privatna stomatološka ordinacija - Fazlagić dr Esad	
51.	Privatna stomatološka ordinacija - Porić dr Zlatan	
52.	Privatna stomatološka ordinacija - Ljaljević dr Nedžad	
53.	Privatna stomatološka ordinacija - Belamarić Kotjelnikov dr Slađana	
54.	Privatna stomatološka ordinacija "Rica" - Oručević dr Senad	
55.	Privatna stomatološka ordinacija - Kulenović dr Senad	
56.	Privatna stomatološka ordinacija "Bičakčić" - Bičakčić dr Nadir*	
57.	Privatna stomatološka ordinacija "Denta F" - Faginović dr Alija	
58.	Privatna stomatološka ordinacija - Travljanin dr Enis	
59.	Centar ortodoncije "Demirović" - Demirović dr Kenan	
60.	Privatna stomatološka ordinacija - Maglić dr Valida	
61.	Privatna stomatološka ordinacija - Demirović dr Haris	
62.	Privatna stomatološka ordinacija - dr Emir Čekro	
63.	Privatna stomatološka	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
	ordinacija "City Dent"- Tatarević dr Erdin	
64.	Privatna stomatološka ordinacija "Efendić" - Efendić dr Muhamed	
65.	Privatna stomatološka ordinacija - Deronja dr Jasmin	
66.	Privatna stomatološka ordinacija "KENZZO" - Mustagrudić Avdić dr Faruk*	
67.	Privatna stomatološka ordinacija "Hajradinović dr. Nijazija" - Hajradinović dr Nijazija	
68.	Privatna stomatološka ordinacija "Dental Smile" - Tanović dr Azra	
69.	Privatna stomatološka ordinacija "Dr. Cerić Džaferović Lejla" - dr Lejla Cerić Džaferović	
70.	Privatna stomatološka ordinacija "Dr. Agić" - dr Aiša Agić	
71.	Privatna stomatološka ordinacija " DENTA-S" - dr Selma Šakić Bukarić	
72.	Privatna stomatološka ordinacija "Goden" - Prof. dr Toško Gojkov	
73.	Privatna stomatološka ordinacija "Konjhodžić" - Prof. dr sci. Hajrija Konjhodžić Raščić	
74.	Privatna stomatološka ordinacija - Prof. dr sci. Sead Redžepagić	
75.	Privatna stomatološka ordinacija "Dr. Prohić" - Doc. dr Samir Prohić	
76.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "BOSANES"	
77.	Privatni zubotehnički laboratorij - "SARADENT"	
78.	Privatni zubotehnički laboratorij "ADO-DENT"	
79.	Privatni zubotehnički laboratorij - "DT-LAB"	
80.	Privatni zubotehnički laboratorij "M&S" - Trifković Maja i Bešić Samir	
81.	Privatni zubotehnički laboratorij - "Salaković"	
82.	Privatna specijalistička ordinacija - Prof. dr sci. Dizdarević Redžep	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
83.	Privatna stomatološka ordinacija ""A&S" - Omerbašić dr Safija	
84.	Privatna stomatološka ordinacija „Dental centar dr. Redžić" - Redžić dr. Behidža	
85.	Privatna stomatološka ordinacija "SANARIS - dr. Azra Jelešković	
Apoteke		
1.	PZU "Leko international - ogranak Centar"	07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika
2.	PZU "Remedia", Marijin dvor	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)
3.	PZU "Denida-ogranak Marijin dvor", Marijin dvor	18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi
4.	PA "Višnjik", Višnjik	20 01 Odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 31* citotoksici i citostatici)
5.	PA "My Medico", Koševo	20 01 odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
6.	PA "Čobanija", Skenderija	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente
7.	PA "Medisan", Koševsko brdo	20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
8.	PA "Sempreviva", Koševsko brdo	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
9.	PA "Ikanović", Park	
10.	PZU "Gral", Šip	
11.	PA "Lamella", Šip	
12.	PZU "Ciglane", Ciglane	
13.	PZU "Lupriv ljekarne - ogranak 11" Skenderija	
14.	PA "Zina-1", Breka	
15.	PA "Vedypharm", Hrastovi	
16.	PZU "Eurofarm-Centar-ogranak PJ5 BBI", BBI Centar, Centar	
17.	PZU "Luprivit ljekarne - ogranak broj 3", Vrazova, Skenderija	
18.	PA "Pharmacentar", Bjelave	
19.	PZU "Remedia-ogranak Remedia 3", Breka	
20.	PA "Monis", Marijin dvor	
21.	PA Altea, Koševo 1	
22.	PZU "Oaza zdravlja - ogranak Skenderija", Skenderija	
23.	PZU "Oaza zdravlja - ogranak Mejtaš", Mejtaš	
24.	PA "Bardakčije", Bardakčije	
Poljoprivredne apoteke		
1.	Agricom, Jezero	06 10 Otpad od PFDU azotnih hemikalija, azotnih hemijskih procesa i proizvodnje gnojiva
2.	Poljooprema, Marijin dvor	06 13 Otpad od ostalih procesa anorganske hemije koji nisu specificirani na drugi način 07 04 Otpad od proizvodnje, formulacije, prodaje i primjene proizvoda za zaštitu biljaka (osim 02 01 08 i 02 01 09, agensa za zaštitu drveta (osim 03 02) i drugih

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)
		biocida 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specifičan na drugi način)

2.5 Proizvođači otpada -javne institucije

Na teritoriji Općine Centar je prisutan i značajan broj javnih ustanova koje se smatraju značajnim proizvođačem otpada. Za potrebe sagledavanja stanja sačinjen je popis koristeći podatke prikupljene terenskim obilaskom i raspoloživih relevantnih web stranica. Popisom je identificirano prisustvo:

- 51 institucija javne administracije na svim nivoima,
- 19 ambasada i međunarodnih institucija,
- 8 zavoda,
- 24 institucije kulture
- 50 obrazovnih institucija (fakulteti, srednje škole, osnovne škole i vrtići)
- 11 zdravstvenih ustanova od čega JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ima 14 podružnih ambulanti
- 1 veterinarska ambulanta
- 9 apoteka
- 7 grobalja
- 1 pijaca
- 1 tržnica
- 9 sportskih terena
- i parkovske površine.

Tabela 4. Proizvođači otpada iz javnih institucija

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada
Javna administracija		
1.	Predsjedništvo BiH	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)
2.	Parlamentarna skupština BiH	20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
3.	Ministarstvo inostranih poslova BiH	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente
4.	Ministarstvo sigurnosti BiH	20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
5.	Ministarstvo odbrane BiH	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specifičan na drugi način)
6.	Ministarstvo financija i trezora BiH	
7.	Ministarstvo pravde BiH	
8.	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH	

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada	
9.	Ministarstvo komunikacija i prometa BiH	oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
10.	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH		
11.	Ministarstvo civilnih poslova BiH		
12.	Vlada Federacije BiH		
13.	Parlament Federacije BiH		
14.	Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH		
15.	Ministarstvo pravde FBiH		
16.	Ministarstvo finansija FBiH		
17.	Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH		
18.	Ministarstvo prometa i komunikacija FBiH		
19.	Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH		
20.	Ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica FBiH		
21.	Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata FBiH		
22.	Ministarstvo zdravstva FBiH		
23.	Ministarstvo kulture i sporta FBiH		
24.	Ministarstvo prostornog uređenja FBiH		
25.	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH		
26.	Ministarstvo okoliša i turizma FBiH		
27.	Federalna uprava za geodetske i imovinsko - pravne poslove		
28.	Federalni zavod za statistiku		
29.	Federalni hidrometeorološki zavod		
30.	Arhiv Federacije BiH		
31.	Federalni zavod za programiranje razvoja		
32.	Federalna direkcija robnih rezervi		
33.	Federalna uprava civilne zaštite		
34.	Federalna uprava za inspekcijske poslove		
35.	Federalni zavod za agropedologiju		
36.	Agencija za državnu službu FBiH		
37.	Ured za saradnju i zastupanje pred Komisijom za ljudska prava, FBiH		
38.	Registar vrijednosnih papira		
39.	Komisija za vrijednosne papire FBiH		
40.	Državna Komisija za traženje nestalih osoba		
41.	Direkcija za sukcesiju bivše SFRJ		
42.	Direkcija za telekomunikacije BiH		
43.	Dom za ljudska prava BiH		
44.	Uprava za saradnju sa Interpolom		
45.	Vlada Kantona Sarajevo i 12 kantonalnih ministarstva		
46.	Pravobranilaštvo Kantona Sarajevo		
47.	Općinski sud u Sarajevu - Palata pravde		
48.	Privredna komora Kantona Sarajevo		
49.	Vanjskotrgovinska/Spoljnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine		
50.	Privredna/gospodarska komora FBiH		
51.	Općina Centar Sarajevo		
Ambasade, međunarodne organizacije i agencije			
1.	Delegacija EU i Specijalni predstavnik EU u BiH		15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)
2.	Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini		

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada	
3.	OHR Sarajevo	20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
4.	Ambasada Grčke		
5.	Ambasada Hrvatske		
6.	Ambasada Turske		
7.	Ambasada Srbije		
8.	Ambasada Islamska Republika Iran		
9.	Ambasada Francuske		
10.	Ambasada Italije		
11.	Ambasada Njemačke		
12.	Ambasada Austrije		
13.	Ambasada Rumunije		
14.	Ambasada Velike Britanije		
15.	Ambasada Poljske		
16.	Ambasada Španije		
17.	Ambasada Slovenije		
18.	Ambasada Japana		
19.	Ambasada Holandije		
Zavodi			
1.	Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa		15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
2.	Prosvjetno pedagoški zavod Grada Sarajeva		
3.	Zavod za informatiku i statistiku		
4.	Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo		
5.	Zavod za planiranje razvoja Sarajeva		
6.	Zavod za međ. nauč. teh. obr. i kult. saradnju		
7.	Zavod za platni promet FBiH		
8.	Zavod za računovodstvo i reviziju BiH		
Javne ustanove			
9.	JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
10.	Kantonalna javna ustanova za zaštićena područja		
11.	Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo		
Institucije kulture			
1.	Centar za kulturu	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23	
2.	Zemaljski muzej		

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada	
3.	Narodno pozorište	koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
4.	Kamerni teatar 55		
5.	Pozorište mladih		
6.	SARTR-Sarajevski ratni teatar		
7.	Otvorena scena Obala		
8.	Bosanski kulturni centar		
9.	Kino Apolo		
10.	Kino Bosna		
11.	Kinoteka BiH		
12.	Obala Meeting point		
13.	Multiplex Cinema City		
14.	Galerija Mersada Berbera E&A		
15.	Collegium Artistikum		
16.	Galerija "Paleta"		
17.	Galerija "Roman Petrović"		
18.	Galerija "Gabrijel"		
19.	Galerija "Facta"		
20.	JU BIBLIOTEKA GRADA SARAJEVA Centralna čitaonica		
21.	Ju Biblioteka Grada Sarajeva Klub Mak		
22.	Ju Biblioteka Grada Sarajeva		
23.	JU BIBLIOTEKA GRADA SARAJEVA Dječja čitaonica		
24.	JU BIBLIOTEKA GRADA SARAJEVA Centralna čitaonica		
Obrazovne ustanove			
1.	Akademija likovnih umjetnosti		15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)
2.	Akademija scenskih umjetnosti		
3.	Arhitektonski fakultet		
4.	Fakultet sporta i tjelesnog odgoja		
5.	Fakultet političkih nauka		
6.	Farmaceutski fakultet		
7.	Filozofski fakultet		
8.	Građevinski fakultet		
9.	Medicinski fakultet		
10.	Pravni fakultet		
11.	Stomatološki fakultet sa klinikama		
12.	Pedagoški fakultet		
13.	Fakultet zdravstvenih studija		
14.	Prva gimnazija		
15.	Druga gimnazija		
16.	Katolički školski centar – Opća realna gimnazija		
17.	Gimnazija Obala		
18.	Srednja škola primijenjenih umjetnosti		
19.	Srednja medicinska škola		
20.	Srednja medicinska škola		
21.	Srednja zubotehnička škola		
22.	Katolički školski centar		
23.	Srednja građevinsko-geodetska škola		
24.	Srednja trgovačka škola		
25.	Srednja mašinska tehnička škola		
26.	Srednja škola metalnih zanimanja		

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada
27.	O.Š. Nafija Sarajlić	
28.	O.Š. Isak Samokovlija	
29.	O.Š. Safvet beg Bašagić	
30.	O.Š. Musa Čazim Čatić	
31.	Katolički školski Centar	
32.	O.Š. Hasan Kikić	
33.	O.Š. Mehmed - beg Kapetanović Ljubušak	
34.	O.Š. Hasan Kaimija	
35.	O.Š. Alija Nametak	
36.	O.Š. Vladislav Skarić	
37.	O.Š. Silvije Strahimir Kranjčević	
38.	JU Djeca Sarajevo	
39.	Vrtić Vrapčić	
40.	Vrtić Iskrica	
41.	Vrtić Višnjik	
42.	Vrtić Slavuj	
43.	Vrtić Lane	
44.	Vrtić Leptirić	
45.	Vrtić Makovi	
46.	Vrtić Skenderija	
47.	Vrtić Šareni voz	
48.	Vrtić Pahuljica	
49.	Vrtić Bambi	
50.	Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju	
Zdravstvene ustanove		
1.	Klinički centar Univerziteta u Sarajevu*	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)
2.	JU Opća bolnica Abdulah Nakaš Sarajevo*	15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća
3.	JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo Jagomir*	18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi
4.	JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo*	20 01 odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
5.	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo: Centralni Objekat Vrazova* i 14 područnih ambulanti Jablanička, Mis Irbina, Urijan Dedina, Cicin Han, Mejtaš, Čekaluša, Višnjik, Breka, Podhrastovi, Ciglane, Koševsko Brdo, Šip, Koševo I, Hrastovi	20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente
6.	JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo , Džidžikovac*	20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23
7.	JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo	20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu,
8.	JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo*	20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specifičan na drugi način)
9.	JU Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu*	
10.	KKJU "Dom za socijalno zdravstveno zbrinjavanje osoba sa invaliditetom i drugih osoba"	
11.	Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH	
Veterinarske ustanove		
1.	KJP "Veterinarska stanica" Sarajevo - Veterinarska ambulanta Slatina*	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada
		<p>upijanje i zaštitna odjeća</p> <p>18 02 Otpad od istraživanja, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti u životinja</p> <p>20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)</p> <p>20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente</p> <p>20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23</p> <p>20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)</p>
Apoteke		
1.	JU Apoteke Sarajevo PJ Marijin dvor	<p>07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika</p> <p>15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad)</p> <p>15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća</p> <p>18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi</p> <p>20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)</p> <p>20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente</p> <p>20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23</p> <p>20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)</p>
2.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Koševsko brdo	
3.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Breka ogranak	
4.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Centar	
5.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Pozorište	
6.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Skenderija	
7.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Mejtaš	
8.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Koševo	
9.	JU Apoteke Sarajevo, Galenski laboratorij "Galas"	
10.	JU Apoteke Sarajevo, PJ Skenderija	
Groblja		
1.	KJKP Pokop - groblje Bare	<p>20 02 Otpad iz vrtova i parkova (uključujući otpad sa groblja)</p>
2.	KJKP Pokop - groblje Lav	
3.	KJKP Pokop - groblje Stadion	
4.	KJKP Pokop - groblje Sv Josip	
5.	KJKP Pokop - groblje Sv Marko	
6.	KJKP Pokop - groblje Sv Mihovil	
7.	KJKP Pokop - groblje Sv Arhanđeli Georgije i Gavrilo	
Pijace		
1.	KJKP Tržnice - Pijace d.o.o. Sarajevo, Pijaca Ciglane	<p>15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad)</p>
2.	KJKP Tržnice - Pijace d.o.o. Sarajevo, Tržnica	<p>20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20</p>

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada
	Markale	01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 02 otpad s pijaca)
Parkovi		
1.	<p>KJKP Park - parkovske površine u općini Centar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mali park (dio) Maršala Tita • Veliki park Maršala Tita • Park kod Alipašine džamije • Park kod Predsjedništva BiH • Park preko puta «FIS»-a • Park u ulici Radićeva • Prešernov park • Park «SIRANO» • Park «DALAMATINSKA» • Park kod Austrijske kuće • Park spomen obilježje šehidima Mejtaš • Mali park Mejtaš • Park Kod škole S. S. Kranjčević • Mali park Zlatikuša • Mali park Bjelave 101-103 • Hastahana Kranjčevićeva do broja 3 • Između ulica Kranjčevićeva 11-39 i Franca lehara • Između ulica Koste Hermana i Franje Račkog • Ispred muzeja • Ispred Filozofskog fakulteta • Park na Trgu BiH • Mali park Crni Vrh • Mali park Dubrovačka-Titova • Park iza II GIMNAZIJE • Ansambl Džidžikovac • Park sa dječijem igralištem Hasana Sušića • Park kod Džamije Breka Ismeta Mujezinovića • Park sa dječijim igralištem Ismeta Mujezinovića • Park ispred ambulante Himze Polovine • Park kod MZ Juraja Najdharta • Park sa dječijim igralištem Marcela Šnajdera • Parkovske i zelene površine Patriotske Lige • Parkovske i zelene površine Himze Polovine • Parkovske i zelene površine Hamze Orlovića • Parkovske i zelene površine Marcela Šnajdera • Spomen obilježje «Šip» • "Arboretum" Slatina 38 • Park Hamdije Kreševljakovića 	20 02 Otpad iz vrtova i parkova (uključujući otpad sa groblja)

R.br.	Proizvođač otpada	Vrsta otpada
	<ul style="list-style-type: none"> • Park Fehima ef. Čurčića • Park šetnica Terezija • Park ispred zgrade DPO-a • Park Čobanija • Manje zelene površine u ul. Alipašina, Jezero, Rizaha Štetića, Hadži-Idrizova, Josipa Vancaša, Miće Todorevića 	
Sportski tereni		
1.	Stadion "Koševo"	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)
2.	Pomoćni nogometni tereni Koševo (dva)	
3.	Teniski terenin Koševo (pet)	20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)
4.	FIS	
5.	KJP Centar Skenderija	20 02 Otpad iz vrtova i parkova (uključujući otpad sa groblja)
6.	Zetra	
7.	Atletski pogon	20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad)
8.	Sportsko igralište, lokacija Sušica	
9.	Sportski centar "Metalac"	

3 PRAVNI OKVIR ZA UPRAVLJANJE OTPADOM

3.1 Zakonska regulativa

Zakon o upravljanju otpadom FBiH (S.N. FBiH 33/03 i 72/09) predstavlja pravni okvir za uspostavu sistema upravljanja svim vrstama otpada. Zakonom se posebno uređuju:

- pojmovi, definicije, kategorije, vrste i liste otpada, te postupci upravljanja otpadom,
- načela upravljanja otpadom,
- planiranje upravljanja otpadom,
- podjela nadležnosti između Federacije i Kantona u upravljanju otpadom,
- izdavanje dozvola za aktivnosti tretmana i odlaganja otpada,
- odgovornost u upravljanju otpadom,
- prekogranični promet otpada.

Upravljanje otpadom se zasniva na pet osnovnih načela definisanih članom 5. Zakona o upravljanju otpadom i to:

- Prevenција - izbjegavanje nastajanja otpada ili smanjivanje količine i štetnosti nastalog otpada da bi se smanjio rizik po zdravlje ljudi i okoliš i da bi se izbjegla okolinska degradacija.
- Mjere opreznosti - sprečavanje opasnosti ili šteta po okoliš koju prouzrokuje otpad, preduzimanje mjera, čak iako nije na raspolaganju potpuna naučna podloga;
- Odgovornost proizvođača otpada – proizvođač je odgovoran za odabir najprihvatljivijeg okolinskog rješenja prema karakteristikama proizvoda i tehnologiji proizvodnje, uključujući životni ciklus proizvoda i korištenje najadekvatnije raspoložive tehnologije;
- Princip zagađivač plaća - proizvođač ili vlasnik otpada snosi sve troškove prevencije, tretmana odlaganja otpada, uključujući brigu nakon upotrebe i monitoring. On je i finansijski odgovoran za preventivne i sanacione mjere zbog šteta po okoliš koje je prouzrokovao ili će ih najvjerojatnije prouzrokovati;
- Blizina - tretman ili odlaganje otpada treba se vršiti u najbližem adekvatnom postrojenju ili lokaciji, uzimajući u obzir okolinsku i ekonomsku profitabilnost;
- Regionalnost - razvoj tretmana otpada i izgradnja objekata za njegovo odlaganje treba se vršiti na način da pokriva potrebe regiona i omogućava samoodrživost izgrađenih objekata.

Osim federalnog Zakona o upravljanju otpadom na snazi je i niz pravilnika i drugih sektorskih zakona na nivou BiH i Federacije BiH koji se dotiču problematike upravljanja otpadom posebno u oblasti zdravstva i apotekarske djelatnosti. Njihov pregled i zahtjevi koji se odnose na upravljanje otpadom su dati u Tabeli 5 u nastavku.

Prema Zakonu o upravljanju otpadom nadležnost upravljanja otpadom je podijeljena između Federacije BiH i kantona, dok kantonalni propisi dalje uređuju prenošenje ovlasti na općine i komunalna preduzeća.

U Kantonu Sarajevo je na snazi Zakon o komunalnoj čistoći („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 11/97) kojim se problematika komunalnog otpada reguliše na nivou Kantona. Ovim zakonom je propisano da poslove komunalne čistoće vrše komunalna preduzeća registrovana za obavljanje ove djelatnosti, pri čemu su ovi poslovi povjereni kantonalnom javnom preduzeću JKP "Rad". Općine trenutno nemaju nadležnosti u oblasti upravljanja čvrstim otpadom osim u dijelu koji se odnosi na određivanje mjesta i vremena odlaganja otpadaka, davanja saglasnosti na godišnji Program i operativni plan održavanja čistoće, davanje saglasnosti kod postavljanja posuda za prikupljanje

otpada, te utvrđivanje lokacije sa odlaganje zemlja od iskopa sa gradilišta i drugog građevinskog otpada.

Trenutno je u proceduri usvajanja novi Zakon o upravljanju komunalnim otpadom Kantona Sarajevo, te izmjene i dopune Zakona o komunalnoj čistoći kojim će se urediti problematika upravljanja čvrstim otpadom na nivou Kantona, grada i općina.

Na nivou Općine Centar nema usvojenih Odluka koje su od značaja za upravljanje otpadom.

U nastavku se daje pregled odredbi iz relevantnih propisa na svim nivoima, a koje na bilo koji način utiču na organizaciju upravljanja otpadom na nivou općine.

Tabela 5. Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou BiH

Zakon/Pravilnik	Broj Sl. glasnika BiH	Nadležnosti/Obaveze
Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima	51/11	Pravilnikom se propisuju uslovi u pogledu prostorija, opreme i kadrova, koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica, koja obavljaju promet fitofarmaceutskim sredstvima- FFS. Promet FFS na malo (poljoprivredna apoteka), moraju imati odgovarajući skladišni prostor za čuvanje FFS, prostor za privremeno skladištenje otpada FFS, prodajni prostor i radni prostor za odgovorno lice. Prostor za privremeno skladištenje otpada FFS može se nalaziti i u sklopu skladišnog prostora namijenjenog za čuvanje FFS. Odgovorno lice se brine za skupljanje otpada FFS i otpadne ambalaže u skladu s propisima koji uređuju opasni otpad.
Zakon o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti u Bosni i Hercegovini	88/07	Čl. 17: Propise za upravljanje radioaktivnim otpadom donosi direktor Agencije u skladu s međunarodnim standardima. <i>Propis još nije donesen.</i>
Pravilnik o medicinskim sredstvima	04/10	Čl. 87: Medicinska sredstva koja više nisu u uporabi zbrinjavaju se o trošku vlasnika odnosno pravne ili fizičke osobe kod koje je medicinsko sredstvo zatečeno.
Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada	23/11	Čl. 3: Definiira farmaceutski otpad Čl. 6: Definiira obavezu proizvođača farmaceutskog otpada da pripremi Plan upravljanja otpadom Čl. 7: Proizvođač otpada je dužan prikupljati otpad selektivno u skladu sa dogovorenim budućim tretmanom. Čl. 9: Propisuje obavezu razvrstavanja otpada po vrstama Čl. 12: Propisuje obavezu sklapanja ugovora radi prenosa obaveza upravljanja otpadom na operatera sistema i sadržaj tog ugovora Čl 13: Transport opasnog otpada mora biti praćen odgovarajućom dokumentacijom.
Zakon o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima u BiH	48/10, 75/06, 44/07, 6/06	Propisano je da je na javnim putevima zabranjeno podizati objekte, uređaje ili postrojenja, saditi sadnice ili postavljati predmete kojima se umanjuje preglednost puteva, kao i preglednost na raskrsnici, ili vršiti bilo kakve radnje koje bi mogle ugrožavati ili ometati saobraćaj na javnom putu ili oštećivati javni put i objekte na njemu.

Tabela 6. Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou Federacije BiH

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
Zakon o upravljanju otpadom	33/03 i 72/09	<p>Čl. 6: Propisuje da je federalni plan upravljanja otpadom provedbeni dokument Strategije upravljanja otpadom Federacije BiH i njegov sadržaj</p> <p>Čl. 9: Saradnja sa kantonom kod izrade Kantonalnog plana upravljanja otpadom</p> <p>Čl. 10: Propisuje obavezu izrade općinskih planova upravljanja otpadom i sadržaj tih planova:</p> <ul style="list-style-type: none"> • programe o sakupljanju opasnog otpada iz domaćinstava; • programe za korištenje komponenti iz komunalnog otpada; • programe za smanjenje procenta biorazgradivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu; • programe za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom; • lociranje postrojenja za upravljanje otpadom; <p>Čl.12-13: Obaveza dobivanja dozvole za obavljanje aktivnosti tretmana otpada i njegovog odlaganja (komunalna poduzeća)</p> <p>Čl 19-20: Obaveza da operator postrojenja za koje je potrebna okolinska dozvola izradi Plan upravljanja otpadom i imenuje odgovornu osobu za poslove upravljanja otpadom</p> <p>Čl.22: Daje mogućnost da proizvođač i prodavač prenesu obaveze upravljanja otpadom na operatera sistema za prikupljanje otpada putem ugovora ili sporazuma</p> <p>Čl.23: Definira uspostavu sistema prikupljanja otpada od strane operatera za upravljanje otpadom</p> <p>Čl. 24: Definira odgovornost proizvođača i vlasnika otpada da ponovno koriste i recikliraju otpad te ga skladište na okolinski prihvatljiv način.</p> <p>Čl.25-28: Definira vršenje upravljanja komunalnim otpadom, donošenje odgovarajućih propisa i njihovog sadržaja</p> <p>Čl. 30: Definira obavezu selektivnog prikupljanja otpada od strane proizvođača ili vlasnika otpada</p> <p>Čl. 36: Definira obavezu odvojenog sakupljanja opasnog otpada proizvedenog u domaćinstvima, institucijama i službama i predavanje ovlaštenom operateru.</p> <p>Čl. 37: Definira obavezu registriranje svake deponije u katastru nekretnina</p>
Pravilnik o kategorijama otpada sa listama	09/05	Ovim pravilnikom propisuju se kategorije otpada sa listama prema osobinama otpada i djelatnosti iz kojih potječe otpad.
Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom	09/05	Ovim pravilnikom uređuje se postupak izdavanja dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom, utvrđuju aktivnosti male privrede za koje nije potrebno pribavljanje dozvole i uvjeti uz čije ispunjenje nije potrebno pribavljanje dozvole.
Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom	88/11	<p>Čl. 12: Proizvođači, uvoznici, punioci, pakeri distributeri i krajnji snabdjevači moraju organizirati posebno mjesto za preuzimanje, skupljanje, sortiranje i privremeno čuvanje ambalažnog otpada koji je preuzet ili je nastao u njihovoj djelatnosti ako količina u toku kalendarske godine takvog ambalažnog otpada premašuje: 80 t za papir i/ili 300 t za staklo i/ili 100 t za metale i/ili 30 t za plastiku</p> <p>Čl. 14: Proizvođači, uvoznici, punioci, pakeri distributeri i krajnji snabdjevači putem ugovora prenose svoje obaveze na operatera</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
Pravilnik o upravljanju otpadom od elektroničnih i elektronskih proizvoda	87/12	<p>sistema koji je dužan da obezbjedi preuzimanje otpada, njegovo ponovno iskorištenje i odlaganje.</p> <p>Ovim pravilnikom se uređuje način i postupak prijave i stavljanja električnih i elektronskih proizvoda na tržište, osnivanja sistema preuzimanja, sakupljanja i obrade otpada od električnih i elektronskih proizvoda i rad tog sistema. Pravilnik propisuje obavezu za krajnjeg korisnika da otpadnu opremu ne smije prepustiti operatoru sistema kao miješani komunalni otpad.</p> <p>Čl. 4: Operator sistema obezbjeđuje, o svom trošku da javnost i krajnji korisnik opreme u domaćinstvu budu obaviješteni o svrsi i ciljevima sakupljanja otpadne opreme, pravilnom postupanju sa njom, mogućnošću njene besplatne predaje i prednostima njene ponovne upotrebe i reciklaže.</p> <p>Operator sistema mora krajnjeg korisnika opreme u domaćinstvu obavijestiti o načinu prikupljanja i mjestima prikupljanja elektronskog i električnog otpada.</p> <p>Čl. 5: Krajnji korisnik dužan je otpadnu opremu iz domaćinstva prepustiti ili predati distributeru, komunalnom preduzeću, kao izdvojeno sakupljenu frakciju komunalnog otpada u reciklažnom dvorištu ili u dvorištu sakupljača, ovlaštenom od strane operatera sistema.</p> <p>Otpadna oprema koja nije otpadna oprema iz domaćinstva se predaje distributeru opreme ili u dvorište sakupljača, ovlaštenog od strane operatera sistema.</p> <p>Čl. 6: Operator sistema obavezan je otpadnu opremu iz domaćinstva besplatno preuzeti od krajnjeg korisnika ili drugih subjekata ukoliko je oni žele predati.</p> <p>Operater sistema ili sakupljač otpadnu opremu preuzima besplatno pod uvjetima koji su propisani ovim članom. Komunalno preduzeće mora da preda otpadnu opremu iz domaćinstva sakupljaču ili sakupljačima ovlaštenim od strane operatera sistema bez postavljanja zahtjeva za plaćanje troškova koje je imao zbog preuzimanja kod krajnjih korisnika ili privremenog skladištenja, dok stav 10 ovog člana definira troškove upravljanja otpadnom opremom koje operator sistema mora da nadoknadi komunalnom preduzeću.</p> <p>Čl 7: Distributeri, komunalno preduzeće i sakupljači, moraju odvojeno skladištiti otpadnu opremu i osigurati da se ona ne miješa, ne deformiše ili zagadi.</p> <p>Ovim pravilnikom su dalje definirani ciljevi sakupljanja otpada, privremeno skladištenje otpadne opreme, prijava stavljanja opreme na tržište i naknade, način izdavanja dozvole operatoru sistema i dr.</p>
Zakon o prikupljanju proizvodnji i prometu sekundarnih sirovina i otpadnih materijala	35/98	<p>Čl.8: Pravne osobe koje obavljaju komunalnu djelatnost prikupljanja otpadaka u gradovima i naseljima dužne su da iz tih otpadaka izdvajaju sekundarne sirovine, da ih razvrstavaju po vrstama i na osnovu ugovora isporučuju poduzećima koja se bave preradom i proizvodnjom sekundarnih sirovina.</p>
Uredbu o selektivnom prikupljanju, parkiranju i označavanju otpada	38/06	<p>Cijela uredba se primjenjuje na proizvođače otpada i način prikupljanja, parkiranja i označavanja otpada sa posebnim akcentom na postupanje sa opasnim otpadom. Pravilnik se NE odnosi na kućni otpad ni otpad proizveden u zdravstvenim ustanovama.</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
Pravilnik o uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača na operatera sistema za prikupljanje otpada	09/05	Ovim pravilnikom se propisuju uvjeti pod kojima proizvođač i prodavač mogu prenijeti svoje obaveze upravljanja otpadom na operatera sistema za prikupljanje otpada putem ugovora ili sporazuma.
Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman i odlaganje otpada i aktivnostima koje preduzima nadležni organ	09/05	Ovim pravilnikom se uređuje sadržaj Plana prilagođavanja za općinske deponije.
Uredba koja regulira obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o provođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uvjetima iz dozvole	31/06	Ovom uredbom propisuje se obaveza dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom ili okolinske dozvole izdate proizvođačima otpada i operatorima postrojenja ili pogona za tretman otpada za upravljanje otpadom (komunalnim poduzećima)
Pravilniku o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu	19/04	Ovaj pravilnik daje popis pogona i postrojenja koji imaju obavezu izrade studije uticaja na okoliš i dobivanja ekološke dozvole na federalnom nivou. Napomena: Isti pogoni i postrojenja su dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom koji čini sastavni dio aplikacije za okolišnu dozvolu i čije odredbe se prepisuju kao obaveza u okolišnu dozvolu.
Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom	77/08	<p>Čl. 5: Upravljanje medicinskim otpadom vrši se na osnovu Plana upravljanja medicinskim otpadom. Zdravstvena ustanova dužna je donijeti Plan upravljanja medicinskim otpadom u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika.</p> <p>Čl. 6: Zdravstvena ustanova dužna je imenovati referenta za upravljanje otpadom u ustanovi.</p> <p>Čl. 7: Propisuje da je referent za upravljanje otpadom izrađuje i prilagođava Plan upravljanja medicinskim otpadom u ustanovi, vrši nadzor na primjenom, obučava radnike, brine se o odlaganju otpada, vodi evidenciju i pokreće inicijative za smanjenje otpada.</p> <p>Čl. 8: Propisuje da je zdravstvene ustanove koja zapošljava više od 50 radnika je dužan uspostaviti odbor za upravljanje otpadom.</p> <p>Čl. 10: Veoma infektivni otpad treba tretirati toplotnom ili hemijskom sterilizacijom prije nego što se isti pomiješa sa ostalim infektivnim otpadom. Medicinski otpad potrebno je držati u kutijama ili ambalaži na kojoj su jasno navedene karakteristike i</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
		<p>obilježja kategorija i koje pružaju odgovarajuću zaštitu za osobe iz medicinskih ustanova koje stupaju u kontakt prilikom rukovanja navedenom ambalažom.</p> <p>Čl. 11: Sadržaj Plana upravljanja medicinskim otpadom</p> <p>Čl. 13: Propisuje da se infektivni otpad odlaže u crvenu burad, a ostali medicinski otpad iz čl.10 u žutu burad. Crvena burad sa infektivnim i eventualno biološkim otpadom moraju biti u minusnom režimu. Na buradima treba jasno istaknuti znak opasnosti i natpis "INFEKTIVNI OTPAD".</p> <p>Čl. 16: Rukovodilac zdravstvene ustanove dužan je da obezbijedi da se lijekovi nabavljaju putem ugovora kojim se dozvoljava povrat lijekova sa isteklim rokom upotrebe proizvođaču ili dostavljaču.</p>
Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe	08/08	<p>Čl. 3: Životinjske fekalije – otpadne životinjske materije i sadržaj predželudaca i crijeva goveda- i drugi neopasni materijali biološkog i prirodnog porijekla koji nisu kontaminirani opasnim i štetnim materijama, mogu se koristiti u poljoprivredne svrhe kao đubrivo. Zabranjeno je otvoreno odlaganje na poljoprivredno zemljište većih komada mesa i drugog životinjskog otpada, koje će vidno narušavati prirodno okruženje te privlačiti lešinare</p> <p>Čl. 4: Definira visoko rizični otpad i nalaže da se sav proizvedeni životinjski otpad mora neškodljivo ukloniti.</p> <p>Čl. 5-8: Definira da se mulj iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda, iz septičkih jama ili sličnih instalacija može koristiti u poljoprivredi na kontrolisani način i propisuje uvjete pod kojima je to omogućeno.</p> <p>Čl. 9: Nalaže da se biorazgradivi otpad može koristiti u poljoprivredi tek nakon kompostiranja.</p> <p>Čl. 10: Hemikalije koje se koriste u poljoprivredi, a sadrže opasne materije se smatraju opasnim otpadom, prema Pravilniku o kategorijama otpada sa listama („Službene novine Federacije BiH“ broj 9/05) i zbrinjavaju se na način propisan članom 36. Zakona o upravljanju otpadom.</p>
Zakon o apotekarskoj djelatnosti	40/10	<p>Čl. 12: Propisuju da apoteke moraju imati uspostavljen sistem upravljanja farmaceutskim otpadom u skladu sa važećim standardima, kao i posebnim propisima koji regulišu ovu oblast.</p> <p>Čl. 25: Propisuje obavezu blagovremenog zbrinjavanja neispravnih lijekova koji se smatraju farmaceutskim otpadom, kao i medicinskih sredstva koja više nisu za upotrebu ili su neispravna na način i pod uslovima predviđenim državnim Zakonom, kao i propisima donijetim na osnovu tog zakona.</p>
Pravilnik o bližim uvjetima glede prostora, opreme i kadra, kriterijima za osnivanje i obavljanje ljekarničke djelatnosti u svim organizacionim oblicima, kao i načinu i postupku njihove verifikacije	44/12	<p>Član 9: U ljekarni se osigurava odlaganje i zbrinjavanje farmaceutskog i drugog otpada, te uspostavlja sustav upravljanja farmaceutskim otpadom suglasno Pravilniku o zbrinjavanju farmaceutskog otpada ("Službeni glasnik BiH", broj 23/11).</p> <p>Član 41-43: U postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta prostora, opreme i kadra za rad ljekarne potrebno je dostaviti, između ostalog, dokaze o uspostavljenom sustavu upravljanja farmaceutskim otpadom sukladno važećim standardima, što podrazumijeva posjedovanje plana upravljanja farmaceutskim otpadom, opreme i ambalaže za zbrinjavanje farmaceutskog otpada ukoliko se isti transportira do druge osobe, kao i, u pravilu, ugovor sa fizičkom ili pravnom osobom koje obavlja funkciju operatera sustava, a suglasno Pravilniku o zbrinjavanju farmaceutskog otpada.</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
Zakon o zaštiti okoliša	33/03,38/09	Čl.27: Općinske službe za upravu su dužni pružiti podršku obrazovnim institucijama, vjerskim zajednicama, naučnim institucijama, stručnim organizacijama i udruženjima kako bi mogli djelotvornije provoditi svoje obrazovne i trening aktivnosti u oblasti okoliša.
Zakon o cestama	12/10 i 16/10	Propisana je zabrana poduzimanja bilo kakvih radova ili radnji na javnoj cesti i cestovnom pojasu ako bi ti radovi ili radnje mogli oštetiti javnu cestu, povećati troškove održavanja, odnosno ugrožavati ili ometati promet na njoj.
Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH	49/06	Ovim zakonom, osim definicije lokalne samouprave, samoupravnog djelokruga, organa jedinica lokalne samouprave, međusobnih propisani su i odnosi vijeća i načelnika/ca jedinica lokalne samouprave, mjesna samouprava, finansiranje i imovina, javnost rada, neposredno učestvovanje građana u odlučivanju, upravni nadzor, saradnja jedinica lokalne samouprave i viših organa vlasti, odnos i saradnja federalnih i kantonalnih vlasti i jedinica lokalne samouprave, nadzor nad primjenom zakona, kao i druga pitanja. Čl 2: Lokalna samouprava podrazumijeva pravo i osposobljenost jedinica lokalne samouprave da, u granicama zakona, reguliraju i upravljaju određenim javnim poslovima na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. Čl 4: Općina je jedinica lokalne samouprave koja je na osnovu ispunjavanja propisanih kriterija uspostavljena zakonom. Čl. 8: U vlastite nadležnosti jedinice lokalne samouprave posebno spadaju: <ul style="list-style-type: none"> • utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline; • donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje; • upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture; • prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada; • održavanje javne čistoće.

Tabela 7. Propisi od značaja za upravljanje otpadom u Kantonu Sarajevo

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
Zakon o komunalnim djelatnostima Kantona Sarajevo	31/04	Čl 6: Propisuje da obavljanje komunalnih djelatnosti obezbjeđuju Kanton, Grad i Općina. Čl 7: Precizira koje su to komunalne djelatnosti u nadležnosti Kantona između ostalog: <ul style="list-style-type: none"> • Prikupljanje i odvoz komunalnog otpada iz stambenih i poslovnih zgrada i poslovnih prostora na deponiju; • Odlaganje komunalnog otpada na glavnu sanitarnu deponiju. Čl 8: Propisuje mogućnost prijenosa nadležnosti Gradu ili općinama za potpuno ili djelomično obavljanje komunalnih djelatnosti od strane Kantona. Ostavljena je mogućnost Gradu ili općinama da mogu utvrditi i druge djelatnosti lokalnog značaja koje se smatraju komunalnim djelatnostima. Čl. 9 Propisuje nadležnosti općine u pogledu komunalnih

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
		<p>djelatnosti, među kojima <u>nije</u> upravljanje otpadom.</p> <p>Čl 10: Kanton, Grad ili općine, u skladu sa utvrđenim nadležnostima, obezbjeđuju obavljanje djelatnosti putem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Javnog preduzeća komunalnih djelatnosti; • Privrednog društva. <p>Isti član navodi i da Kanton, Grad ili općina mogu međusobno povjeriti obavljanje komunalnih djelatnosti iz svoje nadležnosti davaocima komunalnih usluga koje je formirala druga jedinica lokalne samouprave u okviru Kantona ili Kanton.</p> <p>Čl 21: Propisuje da se sredstva za obavljanje komunalnih djelatnosti obezbjeđuju iz cijene za komunalne usluge i komunalne naknade.</p> <p>Član 23: Cijenu usluge predlaže davalac komunalne usluge određuje i usvaja Vlada Kantona.</p> <p>Čl 28-36: Propisuje način utvrđivanja komunalne naknade.</p> <p>Čl 42-43: Propisuje nadležnosti kantonalnog, odnosno općinskog komunalnog inspektora u skladu sa članovima 7, odnosno 9.</p>
Zakon o komunalnoj čistoći	11/97	<p>Čl 3: Definiira da obavljanje poslova komunalne čistoće vrše komunalna preduzeća registrovana za obavljanje ove djelatnosti</p> <p>Čl 5. Propisuje da mjesto i vrijeme odlaganja otpada određuje kantonalni organ nadležan za komunalne poslove u dogovoru sa općinskim organom nadležnim za komunalne poslove i komunalnim preduzećima.</p> <p>Čl 7: Propisuje da Program održavanja čistoće na području kantona utvrđuje kantonalni organ nadležan za komunalne poslove , a da u njegovoj pripremi učestvuju komunalna preduzeća i općinski organi nadležni za komunalne poslove.</p> <p>Čl 9: Program i operativni plan održavanja čistoće dostavlja se odmah po utvrđivanju općinskim organima nadležnim za komunalne poslove i kantonalnom inspektoratu nadležnom za komunalnu inspekciju. Komunalna preduzeća su dužna najkasnije do 31.12. tekuće godine, za narednu godinu, dostaviti općinskom organu nadležnom za komunalne poslove, kantonalnom inspektoratu nadležnom za komunalnu inspekciju i mjesnim zajednicama na koje se odnosi operativni plan održavanja čistoće, sa oznakom odgovornih lica za pojedina područja.</p> <p>Čl 20: Posude za sakupljanje otpada se u stambenim i poslovnim zgrada i prostorijama drže na mjestu predviđenom investiciono-tehničkom dokumentacijom</p> <p>Čl 22: Tipove posuda određuje komunalno preduzeće.</p> <p>Čla 26: Posude nabavljaju, održavaju i dezinfikuju komunalna preduzeća. Posude za novoizgrađene objekte nabavljaju investitori, a za postojeće poslovne zgrade i prostorije korisnici.</p> <p>Čl 30: U posude je zabranjeno bacati žar, paliti otpatke, sipati vodu i druge tečnosti i stavljati predmete koji se, u smislu ovog zakona, ne smatraju otpatkom.</p> <p>Čl 36: Općinski organ nadležan za poslove prostornog uređenja utvrđuje i odobrava lokacije za odlaganje zemlje od iskopa sa gradilišta i drugog građevinskog otpada.</p>
Zakon o zdravstvenoj zaštiti	46/10	<p>Čl. 14: Društvena brigada za zdravlje na nivou općine obuhvata ocjenjivanje rada zdravstvenih ustanova i kvaliteta zdravstvenih usluga, kao i obezbjeđivanje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvalitete zdravstvenih usluga u skladu sa potrebama stanovništva i mogućnostima jedinice lokalne</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
		<p>samouprave, u skladu sa posebnim zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji.</p> <p>Društvena briga iz stava 1. ovog člana ostvaruje se kroz osnivanje zdravstvenog savjeta na nivou općine koji planira i evaluira provođenje zdravstvene zaštite na području jedinice lokalne samouprave, daje mišljenje na planove i programe zdravstvene zaštite za područje lokalne samouprave, predlaže mjere za poboljšanje dostupnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite, prati povrede prava pacijenata i preduzima mjere za unapređenje tih prava na svom području, te obavlja i druge poslove i zadatke u skladu sa propisima o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata.</p> <p>Broj članova zdravstvenog savjeta određuje se statutom općine.</p> <p>Čl. 42: Zdravstvenu djelatnost na tercijarnom nivou provode zdravstvene ustanove koje ispunjavaju uslove u pogledu prostora, opreme i kadra, kao i primijenjenih tehnologija za obavljanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističko-konsultativnih i bolničkih zdravstvenih djelatnosti, a koje utvrdi federalni ministar posebnim pravilnikom.</p> <p>Čl. 108: Zdravstvene ustanove tercijarne zdravstvene zaštite su one zdravstvene ustanove koje ispunjavaju uslove u pogledu prostora, opreme i kadra, kao i primijenjenih tehnologija za obavljanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističko-konsultativnih i bolničkih zdravstvenih djelatnosti, a koje će se bliže urediti pravilnikom iz člana 42. ovog zakona.</p>
Pravilnik o bližim uvjetima prostora, opreme i kadra za osnivanje i obavljanje zdravstvene djelatnosti u zdravstvenim ustanovama	26/12	<p>Ovim Pravilnikom se uređuju bliži uvjeti prostora, opreme i kadra za osnivanje i obavljanje zdravstvene djelatnosti kojima udovoljavaju zdravstvene ustanove.</p> <p>Čl. 3: Prostorije moraju udovoljavati svim propisanim komunalnim i sanitarnim uvjetima vodoopskrbe i odvodnje sanitarnih i drugih otpadnih voda, električnih i plinovodnih priključaka, te drugih instalacija kao i protupožarne zaštite. U prostorijama se mora osigurati odlaganje medicinskog i drugog otpada u zatvorene i odgovarajuće označene spremnike koji se moraju redovno prazniti.</p> <p>Čl. 10: Lako zapaljive tvari i hemikalije moraju se čuvati u originalnoj ambalaži u zatvorenom prostoru ili u posebnom ormaru u skladu sa posebnim propisima koji reguliraju ovu oblast.</p>
Pravilnik o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu	08/11	<p>Ovaj pravilnik daje popis pogona i postrojenja koji imaju obavezu izrade studije uticaja na okoliš i dobivanja ekološke dozvole na kantonalnom nivou.</p> <p>Napomena: Isti pogoni i postrojenja su dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom koji čini sastavni dio aplikacije za okolišnu dozvolu i čije odredbe se prepisuju kao obaveza u okolišnu dozvolu.</p>

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
Zakon o upravljanju komunalnim otpadom	Nacrt	<p>Čl. 3: Propisano je da poslove upravljanja komunalnim otpadom, uključujući i nadzor nad ovim aktivnostima, obezbjeđuju Kanton, Grad, odnosno općine, svako u okviru svojih nadležnosti. Općine izvan teritorije Grada, u okviru svojih nadležnosti, obezbjeđuju prikupljanje i odvoz komunalnog otpada i rad reciklažnih dvorišta. Poslove iz svoje nadležnosti Kanton, Grad i općine obezbjeđuju putem javnog komunalnog preduzeća registrovanog za obavljanje ovih djelatnosti. Izuzetno od prethodno navedenog, poslove tretmana otpada koji podrazumijeva razvrstavanje i privremeno skladištenje otpada u okviru reciklažnih dvorišta Grad i općine mogu povjeriti i drugom pravnom licu putem tendera, ako te poslove nisu povjerali javnom komunalnom preduzeću. Isti član nadalje definiše da se odnosi između Kantona, Grada, općina i javnog komunalnog preduzeća, odnosno drugog pravnog lica uređuju ugovorom, u roku od 6 mjeseci od stupanja na snagu ovog zakona.</p> <p>Čl 4: propisuje da su Grad, odnosno općine dužni donijeti planove upravljanja komunalnim otpadom, koji moraju biti usaglašeni sa Kantonalnim planom upravljanja otpadom, te definiše njihov sadržaj.</p> <p>Čl 7: Propisuje je da se mjesta za lokalne punktove za miješani otpad i zelene otoke određuju se gradskim, odnosno općinskim planovima upravljanja otpadom, dok se mjesta za reciklažna dvorišta i Centar određuju prostorno-planskim dokumentima. Ukoliko u važećim prostorno-planskim dokumentima nisu određena mjesta za reciklažna dvorišta, odrediti će ih gradski, odnosno općinski organ nadležan za komunalne poslove.</p> <p>Čl 12: Javna komunalna preduzeća dužna su najkasnije do 31. decembra tekuće godine, za narednu godinu, dostaviti gradskoj, odnosno općinskoj službi nadležnoj za komunalne i inspekcijske poslove, mjesnim zajednicama na koje se odnosi Operativni plan odvoza otpada sa oznakom odgovornih lica za pojedina područja, te Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove.</p> <p>Čl 36: Inspekcijski nadzor nad primjenom ovog zakona, kao i propisa donesenih na osnovu njega, iz nadležnosti Grada, odnosno općina, vrši gradska, odnosno općinska komunalna inspekcija, svako u okviru svojih nadležnosti.</p> <p>Čl 37: Žalba na rješenje izjavljuje se Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša, a podnosi se putem prvostepenog organa Grada, odnosno općine.</p>

Tabela 8. Propisi od značaja za upravljanje otpadom u Općini Centar Sarajevo

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
Statut Općine Centar	10/02, 02/04 i 13/04	<p>Čl. 7: Općina u okviru samoupravnog djelokruga, u skladu sa ustavom i zakonom, između ostalog:</p> <ul style="list-style-type: none"> osigurava lokalne potrebe stanovništva u oblasti brige o djeci, obrazovanju i odgoju, radu i zapošljavanju, socijalnoj zaštiti, kulturi, fizičkoj kulturi, sportu i zaštiti i unapređenju životne okoline; osigurava obavljanje komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti;

Naziv propisa	Broj Službenih novina KS	Propisane obaveze
		<ul style="list-style-type: none"> • osigurava i razvija lokalnu infrastrukturu; • uređuje i stvara uslove za racionalno korištenje i upravljanje građevinskim zemljištem i poslovnim prostorima; • osigurava uslove za ostvarivanje mjesne samouprave; • obavlja upravne poslove iz samoupravnog djelokruga Općine, kao i prenesene upravne poslove; • obavlja i druge poslove koji su od značaja za Općinu koji su utvrđeni ustavom i zakonom.

3.2 Planski dokumenti

3.2.1 Uvod

Planiranje zaštite okoliša, čiji sastavni dio je i planiranje u oblasti upravljanja čvrstim otpadom, na federalnom i kantonalnom nivou je propisano Zakonom o zaštiti okoliša (S.N. FBiH 33/03, 72/09). Planiranje u oblasti upravljanja čvrstim otpadom je dodatno propisano Zakonom o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09). Ova dva zakona su propisala donošenje sljedećih planskih dokumenata:

- **Federalne strategije upravljanja otpadom** koja čini sastavni dio Strategije zaštite okoliša (član 48. Zakon o zaštiti okoliša, član 8. Zakon o upravljanju otpadom),
- **Federalnog plana upravljanja otpadom** koji čini provedbeni dokument Strategije (član 6. Zakona o upravljanju otpadom),
- **Kantonalnog plana upravljanja otpadom** (član 9. Zakona o upravljanju otpadom FBiH)

Osim toga, član 9. ovog zakona propisuje je obaveza kantona da donesu propis kojim će se definirati uvjeti za **planiranje upravljanja otpadom u općinama**, dok je članom 10. definirano da će se kantonalnim propisom utvrditi zadaci općina u izradi općinski planova upravljanja otpadom, te sadržaj tih planova. U Kantonu Sarajevo je trenutno u pripremi Zakon o upravljanju komunalnim otpadom kojim će se propisati obaveza općina da donesu planove upravljanja komunalnim otpadom.

Federacija BiH je izradila i usvojila Strategiju upravljanja otpadom i Federalni plan upravljanja otpadom. Kanton Sarajevo je u procesu ugovaranja izrade Kantonalnog plana upravljanja otpadom.

Osim ovih zakonom propisanih dokumenata na nivou Kantona Sarajevo i Općine Centar usvojeni su i drugi planski dokumenti koji imaju vezu sa upravljanjem otpadom:

- Strategija upravljanja industrijskim i specijalnim otpadom u Kantonu Sarajevo, 2003;
- Kantonalni plan zaštite okoliša na nivou Kantona Sarajevo (KEAP), 2007-2012;
- Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) Općine Centar, 2007;
- Plan upravljanja građevinskim otpadom u Kantonu Sarajevo, 2008.

U nastavku se daje pregled obaveza iz do sada donesenih planskih dokumenata a koji se dotiču problematike upravljanja čvrstim otpadom. Ovdje je potrebno naglasiti specifičnost statusa općina u Kantonu Sarajevo koje imaju ograničene nadležnosti u pogledu upravljanja čvrstim otpadom, te nisu u mogućnosti ispuniti neke od ciljeva i mjera predviđenih za općine. Zato su narednim tabelama posebno osjenčene aktivnosti koje direktno ili indirektno preko komunalnog preduzeća mogu poduzeti općine u Kantonu Sarajevo u odnosu na svoje nadležnosti.

3.2.2 Federalna strategija upravljanja otpadom

Parlament Federacije BiH je 26.10.2009. godine, usvojio Federalnu strategiju zaštite okoliša za planski period 2008-2018. godina čiji sastavni dio čini Strategija upravljanja otpadom.

Mjere koje proizlaze iz Federalne strategije upravljanja otpadom 2008–2018., a koje se odnose na općine i komunalna poduzeća, pretpostavljaju donošenje planova i propisa kojim će se omogućiti uvođenje nekih novih načina prikupljanja i odlaganja, zatim povećanje obima usluga prikupljanja, uvođenje odvojenog prikupljanja otpada i dovođenje ovih poslova u stanje ekonomske održivosti.

Tabela 9. Pregled ciljeva i indikatora iz federalne strategije koji su mjerodavni za općine

	Opis cilja	Indikator
1	Povećati broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem otpada	95 % do 2018
2	Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područje na kojem su se nalazila	95 % do 2018
3	Prikupiti i reciklirati papir i karton	55 % do 2018
4	Prikupiti i reciklirati plastičnu ambalažu	15 % do 2018
5	Prikupiti i reciklirati metalni otpad	65 % do 2018
6	Prikupiti i reciklirati staklenu ambalažu	40 % do 2018
7	Odvojeno prikupiti biootpad iz vrtova i parkova	70 % do 2018

U nastavku se daju operativni ciljevi za komunalni otpad a vezano sa strateški cilj a 1 i 2 iz prethodne tabele.

Tabela 10. Operativni ciljevi za komunalni otpad - Strateški cilj 1

Operativni ciljevi (% od ukupnog broja)		2011	2014	2018
7.1.1	Povećati broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem otpada	70	85	95
7.1.2	Stvoriti uvjete za sanitarno odlaganje kapaciteta za najmanje 5 godina odlaganja u svim regijama	100	-	-
7.1.3	Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područje na kojem su se nalazila	50	80	95
7.1.4	Sanirati i zatvoriti postojeća općinska odlagališta	5	100	-

Tabela 11. Operativni ciljevi za komunalni otpad – Strateški cilj 2

Operativni ciljevi		2011	2014	2018
7.2.1	Uspostaviti sistem odvojenog prikupljanja otpada u svim općinama FBiH (% od ukupnog broja općina)	30	60	95
7.2.2	Prikupiti i reciklirati otpad od ambalaže ³ (% od ukupno proizvedene količine)	8	20	30
	Papir i karton	35	45	55
	Staklo	4	10	40
	Metal	55	60	65
	Plastika	3	6	15
7.2.3	Odvojeno prikupiti bio-otpad iz vrtova i parkova	30	50	70
7.2.4	Uspostaviti regionalne centre za upravljanje otpadom u svim regijama sa svim potrebnim sadržajima - % od ukupnog planiranog broja	-	-	100

³ Zahtjevi koje je postavila EU u okviru direktive 94/62/EC, o ambalaži i ambalažnom otpadu odnose se prije svega na obavezu zemalja članica da poduzmu mjere, na prevenciji nastanka ambalažnog otpada i širenju mreže infrastrukture za prihvat i ponovno korištenje. Sljedeće operativne ciljeve trebaju postići zemlje članice do 31. decembra 2008. godine. Ciljevi za reciklažu su sljedeći: 55 do 80 % težine ukupnog ambalažnog otpada treba biti reciklirano; odnosno po komponentama: 60 % stakla i papira, 50 % metala, 22.5 % plastike, 15 % drveta. Rok za postizanje ovih ciljeva za zemlje koje su nedavno pristupile EU je pomjeren za 4-7 godina u odnosu na osnovni rok, pa tako krajnji rok za Češku je 2012., a za Latviju 2015.

3.2.3 Federalni plan upravljanja otpadom

U skladu sa članom 6 Zakona u upravljanju otpadom pripremljen je Federalni plan upravljanja otpadom 2012-2017 i usvojen Odlukom Vlade objavljenom u "Službenim novinama FBiH", broj 4/12. Federalni plan upravljanja otpadom čini provedbeni dokument Strategije upravljanja otpadom Federacije BiH. Pregled mjera iz Akcionog plana koji podrazumijeva učešće općina je dat u nastavku.

Tabela 12. Obaveze općina u skladu sa Federalnim planom upravljanja otpadom

Mjera	Rok/vrijeme izvršenja.	Odgovornost	Iznos	Izvor sredstava
Cilj: Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava prioritetne infrastrukture za integrirano upravljanje otpadom				
Priprema programa povećanja broja stanovnika organiziranim prikupljanjem za svaku općinu FBiH sa procjenom sredstava	2012-2013	Općine	200.000	Općinski proračun
Realizirati programe povećanja broja stanovnika organiziranim prikupljanjem	U skladu sa operativnim ciljevima	Općine		EU, WB
Sklopiti međuopćinske ugovore o zajedničkom osnivanju i korištenju budućeg RCUO i/ili CUO	2012	Općine		
Pripremiti studije lokalizacije i izvodivosti RCUO u čijem sastavu su odlagališta za pojedine regije, te studije lokalizacije i izvodivosti PS/CUO. Upisati lokacije u prostorno plansku dokumentaciju	2012-2013	Općine, kantonalna ministarstva	1.000.000	Općinski i kantonalni proračun, EU, EC, WB
Izraditi općinske planove upravljanja otpadom i propise kojima se definiraju lokalne obveze u odnosu na primjenu koncepta regionalnog deponiranja definiranog Kantonalnim planom	2013- 2014	Općine	800.000	Općinski proračun
Napraviti kratkoročni program uklanjanja nelegalnih odlagališta u svim općinama sa procjenom sredstava	2012	Općine	200.000	Općinski proračun
Izraditi Planove aktivnosti za sanaciju općinskih deponija	2012	Općine	50.000 po planu	Općinski proračuni WB
Sanirati i zatvoriti općinska odlagališta otpada	2017	Općine	250.000.000	Općinski, kantonalni i federalni proračun, Fond za zaštitu okoliša EU, WB

3.2.4 Kantonalni planski dokumenti

Strateški okvir za upravljanje otpadom u Kantonu Sarajevo predstavljaju i Strategija upravljanja industrijskim i specijalnim otpadom u Kantonu Sarajevo i Kantonalni plan zaštite okoliša na nivou Kantona Sarajevo.

Strategiju upravljanja industrijskim i specijalnim otpadom je usvojila Skupština Kantona Sarajevo 2002. godine (S.N. KS 20/02). Osnovni ciljevi Strategije su uvođenje kvalitetnog sistema upravljanja

otpadom, uključujući i razvijanje postrojenja za tretman otpada, te uspostavljanje nadzora nad skladištenjem i zbrinjavanjem otpada. Akcioni plan pripremljen u sklopu ovog dokumenta predviđa mjere koje su u nadležnosti kantonalnih ministarstva u saradnji sa naučnim institucijama, specijaliziranim firmama i generatorima otpada. Općina nema svoju ulogu predviđenu ovom Strategijom.

Kantonalnim planom zaštite okoliša identificirani su sljedeći ciljevi i mjere u oblasti upravljanja otpadom od kojih neke nisu obuhvaćene akcionim planom:

- Izgraditi uređaj za prečišćavanje procjeditih voda sa odlagališta komunalnog otpada u Sarajevu (2006-2007)
- Na Sarajevsko odlagalište odlagati isključivo komunalni otpad; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Upravljanje deponijom podići na optimalan nivo;(2006-2008)
- Razviti zakonodavne i tehničke uvjete za zbrinjavanje opasnog, kao i medicinskog i farmaceutskog otpada; (2006-2010)
- Razviti sistem prikupljanja komunalnog otpada i odvojenog prikupljanja otpada na cijeloj teritoriji Kantona Sarajevom razviti reciklažu, odvojeno skupljanje otpada u skladu sa Planovima o upravljanju otpadom (2006-2010)
- Razdvojiti skupljanje otpada i upravljanje deponijom; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Uspostaviti sistem kontrole i inspekcijски nadzor; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Uvesti kazne; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Ranije utvrđen lokalitet za odlaganje materijala iz iskopa i šteta osposobiti i pustiti u rad; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Sanirati divlje deponije; (kontinuirano do 2010)
- Razviti sistem prikupljanja podataka; (nije obuhvaćeno akcionim planom)
- Ostvariti potrebne uvjete za formiranje berze otpada i potom formirati berzu otpada; (2008)
- Pristupiti u što kraćem vremenskom periodu savremenim metodama obrade otpada u okviru samoodrživog upravljanja deponijom (nije obuhvaćeno akcionim planom)

Između aktivnosti koje su predložene 2006. godine, KEAP 2010 izdvaja sljedeće prioritete Kantona u cilju poboljšanja upravljanja otpadom:

- Povećati broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem otpada
- Stvoriti uvjete za sanitarno odlaganje kapaciteta za najmanje 5 godina odlaganja u svim regijama
- Integralno rješavanje upravljanja otpadom, prema specifičnim ciljevima iz federalne strategije za pojedine vrste otpada
- Sanirati postojeće površine pod neadekvatno odloženim miješanim otpadom
- Sanirati postojeće površine pod neadekvatno odloženim opasnim otpadom

Od navedenih prioriteta većina nije realizirana osim, prioriteta koji se odnosi na stvaranje uvjeta za sanitarno odlaganje i sanaciju postojećih površina pod nelegalno odloženim miješanim otpadom.

Plan upravljanja građevinskim otpadom u Kantonu Sarajevo usvojila je Vlada Kantona 14.05.2008.godine. U toku je proces pripreme Plana upravljanja otpadom (uključujući sve vrste otpada) na nivou Kantona Sarajevo. Osnovni cilj Plana upravljanja građevinskim otpadom u Kantonu Sarajevo je uspostava održivog sistema upravljanja građevinskim otpadom, praćenje količina, vrsta i sastava građevinskog otpada, izbjegavanje i prevencija nastajanja, smanjivanje količina koje se odlažu, reciklaža, donošenje propisa i odvajanje i zbrinjavanje svih vrsta građevinskog otpada koje sadrže opasne materije.

3.2.5 Općinski planski dokumenti

Kada je riječ o općinskim planskim dokumentima u kojima se obrađuje problematika upravljanja otpadom, Općina Centar je 2007. godine usvojila Lokalni ekološki akcioni plan Općine Centar (LEAP). Kroz LEAP su identificirani sljedeći osnovni problemi:

Tabela 13. Problemi identificirani LEAP-om Općine Centar

Problem	Osnovni uzroci problema	Posljedice i mogući uticaji
Neadekvatne lokacije kontejnera i mjesta na kojima se odlažu kese sa otpadom	Nedefinisane i neuređene lokacije za kontejnere, skučen prostor između zgrada, uske ulice, zakrčenost automobilima, otežano preuzimanje i transport otpada do deponije.	Otežano kretanje preko trotoara, rasipanje otpada po ulici, trotoaru i zelenim površinama, neugodni mirisi.
Neselektivno prikupljanje otpada	Nema posuda za odvojeno prikupljanje otpada. Na teritoriji općine nisu ni pokrenuti takvi projekti.	Nepovratno se gube značajne sekundarne sirovine (papir, staklo, plastika...). Opasni otpad (baterije, akumulatori, lijekovi) se miješa sa kućnim otpadom.
Divlje deponije	Odlaganje kabastog otpada iz domaćinstava, mimo utvrđenih termina. Odlaganje otpada od rušenja objekata ili tokom izgradnje objekata. Odlaganje kućnog otpada na nepropisanim lokacijama.	Narušavanje izgleda gradske sredine, rasipanje otpada oko lokacije, ugrožavanje kretanja pješaka i automobila, umanjeno kvaliteta življenja.
Opasni otpad	Generacija medicinskog, farmaceutskog i industrijskog otpada. Opasni otpad iz domaćinstava.	Ugrožavanje zdravlja ljudi, kvalitete okoliša i mogućnost incidenata.
Nizak nivo svijesti stanovnika i poslodavaca	Slab nivo obrazovanja iz oblasti zaštite okoliša, uključujući upravljanje otpadom	Uništavanje kontejnera, bacanje otpada pored kontejnera ili na divlje lokacije, nepoštovanje propisa o odlaganju kabastog otpada, nizak nivo znanja

U LEAP-u su navedeni sljedeći osnovni ciljevi Općine u oblasti upravljanja otpadom i kroz akcioni plan postavljeni rokovi za ostvarenje istih.

Tabela 14. Aktivnosti u oblasti upravljanje otpadom iz LEAP-a Općine Centar

AKTIVNOST	NIVO DJELOVANJA	NOSILAC AKTIVNOSTI	VREMENSKI ROK
Cilj: Educirati stanovništvo iz oblasti upravljanja otpadom i educirati poslodavce o značaju otpada kao sekundarne sirovine i mogućnostima iskorištavanja otpada na teritoriji općine			
Putem mjesnih zajednica distribuirati postojeće brošure o otpadu urađene od strane JKP "Rad"	Općina	MZ Općina Septembar 2007	Općina
Izraditi plakate i letke za promociju pravilnog upravljanja otpadom u Općini	Općina	Septembar	2007, a potom kontinuirani rad
Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama na edukaciji iz oblasti otpada	Općina	Općina	Kontinuirano
Organizovati jednodnevne školske izlete na sanitarnu deponiju Smiljevići i edukativna predavanja na licu mjesta	Općina, škole	Općina, škole, KJKP "Rad"	2010 godina
Organizovati okrugli/e sto/stolove o upravljanju otpadom za poslodavce sa teritorije općine	Općina	Općina	2010 godina
Cilj: Identificirati divlje deponije i izvršiti njihovu sanaciju; pooštriti kontrolu odlaganja otpada			
U saradnji sa mjesnim zajednicama izvršiti identifikaciju divljih deponija	Općina	Općina	2008 godina
Objediniti informacije svih mjesnih zajednica o divljim deponijama	Općina	Općina	2008 godina
Uraditi plan sanacije divljih deponija uzimajući u obzir blizinu lokacije, pristupne puteve, mogućnosti uklanjanja otpada i čišćenja lokacije	Općina	Općina	2008 godina
Dostaviti plan sanacije divljih deponija KJP "Rad"	Općina	Općina, KJKP "Rad"	2008 godina
Sanirati divlje deponije	Općina	KJKP "Rad"	2008 godina
Inicirati da svaka mjesna zajednica uspostavi saradnju sa eko policijom na kontroli nelegalnog odlaganja otpada	Općina	Općina	2008 godina
Cilj: Uspostaviti saradnju sa nadležnim kantonalnim ministarstvom u pogledu uspostavljanja sistema kontrole i zbrinjavanja opasnog otpada			
Utvrđiti koji privredni subjekti sa teritorije općine su registrovani u bazi podataka Kantona Sarajevo kao proizvođači opasnog otpada i u čijoj je nadležnosti inspekcijaska kontrola ovih subjekata	Općina, Kanton Sarajevo	Općina	2007. godina
Utvrđiti sistem saradnje sa nadležnim kantonalnim ministarstvom	Općina, Kanton Sarajevo	Općina	2008. godina
Donijeti godišnje planove saradnje Općine i Kantona na identifikaciji i zbrinjavanju opasnog otpada sa teritorije općine Centar	Općina, Kanton Sarajevo	Općina	2008. godina i potom kontinuirano

Prema posljednjem izvještaju o implementaciji LEAP-a iz 2009. godine u 2009-2010. godini implementiran je projekt „Budimo primjer drugima u upravljanju otpadom” koji je za cilj imao organizovanu edukaciju za građane mjesnih zajednica i učenike osnovnih i srednjih škola o

negativnim utjecajima koje na okoliš ima prekomjerno stvaranje i nesavjesno odlaganje otpada. Projekt je doprinio realizaciji sljedećih mjera:

- Putem mjesnih zajednica distribuirati postojeće brošure o otpadu urađene od strane JKP "Rad",
- Izraditi plakate i letke za promociju pravilnog upravljanja otpadom u Općini,
- Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama na edukaciji iz oblasti otpada,
- U saradnji sa mjesnim zajednicama izvršiti identifikaciju divljih deponija,
- Objediniti informacije svih mjesnih zajednica o divljim deponijama.

Nakon toga je u 2010 i 2011. u saradnji sa KJKP "Rad" rađeno na sanaciji divljih deponija i izgradnji niša za kontejnere te postavljanje reciklažnih kontejnera na nekoliko lokacija u općini. S obzirom da su predviđene mjere aktuelne i u trenutku izrade ovog Općinskog plana upravljanja otpadom, njih je potrebno aktualizirati ugrađivanjem u Akcioni plan ovog dokumenta.

3.2.6 Prostorno planska dokumentacija

Što se tiče relevantnih prostorno - planskih dokumenata, Prostorni plan Federacije Bosne i Hercegovine za period 2008-2028 je usvojen u formi nacrtu od strane Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH i trenutno prolazi fazu javne rasprave. U nacrtu ovog dokumenta se navodi da načelo regionalnosti, kao jedno od temeljnih načela Zakona o upravljanju otpadom u BiH, podrazumijeva da se razvoj tretmana otpada i izgradnja objekata za njegovo odlaganje treba vršiti na način da pokriva potrebe regiona i omogućava samoodrživost izgrađenih objekata, te kao takvo predstavlja pravnu osnovu za aktivnosti na uspostavi regija za upravljanje otpadom. Zakon o otpadu FBiH ne sadrži smjernice po pitanju razvoja planova za regionalno odlaganje, te su posljedice ovakve nedorečenosti pravne regulative, da općine dobrovoljno pristupaju u sistem regionalnog odlaganja otpada.

Prostorno planiranje upravljanja otpadom (lociranje deponija i kontejnerskih mjesta) je sastavni dio politike prostornog uređenja te se vrši kroz prostorne, urbanističke i regulacione planove. Razvojnim planovima (prostorni i urbanistički plan) se utvrđuje površina i definiše lokacija deponije za sadašnji i planski period uz definiranje zaštitnog pojasa i usklađivanje rada deponije sa zahtjevima razvoja naselja uvažavajući i zaštitu urbane i prirodne sredine. Članom 25 Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja (S.N. FBiG 63/04, 50/07) prostornim planom se definiraju površine namijenjene deponovanju komunalnog, industrijskog i drugog otpada.

Urbanistički aspekt tretira prostorni razmještaj deponije i pratećih objekata, njihovu funkciju, te uklapanje deponije u planove šireg područja. Regulacionim planovima se planira razmještaj komunalne infrastrukture.

Prostorni plan Kantona Sarajevo usvojen je u augustu 2006. godine za planski period 2003-2023. godina. Odlukom se propisuju uslovi za lociranje i korištenje deponije komunalnog otpada. U Članu 114. Odluke o provođenju Prostornog plana Kantona Sarajevo, navodi se da će se zadovoljenje potreba za odlaganjem otpada, realizirati između ostalog:

- smanjenjem količine ukupnog otpada,
- recikliranjem što veće količine otpada,
- stvaranjem uvjeta za diferenciranje otpada po vrstama na nivou potrošačke jedinice (domaćinstva, preduzeća), postavljanjem posuda za odlaganje smeća po vrstama i stvaranjem tržišta otpada i recikliranog otpada,
- edukacijom stanovništva,

- planiranjem lokacija i zemljišta u poslovima upravljanja otpadom,
- pripremom i realizacijom Kantonalnog plana upravljanja otpadom i dr.

U grafičkim prilogima Prostornog plana data je i lokacija postojeće deponije, dok je u tekstualnom dijelu data naznaka potrebe njenog proširenja sa 52,5 ha na 94,5 ha uz izgradnju zaštitnog pojasa a što bi zadovoljilo potrebe za odlaganjem otpada do 2023. godine.

Urbanistički plan grada Sarajeva za urbano područje Sarajeva (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad i Ilidža) za period od 1986. do 2015. godine, usvojen je martu 1999. godine. Ovim dokumentom je detaljnije obrađeno urbano područje općine Centar (1.377,20 ha).

Najveći dio urbanog područja općine Centar (760,42 ha) pokriveno je provedbeno - planskom dokumentacijom (urbanističkim projektima i regulacionim planovima), od čega su za prostor od 718,82 ha urađeni ili u toku izrade regulacioni planovi, a za 84,52 ha (u okviru površine od 42,98 ha pokriveno regulacionim planovima) urađeni su urbanistički projekti (Tabele 11, 12 i 13). To praktično znači da je 55,2 % teritorije urbanog područja općine Centar, odnosno 23 % cjelokupne teritorije općine Centar pokriveno provedbeno - planskom dokumentacijom. Međutim, ocjena je da su određeni planovi rađeni veoma davno, te novonastale potrebe iziskuju izmjenu i dopunu istih ili ponovnu izradu.

U skladu sa članom 58. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja ("Službene novine Federacije BiH", br. 63/04 , 50/07), regulacionim planovima se na odgovarajućem broju tematskih karata prezentira, između ostalog, i komunalna infrastruktura na nivou idejnih rješenja. Međutim, u praksi, iako se u Odlukama o provođenju regulacionih planova na području Općine Centar navodi da se odlaganje otpada predviđa na za to uređenim i određenim mjestima u grafičkim dijelovima plana (kartama) takva mjesta ne predviđaju što predstavlja ključni problem u pozicioniranju kontejnerskih mjesta i izdavanju odgovarajućih dozvola za ista.

Tabela 15. Pregled usvojenih urbanističkih projekata u općini Centar

R.br.	Naziv plana
1.	UP „Jugobanka“
2.	UP „Klinički centar Sarajevo“
3.	UP „Kvadrant 12“
4.	UP „BBI Centar“
5.	UP Ulazni kompleks „Gradski park“ Betanija
6.	UP „Narodno pozorište“
7.	UP „Veliki park“
8.	UP „Šehića bašća“
9.	UP „Arboretum Slatina“ I faza
10.	UP „Zetra“- Patriotske lige“
11.	UP „Skenderija“
12.	UP „Raiffeisen bank - Koševo“
13.	UP „Golf igralište - Betanija“
14.	UP „Sirano-Pozorište Mladih“
15.	UP „Šenoina“- pasaž - I Faza
16.	UP „Centrotrans - Alhos“ I Faza
17.	UP „Jezerine“ Poljine
18.	UP „Jagomir II“ Saltaga
19.	UP „Trg Oslobođenja – Alija Izetbegović“

Tabela 16. Usvojeni regulacioni planovi

R.br.	Naziv plana	Nadležnost	Odluka o usvajanju plana
1	RP „Breka II“	Grad Sarajevo	Sl. novine grada Sarajeva, broj 18/81
2	RP „Đuro Đaković“	Grad Sarajevo	Sl. novine grada Sarajeva, broj 9/90; 3/96; 19/07
3	RP Gradski park „Betanija“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 20/00
4	RP Gradski park „Crni Vrh“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 17/01;6/03;11/04
5	RP Jagomir II	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 15/03
6	RP „Radava“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 3/04
7	RP Koševo	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo broj 31/04
8	RP „Bosnalijek“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 24/05
9	RP „Sarajevogas- Bosnalijek“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 24/05
10	RP „Panjina Kula- Hrastovi, lokalitet Breka“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 17/06
11	RP Poslovna zona „Šip“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 02/07
12	RP Rekreaciono zabavni centar „Pionirska Dolina“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 02/07
13	RP Gradski centar „Marijin Dvor“ II faza	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 28/07

Tabela 17. Pregled regulacionih planova u fazi izrade

R.br.	Naziv plana	Nadležnost	Odluka o pristupanju izradi plana
1.	RP „Šip“*	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 15/03
2.	RP „Čobanija	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, broj 15/03
3.	RP Park šuma „Hum“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 15/03
4.	RP Zetra	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 12/06
5.	RP „Jagomir I“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 24/06
6.	RP Velešići	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 17/07
7.	RP „Crni Vrh“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 17/07
8.	RP „Bjelave-Čekaluša“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 15/08
9.	RP „Bjelave-Mejtaš“	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 15/08
10.	RP „Podgaj-Tekija	Grad Sarajevo	Sl. novine Kantona Sarajevo, 26/08

*Usvojen nacrt Plana

Strategiju razvoja općine Centar do 2015. godine, usvojilo je Općinsko vijeće Centar na sjednici održanoj 25.06.2009. godine. Ova Strategija predstavlja temeljni instrument za unaprjeđenje i upravljanje razvojem općine. Jedan od prioritetnih ciljeva ove Strategije za oblast upravljanja prostorom, jeste uspostava sistema upravljanja otpadom, putem izrade Akcionog plana općine prema Strategiji upravljanja otpadom FBiH.

3.3 Analiza i zaključci

Trenutno važeća zakonska regulativa dosta detaljno obrađuje oblast upravljanja otpadom i definira uloge svih aktera u njemu. Krovni Zakon o upravljanju otpadom FBiH (S.N. FBiH 33/03 i 72/09)

predstavlja polaznu osnovu koja zajedno sa podzakonskim aktima zajedno daju jasnu sliku načina na koji se regulira pitanje integralnog upravljanja čvrstim otpadom. Na njih se naslanjaju sektorski propisi iz oblasti radijacijske sigurnosti, upravljanja medicinskim otpadom, upravljanja farmaceutskim otpadom, upravljanja otpadom životinjskog porijekla, upravljanje otpadom od hemikalija koje se koriste u poljoprivredi, upravljanje ambalažnim otpadom, upravljanje elektroničnim i elektronskim otpadom, itd., koji svi zajedno jasno definiraju ulogu svih aktera u sistemu, od proizvođača do trećih lica koja se bave sakupljanjem i konačnim zbrinjavanjem otpada. Ovom zakonskom regulativom su obuhvaćeni svi proizvođači koji su identificirani federalnim i kantonalnim pravilnikom o pogonima i postrojenjima koja mogu biti pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu, te zdravstvene, farmaceutske i fitofarmaceutske ustanove, kojima je propisana obaveza izrade Plana upravljanja otpadom sektorskim propisima.

S druge strane, Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (S.N. FBiH 09/05) reguliše postupak izdavanja dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom i utvrđuje aktivnosti male privrede za koje nije potrebno pribavljanje dozvole. Uvidom u ovaj pravilnik kao i vezani Zakon o upravljanju otpadom, može se zaključiti da nije reguliran način upravljanja otpadom prilikom obavljanja djelatnosti malih obrtnika, proizvođača specijalnih vrsta otpada kao što su foto laboratorije, hemijske čistionice, autolakireri, benzinske stanice sa spremnicima manjeg kapaciteta, mesnice i sl., koji ne podliježu procesu izdavanja okolišne dozvole niti se od njih zahtijeva da imaju pripremljen plan upravljanja otpadom. Također nedostatak zakona i podzakonskih akata za upravljanje pojedinim vrstama specijalnog otpada (npr. hemikalijama i animalnim otpadom) trenutno ostavlja prostor malim proizvođačima otpada da ovu vrstu otpada ne zbrinjavaju na adekvatan način. Praktično gledano, ne postoji pravni osnov za propisivanje obaveze adekvatnog zbrinjavanja otpada za obrtnike/male proizvođače specijalnih vrsta otpada. Ova oblast je uređena jedino u zdravstvenom sektoru gdje se privatnim zdravstvenim ordinacijama koje se registruju na nivou kantona Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo u rješenju o sanitarnoj suglasnosti propisuju uvjete za zbrinjavanje medicinskog otpada u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast.

U Republici Hrvatskoj je ova problematika dijelom regulirana na način da se u skladu sa Zakonom o hemikalijama sve pravne i fizičke osobe koje proizvode, uvoze, distribuiraju ili koriste hemikalije pojedinačno ili u smjesi pri obavljanju svoje industrijske ili profesionalne djelatnost moraju obratiti Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi za izdavanje odobrenja za promet opasnih kemikalija na malo ili korištenje istih uključujući vrlo otrovne hemikalije. Obrtnici u Republici Hrvatskoj se registruju u obrtnom registru Ministarstva poduzetništva i obrta, te su u roku od 8 dana nakon registrovanja, da bi mogli početi obavljanje djelatnosti, ugostitelji, trgovci, prijevoznici i drugi obrtnici za koje je to posebnim propisima određeno, dužni, a prije početka obavljanja obrta, pribaviti rješenje o minimalnim tehničkim uvjetima za prostor odnosno koncesiju za obavljanje djelatnosti odnosno odobrenje za rad koje izdaju općine.

Ovu oblast u BiH je moguće urediti izmjenama i dopunama te donošenjem nekoliko pravnih akata koji bi kreirali pravni okvir za dobivanje saglasnosti za upravljanje otpadom nadležnog ministarstva okoliša a u sklopu postupka dobivanja odobrenja za rad. To podrazumijeva sljedeće korake:

1. Izvršiti dopunu člana 13. Zakona o otpadu (S.N. FBiH 33/03, 72/09) na način da se propiše da će se provedbenim propisom urediti izdavanje saglasnosti za upravljanje otpadom za djelatnosti male privrede i obrtnike te na taj način stvoriti obaveza i za male proizvođače otpada da upravljaju otpadom u skladu sa načelima zaštite okoliša.
2. Izvršiti dopunu Pravilnika o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (S.N. FBiH 09/05) koji definira kategorije djelatnosti za koje je potrebno pribaviti saglasnosti nadležnog kantonalnog ministarstva zaštite okoliša u postupku izdavanja

odobrenja za rad. Pravilnik također treba da utvrdi kategorije djelatnosti za koje ova saglasnost nije potrebna.

Način upravljanja otpadom od hemikalija i animalnim otpadom je potrebno regulisati provedbenim propisima kako slijedi:

1. Donijeti Zakon o hemikalijama na nivou FBiH kojim bi trebalo regulisati obaveze svih lica koja proizvode, uvoze, distribuiraju ili koristi hemikalije pojedinačno ili u smjesi pri obavljanju svoje industrijske ili profesionalne djelatnost.
2. Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeti Pravilnik o posebnim uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje se bave proizvodnjom, prometom ili korištenjem opasnih kemikalija i kojim treba propisati uvjete koje pravne i fizičke osobe moraju ispunjavati u pogledu tehničkih, sanitarno-tehničkih i higijenskih uvjeta, odgovarajućih zaštitnih sredstava za radnike koji rade s opasnim kemikalijama, te odgovarajuće opreme za rad s opasnim kemikalijama.
3. Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09) donijeti Pravilnik o upravljanju animalnim otpadom kojim je potrebno propisati obavezu svim proizvođačima animalnog otpada da izrade plan upravljanja otpadom i sklope ugovor sa ovlaštenim operaterom za njegovo prikupljanje.

Općina može uputiti inicijativu prema kantonalnom i dalje prema federalnom ministarstvu za donošenje i dopune legislative kako je gore navedeno, te izraditi tehnička uputstva za male proizvođače otpada i način na koji trebaju upravljati svim otpadnim tokovima koji će se koristiti kod propisivanja uvjeta okolišno prihvatljivog poslovanja.

Prema Zakonu o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09) nadležnost u upravljanju otpadom je podijeljena između Federacije BiH i kantona, dok kantonalni propisi dalje uređuju prenošenje ovlasti na općine i komunalna preduzeća.

U skladu sa Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH (S.N. FBiH 34/06), u okviru djelokruga jedinice lokalne samouprave su između ostalog i upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture, uključujući prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada, održavanje javne čistoće i dr.

U Kantonu Sarajevo je na snazi Zakon o komunalnoj čistoći („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 11/97) kojim se problematika komunalnog otpada reguliše na nivou Kantona. Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo trenutno priprema Zakon o upravljanju komunalnim otpadom koji ima za cilj da iz Zakona o komunalnoj čistoći izdvoji oblast upravljanja komunalnim otpadom i pobliže definira prava i obaveze svih aktera u sistemu, te izvrši usaglašavanje sa odredbama federalnog Zakona o upravljanju otpadom. Novi kantonalni Zakon o upravljanju komunalnim otpadom će zadržati postojeće stanje u smislu upravljača, te će sve djelatnosti prikupljanja i odlaganja otpada ostati u nadležnosti Kantona Sarajevo. Ukoliko se želi oblast upravljanja otpadom regulisati u potpunosti, a ne samo za komunalni otpad, Zakon je potrebno preimenovati u Zakon o upravljanju otpadom te ga uskladiti sa propisima višeg reda u dijelu koji se odnosi na obaveze postupanja sa specijalnim i ostalim vrstama otpada. Nacrt Zakona o upravljanju komunalnim otpadom je također u koliziji sa Zakonom o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima (S.G. BiH 48/10, 75/06, 44/07, 6/06). Nacrtom se navodi da se sakupljanje otpada vrši putem tipiziranih posuda za otpad koje su smještene na javnim površinama ili zgradama. Pod javnim površinama, odnosno javnim saobraćajnim površinama, kako je navedeno u definicijama pomenutog nacrta zakona, podrazumijevaju se ulice, kolovozi, pločnici, putevi, prilazi, prelazi i dr. U praksi, to znači da se posude za sakupljanje otpada mogu postaviti na trotoare, pješačke staze, pa čak na

nekim mjestima i kolovoz, što je u suprotnosti sa odredbama gore pomenutih zakona. Zakon također treba da predvidi različite scenarije organiziranja prikupljanja komunalnog otpada (u kantama, hajfišima, vrećama) što je neophodno imajući u vidu trenutni način prikupljanja otpada u Kantonu i Općini Centar. U skladu sa tim, Zakon treba predvidjeti mogućnost za različite načine organizacije prikupljanja, odvoza i naplate usluge.

Uvidom u Statut Općine Centar moguće je uočiti da je u okviru samoupravnog djelokruga Općine je da osigurava obavljanje komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti. Može se zaključiti da su kantonalni propisi i Statut Općine Centar neusaglašeni jer su se propisi višeg nivoa ove nadležnosti zadržali na kantonalnom nivou. Općina dakle nema nadležnosti za organiziranje i pružanje komunalnih usluga, ali u skladu sa drugim kantonalnim i federalnim propisima ima nadležnosti za izdavanje dozvola za postavljanje objekata komunalne infrastrukture (između ostalog niša za kontejnere), unapređenje objekata lokalne komunalne infrastrukture, uključujući objekte za prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada, te određivanje lokacija za odlaganje građevinskog otpada i zemlje iz iskopa. Općina također ima nadležnosti za planiranje upravljanja otpadom i edukaciju građana iz oblasti upravljanja otpadom. S tim u vezi potrebno je izvršiti dopune Statuta općine i naznačiti imenovane nadležnosti. Kada je riječ o organiziranju i pružanju usluge, Općina Centar učestvuje u procesu konsultacije po pitanju donošenja godišnjeg operativnog plana kantonalnog komunalnog preduzeća, koje ga odmah po utvrđivanju dostavlja kantonalnim, gradskim i općinskim organima nadležnim za komunalne poslove na odobrenje. Međutim, prema informacijama dobivenim u službi za prostorno uređenje i komunalne djelatnosti Općine Centar, Općina do sada nije davala suglasnost na Plan zbog neadekvatnog rasporeda predviđenih lokacija za postavljanje posuda za prikupljanje otpada.

Federalna strategija upravljanja otpadom i Federalni plan upravljanja otpadom su zacrtali ciljeve koje je potrebno postići u planskom periodu i mjere za dostizanje tih ciljeva, te jasno definirali ulogu općina u tom procesu. Međutim, uzimajući specifičnosti Kantona Sarajevo i nadležnosti Općine Centar, veoma mali dio predloženih mjera je moguće realizirati na općinskom nivou. Uglavnom se mjere svode na ulaganja u infrastrukturu koja će pomoći operateru sistema na teritoriji općine da poboljša uslugu i uspostavi sistem odvojenog prikupljanja i reciklaže otpada, te akcije na uklanjanju divljih deponija. LEAP Općine Centar je dao konkretnije prijedloge koje je moguće sprovesti od strane općine, ali ih je kroz ovaj plan potrebno dovesti u vezu sa ostvarenjem ciljeva koji će biti u skladu sa planskim dokumentima višeg reda. Neizostavna karika u sistemu je i Kantonalni plan upravljanja otpadom koji je potrebno izraditi u što skorijem periodu kako bi se pojedinačne mjere uklopile u širi kontekst upravljanja otpadom u Kantonu Sarajevo.

Analiza aspekta prostornog planiranja u oblasti upravljanja čvrstim otpadom ukazuje da se najveći problemi vezani za postavljanje komunalne infrastrukture za prikupljanje otpada javljaju zbog nedostatnih regulacionih planova i prostorno-planske dokumentacije koja u grafičkim dijelovima plana (kartama) ne predviđaju mjesta za kontejnere. To predstavlja ključni problem u pozicioniranju kontejnerskih mjesta/niša za kontejnere i izdavanju odgovarajućih dozvola za ista. Problem se javlja i kasnije kod prikupljanja otpada, jer vlasnici objekata ne obezbjeđe kontejner za odlaganje ili su isti postavljeni na mjestima koja su nepristupačna za vozila.

4 ADMINISTRATIVNI OKVIR UPRAVLJANJA OTPADOM

4.1 Institucionalna organizacija

4.1.1 Državni nivo

U skladu sa zakonskom regulativom detaljno analiziranom u Poglavlju 3.1 (Tabela 5 i 6), oblast upravljanja **specijalnim vrstama otpada** uključujući otpad od fitofarmaceutskih sredstava, farmaceutski otpad i radijacijski otpad je uređena na nivou Države BiH kroz

- Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima (S.G. BiH 51/11),
- Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada (S.G. BiH 23/11), i
- Zakon o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti u Bosni i Hercegovini (S.G. BiH 88/07).

Uvidom u ove zakone moguće je utvrditi da su nadležnosti za nadzor nad upravljanjem otpada iz poljoprivrednih apoteka i zdravstvenih apoteka prenesene na niže nivoe vlasti.

Nadležnost za provedbu Zakona o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti je data Državnoj regulatornoj agenciji za radijacijsku i nuklearnu sigurnost. Međutim, još uvijek nisu doneseni odgovarajući pravilnici za upravljanje radioaktivnim otpadom u skladu sa članom 17 ovog Zakona, te u tom smislu i nije precizno definirana nadležnost na praćenje i inspekcijski nadzor nad ustanovama koje generiraju radioaktivni otpad.

4.1.2 Federacija BiH

Oblast upravljanja čvrstim otpadom je detaljno uređena propisima na Federalnom nivou koji propisuju obaveze svih aktera koji su dio sistema.

Od posebnog značaja su federalni Zakon o upravljanju otpadom i prateći pravilnici koji reguliraju obaveze proizvođača ili vlasnika otpada i sakupljača otpada, odnosno operatera koji se bave prikupljanjem svih vrsta otpada. Federalno ministarstvo okoliša i turizma i ima obavezu praćenja ispunjavanja obaveza proizvođača ili vlasnika otpada koji su u njihovoj nadležnosti, da pripreme Plan upravljanja otpadom i razdvajaju i pravilno skladište nastali otpad do trenutka predavanja otpada operateru sistema. S tim u vezi Ministarstvo je nadležno za izdavanje dozvola za tretman i odlaganje otpada operaterima sistema na koje proizvođači ili vlasnici otpada prenose obaveze upravljanja otpadom. Ovo ministarstvo je također nadležno za planiranje u oblasti upravljanja čvrstim otpadom te nadzor nad uspostavljanjem sistema regionalnog odlaganja otpada i zatvaranje lokalnih odlagališta.

Inspekcijski nadzor iz domena provedbe Zakona o upravljanju otpadom je u nadležnosti Inspektorata urbanističko – ekološke inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove. Ovaj inspektorat je također nadležan za nadzor provedbe odredbi iz Pravilnika o uslovima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima (S.G. BiH 51/11) a koje se odnose na upravljanje otpadom iz poljoprivrednih apoteka u skladu sa članom 9. ovog Pravilnika i Uredbom o selektivnom prikupljanju, pakiranju i označavanju otpada (S.N. FBiH 38/06).

Ovdje je potrebno napomenuti da, iako donesen od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma, nadzor nad primjenom odredbi iz Pravilnika o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe (S.N. FBiH 08/08) je dat u nadležnost

Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Inspektorata poljoprivredne inspekcije Federalne uprave za inspekcijske poslove. Također je inspekcijski nadzor nad primjenom odredbi iz Pravilnika o upravljanju medicinskim otpadom (S.N. FBiH 77/08) dat u nadležnost Inspektorata sanitarno-zdravstveno-farmaceutске inspekcije Federalne uprave za inspekcijske poslove.

4.1.3 Kanton Sarajevo

Federalni propisi predstavljaju okvir za rad nadležnih organa i na kantonalnom nivou, te su u tom smislu određene nadležnosti iz federalnog Zakona o upravljanju otpadom i pratećih pravilnika su prebačene na Kantonalno ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša, Sektor zaštite okoliša i Inspektorat za urbanizam, građevinarstvo, komunalnu djelatnost i ekologiju Kantonalne uprave za inspekcijske poslove. Tako je ovo Ministarstvo zaduženo za planiranje upravljanja otpadom na kantonalnom nivou, praćenje ispunjavanja obaveza proizvođača ili vlasnika otpada koji su u njihovoj nadležnosti, te izdavanje dozvola za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom u skladu sa Pravilnikom o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (S. N. FBiH 9/05).

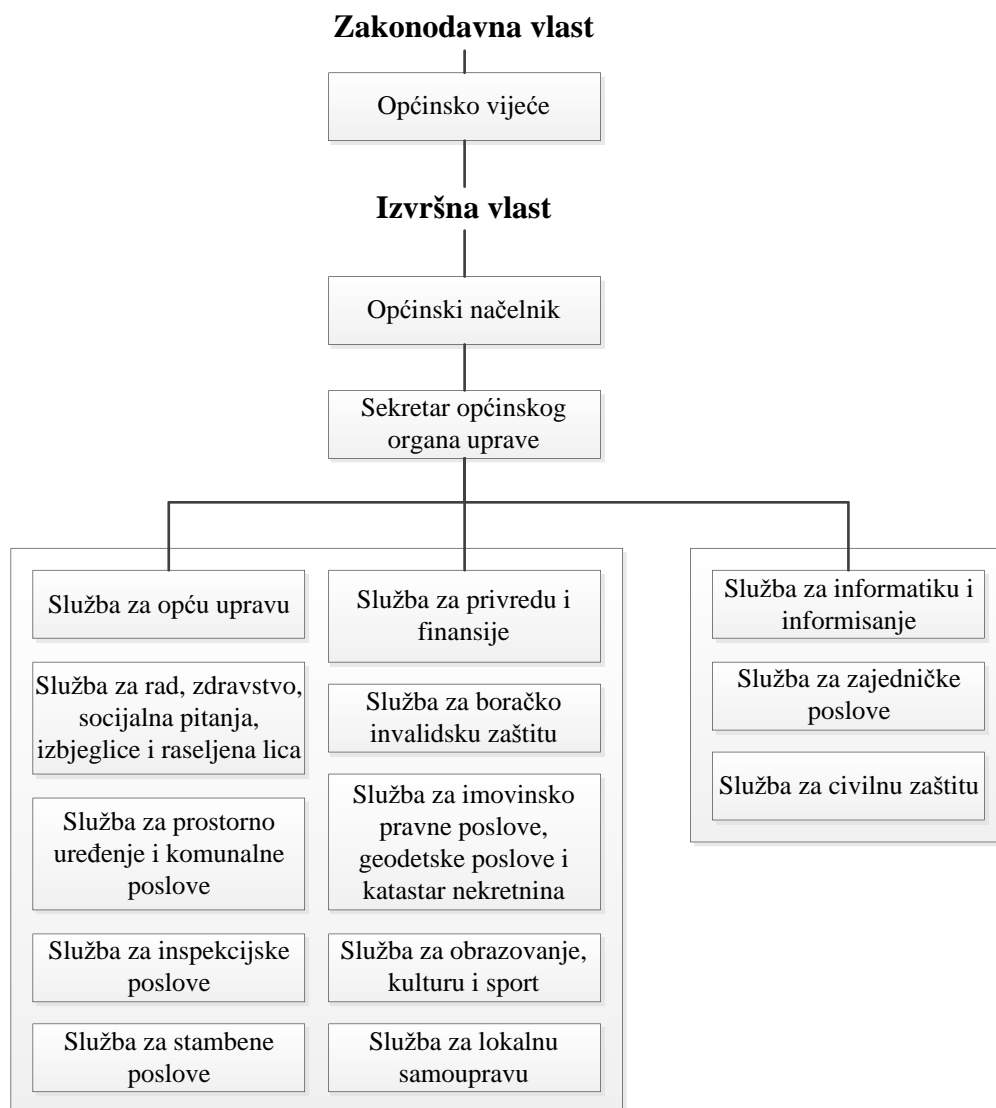
Također, nadzor nad provedbom federalnog *Pravilnika o bližim uvjetima glede prostora, opreme i kadra, kriterijima za osnivanje i obavljanje ljekarničke djelatnosti u svim organizacionim oblicima, kao i načinu i postupku njihove verifikacije* (S.N. FBiH 44/12) je prebačen na Kantonalno ministarstvo zdravstva koje, prema Pravilniku, ima nadležnost da prati provedbu obaveza iz Pravilnika o zbrinjavanju farmaceutskeg otpada (S.G. BiH 23/11) a koje se odnose na uspostavljanje sistema upravljanja farmaceutskim otpadom u apotekama. Inspekcijski nadzor po ovom pitanju obavlja Inspektorat za sanitarne, zdravstvene i farmaceutske poslove Kantonalne uprave za inspekcijske poslove.

S druge strane komunalna djelatnost, između ostalog oblast upravljanja komunalnim otpadom, je u potpunosti uređena kantonalnim propisima za čiju provedbu je zaduženo Kantonalno ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša, Sektor komunalnih poslova. Inspekcijski nadzor nad provedbom Zakona o komunalnim djelatnostima Kantona Sarajevo (S.N. KS 31/04) i Zakona o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97) je u nadležnosti Inspektorata za urbanizam, građevinarstvo, komunalnu djelatnost i ekologiju Kantonalne uprave za inspekcijske poslove.

4.1.4 Općina Centar

Statutom Općine Centar (S.N. KS 10/02, 02/04 i 13/04), definiran je samoupravni djelokrug jedinice lokalne samouprave, organi općinske vlasti, međusobni odnosi ovih organa, mjesna samouprava, neposredno učestvovanje građana u odlučivanju, finansiranje i imovina, propisi i drugi akti općine, transparentnost i javnost rada, te druga pitanja od značaja za rad Općine Centar. Shematski prikaz administrativnog uređenja Općine Centar je dat na narednoj slici.

Općinsko vijeće (zakonodavna vlast) i Općinski načelnik (izvršna vlast) kao organi vlasti u općini funkciju vlasti vrše u skladu sa ustavom, zakonom i statutom općine. Za obavljanje upravnih i drugih stručnih poslova iz samoupravnog djelovanja Općine, kao i drugih poslova, koji su federalnim i kantonalnim zakonom preneseni na Općinu, osnivaju se službe za upravu.

Slika 2. Shematski prikaz organizacije općinske administracije

U skladu sa članom 7. Statuta Općine Centar (S.N. KS 10/02, 2/04 i 13/04), općina je nadležna da, između ostalog:

- osigurava obavljanje komunalnih i drugih uslužnih djelatnosti, i
- osigurava i razvija lokalnu infrastrukturu na svom području.

Nadležnosti općine kao jedinice lokalne samouprave a u vezi sa upravljanjem otpadom, definirane su i nizom Zakona kako slijedi:

- prema Zakonu o upravljanju otpadom FBiH (S.N. FBiH 33/03, 72/09) i novom nacrtu Zakona o upravljanju komunalnim otpadom Kantona Sarajevo, općina je nadležna za planiranje upravljanja otpadom u okviru svojih nadležnosti,
- prema Zakonu o principima lokalne samouprave (S.N. FBiH 49/06), općina je nadležna za donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje, utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline, upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture; prikupljanje i

odlaganje čvrstog otpada, održavanje javne čistoće, dakle i za izdavanje dozvola za postavljanje komunalne infrastrukture,

- prema Zakonu o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97), općina je nadležna za određivanje lokacije za odlaganje građevinskog otpada i zemlje iz iskopa,
- prema Zakonu o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97), općina je također zadužena za učestvovanje u procesu donošenja godišnjeg Operativnog plana rada KJKP "Rad",
- te prema Zakonu o upravljanju otpada (S.N. FBiH 33/03, 72/09) općina je nadležna za provođenje programa edukacije u oblasti upravljanja otpadom.

Komunalni poslovi u Općini Centar su u nadležnosti *Službe za prostorno uređenje i komunalne poslove*. U skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji općinskih službi za upravu i drugih službi Općine Centar iz maja 2012. godine u okviru Službe za upravu za prostorno uređenje i komunalne poslove utvrđeni su poslovi i zadaci 25 izvršilaca. U Službi za komunalne poslove su uposlene četiri osobe. Pored Šefa odsjeka, propisani su poslovi i zadaci za sljedeća radna mjesta:

1. Viši stručni saradnik za komunalnu oblast – jedan izvršilac: Inicira izradu i odgovara za realizaciju planova, programa i investicionih projekata iz komunalne oblasti; priprema i raspoređuje razvojne projekte iz komunalne oblasti; učestvuje u određivanju prioriteta, priprema i raspoređuje razvojne projekte; organizira i vrši kontrolu nad realizacijom planiranih poslova; objedinjava izvještaje o radu i realizaciji planiranih projekata; učestvuje u planiranju budžetskih sredstava potrebnih za realizaciju projekata u ovoj oblasti;
2. Viši stručni saradnik za realizaciju investicionih projekata – jedan izvršilac: inicira izradu i odgovara za realizaciju planova, programa i investicionih projekata iz komunalne oblasti; vrši neposredan uvid na terenu, te uvid u plansku dokumentaciju, pribavlja potrebnu dokumentaciju za izdavanje odobrenja za građenje, izvođenje građevinskih radova i ugovaranje poslova;
3. Viši referent za tehničke poslove za komunalnu oblast – jedan izvršilac: obilazi teren i prikuplja podatke potrebne za planiranje investicija, obavlja operativno-tehničke poslove vezane za pripremu i realizaciju investicija iz oblasti komunalnih poslova.

I pored nadležnosti u upravljanju otpadom koje postavljaju federalni i kantonalni propisi, ni jedan službenik nema referat upravljanja otpadom. Iako je u nadležnosti ove službe da inicira izradu i odgovara za realizaciju planova, programa i investicionih projekata iz komunalne oblasti, do sada se nije radilo na prikupljanju podataka od važnosti za planiranje upravljanja komunalnim otpadom.

Općina Centar je preko *Službe za prostorno uređenje i komunalne poslove* nadležna za izdavanje odobrenja za lociranje kontejnera na javnim površinama i to prema individualnim zahtjevima u redovnom postupku, kao i za planiranje ulaganja u lokalnu infrastrukturu koja, između ostalog, može biti i infrastruktura za upravljanje otpadom. Ovakvi projekti se provode u saradnji sa KJKP "Rad" i do sada su implementirana tri projekta u kojima je Općina Centar učestvovala i materijalno i kadrovski:

- Projekt uklanjanja divljih deponija na teritoriji Općine Centar (2004. godine),
- Projekt izgradnje niša za smještaj hajfiša na četiri lokacije u Općini Centar (2010. godine),
- Projekt izgradnje niša za smještaj hajfiša i uređenje prostora i ograđivanje kontejnera za smeće na osam lokacija u Općini Centar (2011. godine).

Općina ima i *Službu za inspeksijske poslove* u okviru koje djeluje jedan općinski komunalni inspektor. Inspektor svoje dužnosti obavlja u skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima (S.N. KS. 31/04) i Zakonom o privremenom korištenju javnih površina (S.N. KS 20/04). Prema odredbama ova dva zakona, općinski komunalni inspektor nema nadležnosti za provedbu nadzora u oblasti upravljanja komunalnim otpadom. Prema članu 25, stav 3, općinski komunalni inspektor može djelovati u slučaju neadekvatnog korištenja javnih površina za deponovanje građevinskog materijala, njegov utovar i istovar. Naime, za izvođenje građevinskih radova općina izdaje odgovarajuće dozvole kojima

se propisuje način postupanja i privremenog odlaganja građevinskih materijala, te obavezno vraćanje prostora u prvobitno stanje. U slučaju nepoštivanja ovih odredbi komunalni inspektor pokreće upravni postupak koji može rezultirati prinudnim uklanjanjem građevinskih materijala na teret izvođača radova.

S obzirom da Općina pruža servis koji je najbliži građanima, građani preko mjesnih zajednica ili direktno upućuju žalbe po pitanju komunalnih problema na Službu za prostorno uređenje i komunalne poslove. Međutim, općinski komunalni inspektor nema nadležnosti za rješavanje problema po pritužbama građana, već iste prosljeđuje Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove, koja u skladu sa Zakonom o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97) vrši inspekcijski nadzor nad provođenjem odredbi ovog zakona, te programa i operativnih planova održavanja čistoće.

Saradnja između kantonalnog i općinskog komunalnog inspektora se ostvaruje po pitanjima koja su u domenu nadležnosti općinskog komunalnog inspektora propisanih članom 9. ovog zakona a koje ne podrazumijevaju nadzor u oblasti upravljanja komunalnim otpadom.

Služba za privredu i finansije je zadužena za planiranje i trošenje budžetskih sredstava. Ova služba sredstva planira i realizira na osnovu potreba iskazanih od strane drugih službi koje djeluju u okviru općine.

Saradnja sa nevladinim sektorom se ostvaruje preko *Službe za obrazovanje, kulturu i sport* koja je zadužena za raspisivanje javnih poziva i dodjeljivanje sredstava nevladinim organizacijama koje, se između ostalih, bave i problematikom zaštite okoliša.

U Općini također postoji *Služba za informatiku i informisanje* koja obavještava javnost o svim pitanjima vezano za Općinu, uključujući i komunalna pitanja preko web stranice i mjesečnog Biltena Općine Centar.

4.2 Ugovori i saradnja u oblasti upravljanja otpadom

Uzimajući u obzir način na koji je uređeno upravljanje čvrstim otpadom u Kantonu Sarajevo, ugovori i saradnja po ovom pitanju se ostvaruju na nivou Kantona.

4.2.1 Kantonalno javno komunalno preduzeće "Rad"

U domenu pružanja usluge prikupljanja, odvoza i deponovanja komunalnog otpada, Vlada Kantona Sarajevo je osnivanjem KJKP "Rad" ove aktivnosti povjerila ovom preduzeću. Akt o osnivanju preduzeća je objavljen u službenim novinama Kantona Sarajevo u više navrata (Službene novine Kantona Sarajevo br. 30/05, 25/09, 28/09, 22/11 i 3/12), pri čemu je posljednja "Odluka o usklađivanju statusa KJKP "Rad" sa p.o. Sarajevo sa Zakonom o javnim preduzećima u FBiH" objavljena u S.N. KS br. 3/12.

KJKP "Rad" prikupljanje komunalnog otpada vrši prema godišnjem Operativnom planu i programu rada KJKP "Rad"-a i na način koji je propisan Zakonom o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97).

Osim ove djelatnosti Preduzeće obavlja i niz drugih djelatnosti:

- čišćenje i pranje javnih površina;
- održavanje, uređenje i izgradnja javnih saobraćajnica;
- upravljanje gradskim parkiralištima i garažama; te,
- uklanjanje snijega i sprečavanje poledice na javnim površinama.

Administrativno, preduzeće je sastavljeno iz tri pogona: pogona javne higijene, građenja i održavanja cjelokupne mehanizacije. Unutar pogona javne higijene, nalazi se Operativna služba koja vodi operativne poslove prikupljanja, odvoza i deponovanja otpada na području cijelog Kantona Sarajevo. Operativna služba ima formalno radnu jedinicu za općinu Centar, ali ista ne bi mogla funkcionisati bez podrške drugih radnih jedinica zbog preklapanja dionica za odvoz otpada u noćnoj smjeni koja obuhvata područje tri općine, službe sa posebnim odvozima građevinske šute, zemlje itd. Naime, komunalna infrastruktura Kantona Sarajevo je jedinstvena i cjelovita te je djelatnost prikupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog otpada najefikasnija i najekonomičnija u slučaju jedinstvenosti i nedjeljivosti cjelokupnog sistema.

Korisnici usluga prikupljanja, odvoza i deponovanja komunalnog otpada KJKP „Rad” –a su svi građani, odnosno fizička i pravna lica Kantona Sarajevo, pa samim tim i općine Centar. Obzirom da je komunalno preduzeće prema Zakonu o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97) ovlašteno za prikupljanje, odvoz i deponovanje komunalnog otpada na području Kantona, time su sva fizička i pravna lica obavezna da svoj komunalni otpad predaju istom, prema Programu i Operativnom planu prikupljanja i odvoza otpada, kao i da za tu uslugu plaćaju cijenu koju utvrđuje komunalno preduzeće uz saglasnost Vlade Kantona Sarajevo. Korisnici usluga smatraju se obveznici plaćanja, čiji su objekti i javne površine obuhvaćene Programom održavanja čistoće. Na području općine Centar, sva fizička i pravna lica su obuhvaćena Programom i Operativnim planom prikupljanja i odvoza otpada.

KJKP "Rad" nema dozvolu za upravljanje otpadom.

KJKP "Rad" u svom sastavu ima i formiranu Službu komunalnih redara (Eko-policija) koja broji 35 zaposlenika. Njena osnovna nadležnost je zaštita čistoće na području Kantona Sarajevo u skladu sa Zakonom o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97). Komunalni redari svoju djelatnost obavljaju na području svih devet općina Kantona Sarajevo, četiri gradske i pet vangradskih općina. Rad službe je organiziran u dvije, odnosno tri smjene u zimskom periodu, i vrši se svakodnevno uključujući vikend i praznike. Komunalni redari se raspoređuju u svim mjesnim zajednicama općine u kojoj rade.

Na osnovu zakonskih odredbi, komunalni redari su ovlašteni da na licu mjesta utvrđuju identitet lica koja vrše radnje suprotne zakonskim odredbama, sačinjavaju zapisnike i iste prosljeđuju nadležnoj komunalnoj inspekciji Kantonalne uprave za inspeksijske poslove na procesuiranje. Komunalni redari nemaju nadležnost da na licu mjesta naplaćuju kazne licima za koja se utvrdi da čine prekršaj.

4.2.2 Kantonalno komunalno javno preduzeće PARK

Kantonalno javno komunalno preduzeće "Park" d.o.o. Sarajevo pod nazivom Komunalno preduzeće „Park“ osnovano je 25.02.1955. godine rješenjem Narodnog odbora grada Sarajeva. U poslijeratnom periodu odlukom Skupštine Kantona Sarajevo preimenovano je u kantonalno javno komunalno preduzeće.

Dana 09.06.2006. godine KJKP "Park" Sarajevo preregistrovano je u društvo sa ograničenom odgovornošću i od tada zvaničan naziv preduzeća je KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo.

Radi što uspješnijeg poslovanja i obavljanja djelatnosti, Statutom KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo od 29. decembra 2005. godine predviđena su tri organizaciona dijela (sektora) sastavljena od radnih jedinica i službi koje djeluju na području Kantona Sarajevo. U preduzeću "Park" djeluju Sektor održavanja javnih zelenih površina, Sektor proizvodnje i proizvodnih usluga i Sektor zajedničkih poslova.

Djelatnosti koje obavlja KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo spadaju u oblast zajedničke komunalne potrošnje, stoga ovo preduzeće obavlja komunalne usluge na područje cijelog Kantona Sarajevo, na način koji predviđa Zakon o komunalnim djelatnostima Kantona Sarajevo (S.N. KS 31/04, 21/05). U skladu sa čl. 2 stav 3. ovog zakona, pod pojmom komunalne djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje podrazumijeva se komunalni proizvod i usluga koje nije moguće izmjeriti i naplatiti od svakog korisnika usluga, stoga i broj korisnika usluga KJKP „Park“ nije egzaktan.

Primarni zadatak KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo jeste očuvanje, održavanje i zaštita zelenih površina, parkova, drveća, parkovskog mobilijara i prateće opreme za zabavu i rekreaciju na području Kantona Sarajevo. Analogno upravljanju komunalnim otpadom koje je regulisano na nivou kantona i povjereno KJKP "Rad", čuvanje, održavanje i zaštita zelenih površina povjereno je KJKP "Park" koje također djeluje na području Kantona Sarajevo.

Djelatnosti KJKP "Park" d.o.o. Sarajevo su sljedeće:

- Uređenje i održavanje zelenih i rekreativnih površina (javne zelene površine);
- Nabavka i briga o životinjama;
- Uređenje, održavanje i podizanje nastambi ZOO vrtova;
- Uređivanje i održavanje površina uz neuređene i uređene obale rijeka i vodotoka;
- Izgradnja staza, odnosno saobraćajnica kroz parkove i druge zelene i rekreacione površine (dječja igrališta i prateći parkovski mobilijar);
- Sječa i formiranje stabala;
- Biološka zaštita stabala;
- Dekoracija javnih zelenih površina i prostora povodom državnih i vjerskih praznika i ostalih manifestacija (održavanje kulturnih, zabavnih, sportskih sajamskih i drugih manifestacija);
- Održavanje higijene na javnim zelenim površinama;
- Čišćenje snijega sa javnih površina (parkovske staze, stepeništa, mostovi i trгови);
- Podizanje (izgradnja) novih parkovskih i zelenih površina (podizanje, rekonstrukcija i revitalizacija) i svih vrsta parkova i drugih zelenih i rekreativnih površina sa odgovarajućim mobilijarom;
- Proizvodnja i promet, putem vlastite veleprodajne i maloprodajne mreže cvijeća, lukovica i sjemena, dekorativnog grmlja, drveća, voća, plodne vrtlarske zemlje, lumbriumusa, travnog tepiha (busa), kao i zaštitnih sredstava, proizvoda od keramike, pruća i betonske galanterije, poljoprivrednog alata i opreme, parkovskog mobilijara.

Zbog prirode svoje djelatnosti KJKP Park je u obavezi da upravlja zelenim (bio) otpadom koji nastaje od održavanje javnih zelenih površina, te komunalnim i animalnim otpadom koji se zatekne na javnim zelenim površinama prilikom održavanja. Trenutno KJKP Park ovaj otpad prikuplja i odlaže u kontejnere, odnosno predaje KJKP "Rad".

4.3 Analiza i zaključci

Administrativno gledano, nadležnosti za upravljanje čvrstim otpadom su podijeljene između administrativnih tijela Federacije BiH i Kantona Sarajevo. U skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, upravljanje svim vrstama otpada je regulirano propisima na federalnom nivou gdje su nadležnosti za planiranje i uspostavljanje sistema upravljanje čvrstim otpadom date Federalnom ministarstvu okoliša i turizma. U okviru svojih nadležnosti, ovo ministarstvo izdaje dozvole za izvoz otpada, licence za operatere sistema upravljanja otpadom, te okolišne dozvole u okviru kojih su pogoni i postrojenja iz njihove nadležnosti dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom i osigurati da se njihovim otpadom upravlja na način propisan zakonskim odredbama. Inspekcijski nadzor iz domena provedbe Zakona o upravljanju otpadom je u nadležnosti Inspektorata urbanističko – ekološke inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove.

Pojedine nadležnosti za kontrolu postupanja sa različitim vrstama otpada su date inspekcijskim organima na federalnom i kantonalnom nivou i to:

- za kontrolu upravljanja otpadom od fitofarmaceutskih sredstava, Inspektorat urbanističko – ekološke inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove.
- za kontrolu upravljanja medicinskim otpadom, Inspektorat sanitarno-zdravstveno-farmaceutske inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove
- za kontrolu odredbi iz pravilnika o životinjskom otpadu Inspektorat poljoprivredne inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove, i
- za kontrolu upravljanja farmaceutskim otpadom, Inspektorat za sanitarne, zdravstvene i farmaceutske poslove Kantonalne uprave za inspekcijske poslove.

Kanton Sarajevo ima svoje specifičnosti u smislu organiziranja komunalnog servisa, gdje su sve komunalne djelatnosti regulirane na nivou Kantona. Sve nadležnosti za planiranje i provedbu politike upravljanja komunalnim otpadom su date Kantonalnom ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša, a inspekcijska nadležnost Inspektoratu za urbanizam, građevinarstvo, komunalnu djelatnost i ekologiju Kantonalne uprave za inspekcijske poslove.

U skladu sa Zakon o lokalnoj samoupravi (S.N. FBiH 51/06), Zakonom o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97), te Statutom općine Centar (S.N. KS 10/02, 02/04 i 13/04) i pozitivnim zakonskim propisima iz oblasti otpada, Općina Centar nije nadležna za organiziranje obavljanja komunalnih djelatnosti, ali jeste za:

- planiranje upravljanja otpadom u okviru svojih nadležnosti,
- donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje, te izdavanje odobrenja za lociranje kontejnera na javnim površinama,
- upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture,
- određivanje lokacije za odlaganje građevinskog otpada i zemlje iz iskopa,
- učestvovanje u procesu donošenja godišnjeg Operativnog plana rada KJKP "Rad", i
- edukaciju.

Iako Općina ima službu koja se bavi komunalnim poslovima i inspekcijsku službu u kojoj je zaposlen komunalni inspektor, oni se u svom krugu djelovanja vrlo malo bave problematikom otpada. Planiranje se vrši godišnje u saradnji sa mjesnim zajednicama koje iskazuju svoje potrebe u vidu dodatnih kontejnera ili uređenja kontejnerskih mjesta. Ulaganje u infrastrukturu se realiziraju dodjeljivanjem grantova komunalnim preduzećima na osnovu iskazanih potreba MZ odnosno potreba komunalnih preduzeća. Odobrenja za lociranje kontejnera na javnim površinama se uglavnom ne izdaju zbog manjkavosti prostorno-planske dokumentacije. Iz istog razloga se i ne učestvuje u procesu donošenja godišnjeg Operativnog plana rada komunalnog preduzeća. Lokacija za odlaganje građevinskog otpada i zemlje iz iskopa nije određena. Komunalni inspektor ima nadležnosti da pokrene upravni postupak protiv lica koja neadekvatno postupaju sa građevinskim materijalom i odlažu ga nepropisno na javne površine u postupku izgradnje objekata. Komunalni inspektor nema nadležnosti da postupa po predmetima žalbi građana u vezi komunalnih pitanja te ista prosljeđuje Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove. Edukacija se provodi kroz dodjeljivanje grantova nevladinim organizacijama.

Skupština Kantona Sarajevo je osnivač kantonalnih komunalnog preduzeća KJKP "Rad" i KJKP "Park". KJKP "Rad" pruža usluge prikupljanja i odvoza komunalnog otpada u svim općinama u Kantonu Sarajevo. Preduzeće nema dozvolu za obavljanje aktivnosti tretmana otpada i njegovog odlaganja u skladu sa članom 12-13 Zakona o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09). KJKP "Park" pruža,

između ostalog, usluge održavanja javnih površina i zbog prirode posla dužno je da upravlja zelenim (bio) otpadom i komunalnim i životinjskih otpadom koji zatekne na javnim zelenim površinama. Trenutno se otpad predaje KJKP "Rad", međutim moguće je djelovati zajednički kako bi se iznašle mogućnosti za kompostiranje bio otpada, odnosno adekvatno upravljanje otpadom od kućnih ljubimaca.

5 POSTOJEĆI KAPACITETI ZA PRIKUPLJANJE I ODVOZ OTPADA

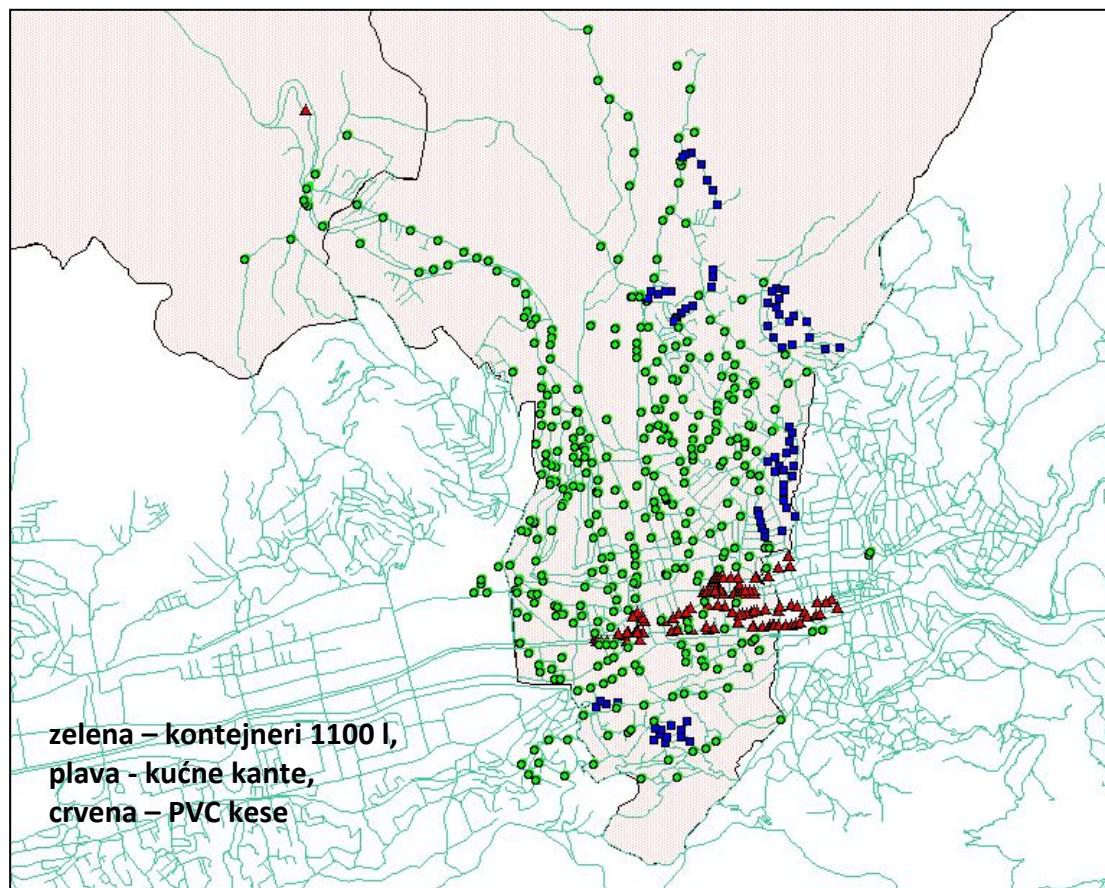
5.1 Opremljenost za pružanje usluge prikupljanja i odvoza komunalnog otpada

Upravljanje komunalnim otpadom na području Općine Centar se nalazi u nadležnosti KJKP "Rad" koji je zadužen za organiziranje načina pružanja ovog servisa.

Na području općine Centar, komunalni otpad se prikuplja iz:

- cca 1.350 kontejnera od 1,1 m³ (tzv. hajfiši) koji su raspoređeni po cijeloj teritoriji općine;
- plastičnih kesa koje se koriste u centralnoj zoni općine; i
- kanti i plastičnih kesa u brdskim naseljima gdje postavljanje hajfiša nije moguće zbog nagiba terena i onemogućenog prilaza autosmećarima uskim ulicama.

Kartografski prikaz lokacija prikupljanja otpada je dat na Slici 3.

Slika 3. Kartografski prikaz lokacija posuda za prikupljanje otpada

Oko 85 % postojećih kontejnera ima neke nedostatke kao što su poklopac, točkovi, fizička oštećenje itd. Na većem broju lokacija u komercijalnog dijelu grada je primijećena prepunjenost kontejnera i rasipanje smeća oko kontejnera. Jedan od razloga za ovakvu situaciju jesu privredni subjekti koji ne poštuju odredbe člana 26. Zakona o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97) kojim im se nalaže nabavka

kontejnera za vlastite potrebe i obezbjeđivanje adekvatne lokacije gdje će biti omogućen pristup vozilima KJKP "Rad". Privredni subjekti svoj otpad odlažu u postojeće kontejnere za komunalni otpad koji su namijenjeni domaćinstvima što uzrokuje prepunjenost postojećih kontejnera koji su planirani prema potrebama građana.

Na poslovima utovara i odvoza komunalnog otpada angažovano je šest specijalnih vozila autosmećara, dva otvorena mala vozila za prikupljanje otpada i jedno otvoreno malo vozilo za prikupljanje kabastog otpada tokom cijele godine. Popis opreme je dat u narednoj tabeli. Potrebno je napomenuti da radna jedinica raspolaže sa još jednim autosmećarem koji je raspoređen na poslovima prikupljanja otpada u općini Vogošća. Dva puta sedmično se angažuje i vozilo grajfer za uklanjanje kabastog otpada (građevinskog šuta, bijele tehnike, namještaja, itd.) koji se često nelegalno i izvan godišnje akcije odvoza kabastog otpada odlaže pored kontejnera predviđenih za komunalni otpad.

Tabela 18. Oprema za odvoz komunalnog i kabastog otpada

Rb	Opis	Godina proizvodnje	Pređena kilometraža	Opis stanja
1	Autosmećar Roto presa, nosivost 7,4 t	2011	7436	Novo vozilo
2	MAN 18.280 Roto presa, nosivost 7,1 t	2006	172.223	Relativno dobar, povremeni sitni kvarovi
3	MAN 18280 Roto presa, nosivost 7,1 t	2006	77.770	Relativno dobar, povremeni sitni kvarovi
4	MAN 26.320 Roto presa, nosivost 11,6 t	2011	6.144	Novo vozilo
5	IVECO - presa potisna ploča, nosivost 2,5 t	2004	132.080	Česti kvarovi
6	MB 614 B, nosivost 3,1 t	2007	82.635	Solidno stanje
7	MB 614 D, nosivost 2,9 t	2002	230.064	Privremeni kvarovi
8	MB 614 D nosivost 2,9 t	2002	230.064	Povremeni kvarovi
9	Hyundai 1,2 t	2007	98.949	Solidno stanje

5.2 Način i dinamika prikupljanja i odvoza komunalnog otpada

Način i dinamika prikupljanja i odvoza otpada na teritoriji Općine Centar je umnogome uslovljena konfiguracijom terena i brojem raspoloživih vozila kojima je omogućen pristup uskim padinskim ulicama na uzvišenim terenima koji čine 95 % teritorije općine.

U nizinskim dijelovima općine otpad se prikuplja u hajfišima 1,1, m³, osim u strogom centru gdje se prikupljanje odvija u vrećama kako bi se izbjeglo pozicioniranje hajfiša u užoj gradskoj jezgri. Učestalost odvoza je od 3 do 6 puta sedmično u zavisnosti od zone iz koje se odvozi otpad, pri čemu se odvoz od 6 puta praktikuje u strogom centru MZ Trg oslobođenja - Centar, Skenderija-Podtekija i Džidžikovac - Koševo I. U MZ Trg Oslobođenja-Centar, u strogom centru gdje se prikupljanje otpada vrši u kesama, odvoz se organizira dva puta, a u ljetnim mjesecima i do tri puta dnevno, kako bi se izbjegao problem gomilanja vreća koje građani iznose izvan vremena predviđenog za odlaganje.

U padinskim dijelovima grada prikupljanje je organizirano u kantama i vrećama zbog nemogućnosti pozicioniranja hajfiša u uskim ulicama. Iz istih razloga i nedovoljnog broja malih vozila, odvoz se organizira 2 do 3 puta sedmično.

Kada je riječ o pokrivenosti uslugom, cijela teritorija općine je pokrivena uslugama odvoza otpada i svi građani imaju obezbjeđena ovaj servis. U padinskim dijelovima zbog širine ulica i nagiba nije moguće pristupiti svakom domaćinstvu, zbog čega je građanima omogućeno da otpad donose do sabirnog kontejnera koji se najčešće postavlja na početak ulice.

Detaljan pregled načina prikupljanja i dinamike odvoza je dat u narednoj tabeli.

Tabela 19. Način prikupljanja i dinamika otpada

Mjesna zajednica	Tip posude	Broj posuda	Učestalost odvoza	Pokrivenost uslugama
Bardakčije	kese/kante/kontejneri	110	3 puta	100%
Betanija Šip	kese/kontejneri	118	3 puta u nizinskim i 2 puta u padinskih dijelovima	100%
Breka – Koševo II	kese/kontejneri	121	3 puta u nizinskim i 2 puta u padinskih dijelovima	100%
Ciglane - Gorica	kontejneri	148	3 puta	100%
Donji Velešići	kontejneri	45	3 puta	100%
Džidžikovac – Koševo I	kese/kontejneri	75	6 puta	100%
Hrastovi - Mrkovići	kese/kontejneri	110	3 puta	100%
Koševsko brdo	kontejneri	195	3 puta	100%
Marijin Dvor - Crni vrh	kese/kontejneri	40	3 puta	100%
Mejtaš – Bjelave	kese/kontejneri	105	3 puta	100%
Park - Višnjik	kontejneri	88	5 puta	100%
Pionirska dolina - Nahorevo	kese/kontejneri	48	3 puta	100%
Skenderija - Podtekija	kese/kontejneri	15	6 puta	100%
Soukbunar	kese/kante/ kontejneri	100	3 puta u nizinskim i 2 puta u padinskih dijelovima	100%
Trg oslobođenja - Centar	kese/kante/kontejneri	32	6 puta	100%

5.3 Sakupljanje otpada sa javnih zelenih površina

Upravljanje otpadom koji nastaje na javnim zelenim površinama je u nadležnosti KJKP "Park". Na zelenim javnim površinama uglavnom nastaje komunalni otpad koji se odbacuje u kante za prikupljanje otpada ili zatiče na zelenim površinama, zeleni (bio)otpad, leševi životinja i fekalije od kućnih ljubimaca koji značajno narušava kvalitet zelenih površina.

Trenutna praksa upravljanja komunalnim otpadom sa zelenih površina se svodi na prikupljanje od strane zaposlenika KJKP "Rad" i odlaganje u kontejnere za komunalni otpad odakle otpad preuzima i odvozi KJKP "Rad".

Životinjski otpad i zeleni (bio) otpad se odvozi vlastitim vozilima na gradsku sanitarnu deponiju u Smiljevićima gdje se odlaže na propisan način.

Čvrste fekalije od kućnih ljubimaca se uklanjaju ručno i odlažu zajedno sa ostalim komunalnim otpadom.

Značajan problem kada je u pitanju zbrinjavanje fekalnog otpada od kućnih ljubimaca predstavlja nepostojanje podzakonskih akata koji se vežu uz Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja (S.G. BiH 25/09) kojima bi se regulisao način određivanja i obilježavanja javnih površina na koje se smiju izvoditi kućni ljubimci kao i obaveze vlasnika u smislu uklanjanja otpada sa javnih površina. Nedostatak infrastrukture za prikupljanje, privremeno skladištenje i tretman otpada od kućnih ljubimaca također predstavlja jednu prepreku za uspostavljanje adekvatnog upravljanja ovom vrstom otpada.

5.4 Sakupljanje specijalnog otpada

U skladu sa Pravilnikom o uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatera sistema za prikupljanje otpada (Službene novine FBiH br. 09/05) proizvođači otpada su dužni prenijeti obaveze upravljanja otpadom na operatera ovlaštenog za zbrinjavanje specijalnog otpada sklapanjem odgovarajućeg ugovora ili sporazuma. Tako najveći broj proizvođača svoj komunalni otpad predaju KJKP "Rad" Sarajevo, operateru koji je osnovan sa ciljem prikupljanja i zbrinjavanja komunalnog otpada na teritoriji Kantona Sarajevo. Za sve ostale vrste specijalnog otpada, proizvođači su dužni odabrati jednog od ovlaštenih operatera i sa njim sklopiti ugovor o neškodljivom zbrinjavanju (medicinski otpad, stare lijekove, otpadna ulja, radioaktivni otpad, itd.).

U nastavku se daje pregled stanja sa sakupljanjem pojedinih vrsta specijalnog otpada.

5.4.1 Opasni otpad iz domaćinstva

Primijenjeni sistem upravljanja otpadom u Kantonu Sarajevo ne predviđa razdvajanje opasnog od neopasnog otpada na mjestu nastanka u domaćinstvima i njegovo posebno prikupljanje. Trenutna praksa podrazumijeva zajedničko odbacivanje svih vrsta otpada koje nastaju u domaćinstvu u kontejnere, odnosno vreće, i zajedničko prikupljanje i odvoz na sarajevsku deponiju u Smiljevićima od strane KJKP "Rad".

5.4.2 Otpad od životinjskih leševa

KJKP "Rad" u svom sastavu ima Radnu jedinicu "Kafilerija" koja je zadužena za hvatanje pasa lualica i njihovo eutaniziranje, što se vrši po nalogu veterinarske inspekcije ukoliko se utvrde zdravstveni problemi kod životinja. Za potrebe Kafilerije, na sanitarnoj deponiji Smiljevići su odvojene posebne lokacije sa jamama i grobnicama u koje se, na odgovarajući način, vrši odlaganje leševa životinja. U iste grobnice se odlažu i životinjski leševi koje dovode vozila KJKP "Park", a koji su zatečeni prilikom održavanja parkovskih i javnih površina.

Veterinarski fakultet Univerziteta u Sarajevu ima ugovor sa KJKP "Rad" o preuzimanju životinjskih leševa sa ovog fakulteta i njihovom odlaganju u predmetnim grobnicama i jamama na sarajevskoj deponiji u Smiljevićima.

Kada je riječ o otpadu životinjskog porijekla iz mesnica, kojih je na teritoriji općine Centar identificirano 8, ovo pitanje još uvijek nije adekvatno riješeno. Ovaj otpad se odlaže u standardne kontejnere za kućni otpad koje najčešće nemaju poklopac i nerijetko raznosi od strane životinja što predstavlja značajan sanitarno-higijenski problem, posebno u ljetnim mjesecima kada se i širi neugodan miris. Rijetki su slučajevi privrednika koji sami nabavljaju kontejnere isključivo za otpad koji oni proizvode, ali koji se i dalje odvozi zajednički sa komunalnim otpadom iz domaćinstva.

Na teritoriji Kantona ne postoje ovlaštene operateri za zbrinjavanje ove vrste otpada. KJKP "Rad", iako nije ovlašten za odvoz ove vrste otpada, zbog nedostatka drugog riješena trenutno prihvata i odlaže otpad životinjskog porijekla na sanitarnu deponiju u Smiljevićima zajedno sa drugim komunalnim otpadom.

5.4.3 Medicinski otpad

U skladu sa članom 5. Pravilnika o upravljanju medicinskim otpadom (S. N. FBiH 77/08), sve zdravstvene ustanove⁴ su bile dužne donijeti Plan upravljanja medicinskim otpadom u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika. Prema podacima iz Kantonalnog registra zdravstvenih ustanova kojima je odobren Plan upravljanja medicinskim otpadom⁵, zaključno sa 10.08.2012., 37 privatnih i javnih zdravstvenih ustanova i 2 apoteke imaju odobren Plan upravljanja medicinskim otpadom. Od toga samo 7 privatnih zdravstvenih i stomatoloških ordinacija se nalazi na teritoriji Općine Centar. Uzimajući u obzir da je na teritoriji općine Centar identificirano 85 privatnih zdravstvenih i stomatoloških ordinacija, moguće je zaključiti da najveći broj zdravstvenih ustanova još uvijek nije pristupio izradu Planova upravljanja medicinskim otpadom.

Kao i u slučaju privatnih zdravstvenih i stomatoloških ordinacija, i javne zdravstvene ustanove su dužne imati Plan upravljanja medicinskim otpadom. Od 11 identificiranih ustanova, 8 zdravstvenih ustanova i jedna veterinarska ambulanta imaju Plan upravljanja medicinskim otpadom koji je odobrilo Kantonalno ministarstvo prostornog planiranja i zaštite okoliša.

Pregled subjekata u Općini Centar koji imaju plan upravljanja otpadom su dati u narednoj tabeli.

Tabela 20. Zdravstvene ustanove u Općini Centar koje imaju plan upravljanja otpadom

Naziv zdravstvene ustanove	
1.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "HADŽIOMEROVIĆ"*
2.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "MEDICUS"*
3.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "Dr BOROVIĆ"*
4.	Privatna zdravstvena ustanova - Poliklinika "CLARUS"*
5.	Privatna stomatološka ordinacija - Topalović dr Fikreta*
6.	Privatna stomatološka ordinacija "Bičakčić" - Bičakčić dr Nadir*
7.	Privatna stomatološka ordinacija "KENZZO" - Mustagrudić Avdić dr Faruk*
8.	Klinički centar Univerziteta u Sarajevu*
9.	JU Opća bolnica Abdulah Nakaš Sarajevo*
10.	JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo Jagomir*
11.	JU Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije Kantona Sarajevo*
12.	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo- Centralni Objekat Vrazova
13.	JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo , Džidžikovac*
14.	JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo*
15.	JU Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu*

⁴ U skladu sa Pravilnikom, zdravstvena ustanova je svaka javna ili privatna bolnica, ambulanta, dom zdravlja, stomatološka ordinacija, dispanzer, akušerska i porodiljska klinika, domovi za stara i iznemogla lica, ambulante u preduzećima, školama i ostalim nemedicinskim ustanovama, centri za farmaceutsko istraživanje, centri za transfuziologiju, medicinske ili patološke laboratorije, apoteke, pogrebne službe, mrtvačnice, veterinarske stanice i centri za biološko istraživanje koje su odobrene od strane ministra javnog zdravstva

⁵ http://mpz.ks.gov.ba/sektori/okolis/upravljanje_otpadom

Sve zdravstvene ustanove su dužne svoj otpad predati ovlaštenom operateru za prikupljanje i zbrinjavanje ovog otpada. U Kantonu Sarajevo dvije institucije imaju dozvolu za zbrinjavanje dijela medicinskog otpada i to Klinički centar Univerziteta u Sarajevu i Opća Bolnica "Prim. dr. Abdulah Nakaš". Na federalnom nivou, firma Reciklon d.o.o. Sarajevo je ovlaštena za prikupljanje i izvoz medicinskog otpada.

Urađeno je i anketiranje zdravstvenih ustanova na teritoriji Općine Centar sa ciljem utvrđivanja načina na koji upravljanju medicinskim otpadom.

Upitnik (Prilog 1) je prosljeđen u svih 85 privatnih specijalističkih i stomatoloških ordinacija identificiranih na području Općine Centar (Tabela 3). Dostavljeno je ukupno 15 ispunjenih upitnika.

Na pitanje da li u ustanovi vrše odvajanje medicinskog otpada od ostalog otpada, 53 % anketiranih ustanova je odgovorilo da vrši, a 47 % ustanova ne odvaja medicinski otpad od općeg otpada.

Na pitanje da li ustanova ima sklopljen ugovor sa nekom od ovlaštenih ustanova za odvoz i zbrinjavanje medicinskog otpada, 40 % ustanova je odgovorilo da imaju sklopljen ugovor, dok ostale ustanove nemaju. Najčešća ustanova sa kojom imaju ugovor je Opća bolnica Prim. Dr. Abdulah Nakaš. Osim ove ustanove, otpad se predaje i firmi "Reciklon BH" d.o.o. za trgovinu i zbrinjavanje opasnog otpada, Sarajevo.

Na pitanje da li ustanova ima Plan upravljanja medicinskim otpadom, 40 % ustanova je odgovorilo da ima Plan kao i imenovanu referentnu osobu za upravljanje otpadom. Preostalih 60 % ustanova nema niti Plan niti referentnu osobu za upravljanje otpadom.

Rezultate ankete su indikativni i ukazuju na činjenicu da inspekcijски organi Inspektorata sanitarno-zdravstveno-farmaceutске inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove, u čijoj je nadležnosti kontrola provedbe Pravilnika o upravljanju medicinskim otpadom (S.N. FBiH 77/08), trebaju pojačati kontrolu nad ovim subjektima i insistirati na provedbi odredaba predmetnog pravilnika.

5.4.4 Farmaceutski otpad

U skladu sa članom 6. Pravilnika o upravljanju farmaceutskim otpadom (S.N. BiH 23/11), proizvođač ove vrste otpada je dužan da pripremi Plan upravljanja farmaceutskim otpadom, da vrši njegovo selektivno prikupljanje i razvrstavanje, te predaje otpad ustanovi ovlaštenoj za prikupljanje i neškodljivo uništavanje farmaceutskog otpada.

Prema podacima iz kantonalnog registra zdravstvenih ustanova kojima je odobren Plan upravljanja farmaceutskim otpadom⁶, zaključno sa 10.08.2012., samo 2 apoteke imaju odobren Plan upravljanja medicinskim otpadom, od toga ni jedna nije locirana na teritoriji općine Centar.

Urađeno je i anketiranje apoteka na teritoriji Općine Centar sa ciljem utvrđivanja načina na koji upravljanju medicinskim otpadom.

Upitnici vezani za upravljanje farmaceutskim otpadom (Prilog 2) prosljeđeni su u 24 privatne apoteke sa područja Općine Centar i jednu poslovnu jedinicu – JU Apoteke Sarajevo koja ima 10 podružnica na teritoriji Općine Centar. Dostavljena su 3 ispunjena upitnika.

⁶ http://mpz.ks.gov.ba/sektori/okolis/upravljanje_otpadom

Dvije ustanove su se izjasnile da imaju Plan upravljanja farmaceutskim otpadom, da odvojeno prikupljaju farmaceutski od komunalnog otpada, da vrše razdvajanje farmaceutskog otpada po vrstama i da imaju ugovor sa firmom Kemis d.o.o. Lukavac, ovlaštenom za prikupljanje i neškodljivo uništavanje farmaceutskog otpada.

Moguće je primijetiti da se podaci dobiveni anketiranjem ne slažu sa podacima iz Kantonalnog registra što se može objasniti činjenicom da vlasnici nisu svjesni činjenice da Kantonalno ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša odobrava ove Planove.

S druge strane, podaci iako samo indikativni, ukazuju na činjenicu da samo 6 % apoteka ispunjava zakonske obaveze što iziskuje aktivniji angažman inspeksijskih organa Inspektorata za sanitarne, zdravstvene i farmaceutske poslove Kantonalne uprave za inspeksijske poslove u čijoj je nadležnosti nadzor nad provedbom ovog Pravilnika.

Na teritoriji Općine Centar također postoje i dvije poljoprivredne apoteke koje sa otpadom moraju postupati u skladu sa Pravilnikom o uslovima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima (S.G. BiH 51/11) i Uredbom o selektivnom prikupljanju, pakiranju i označavanju otpada (S.N. FBiH 38/06). Iako im je upućen anketni upitnik, apoteke ga nisu dostavile popunjeno. Moguće je pretpostaviti da ove ustanove ne ispunjavaju uvjete propisane gore pomenutim pravilnikom te da je potreban pojačan nadzor inspeksijskih organa Inspektorata urbanističko – ekološke inspekcije Federalne uprava za inspeksijske poslove, u čijoj je nadležnosti ova oblast.

Na teritoriji općine Centar lociran je i industrijski objekat firme Bosnalijek d.o.o. Sarajevo. U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (S.N. FBiH 33/03, 38/09), privredni subjekti specificirani u Pravilniku o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu (S.N. FBiH 19/04) i Pravilnik o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu (S.N. KS 08/11) dužni ishoditi okolišnu dozvolu za svoj rad kod nadležnog federalnog odnosno kantonalnog ministarstva, te s tim u vezi imati Plan upravljanja otpadom u kojem je definiran način postupanja otpadom u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09). Prema informacijama dostupnim kod nadležnih organa, firma Bosnalijek d.o.o. ima važeću okolišnu dozvolu koju joj je izdalo Federalno ministarstvo okoliša i turizma 2010. godine. To podrazumijeva da imaju pripremljen i Plan upravljanja otpadom te sklopljene ugovore sa ovlaštenim firmama za zbrinjavanje farmaceutskog i svih ostalih vrsta otpada koje nastaju unutar firme.

5.4.5 Građevinski otpad

Upravljanje otpadom koji nastaje u sklopu izvođenja građevinskih radova se regulira kroz izdavanje odgovarajućih dozvola u okviru postupka građenja kojima se propisuje način postupanja i privremenog odlaganja građevinskih materijala, te obavezno vraćanje prostora u prvobitno stanje. Investitor je obavezan pripremiti Elaborat zbrinjavanja građevinskog otpada, kao dio dokumentacije za dobivanje građevinske dozvole (član 110. Zakona o prostornom uređenju). Općine su odgovorne za određivanje lokacija za odlaganje građevinskog otpada.

Kada su u pitanju građani koji vrše izgradnju, adaptaciju ili sanaciju stambenih objekata nije rijedak slučaj da se građevinski otpad nelegalno odlaže pored kontejnera za komunalni otpad i prepušta KJKP "Rad" na zbrinjavanje. To iziskuje angažiranje specijalnog vozila grajfera koje dva puta sedmično

obilazi problematične lokacije i prikuplja ovu vrstu otpada te odvozi na sanitarnu deponiju u Smiljevićima.

Upravljanje građevinskim otpadom u Kantonu Sarajevo bi trebalo da bude bazirano na Planu upravljanja građevinskim otpadom u Kantonu Sarajevo iz 2008. godine. Međutim, od mjera Zacrtnih ovim planom do sada nije realizovana mnogo. U članu 114. Odluke o provođenju prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003-2023. stoji da će se zadovoljavanje potreba za odlaganjem otpada realizovati izgradnjom deponije građevinskog otpada. Međutim, prostorni plan ne definira ni jednu lokaciju za izgradnju deponije građevinskog otpada.

5.4.6 Slupana i stara vozila

Slupana i stara vozila završavaju na autootpadu gdje se vrši ponovna upotreba iskoristivih dijelova dok se neiskoristivi dijelovi autolimarije prodaju otkupljivačima starog željeza. Napuštena vozila koja su završavala o okolišu su uklonjena od strane privatnih lica koja se bave preprodajom starog željeza.

Na teritoriji Kantona Sarajevo registrirane su 4 firme za prikupljanje i zbrinjavanje starih i napuštenih vozila : Cibos d.o.o. Sarajevo, AHSUN-sirovinacomers d.o.o Ilijaš, Neex d.o.o. Sarajevo i Spojler d.o.o. Sarajevo.

5.4.7 Otpadne gume

Na teritoriji Općine Centar je identificirano 14 automehaničarskih i 7 vulkanizerskih radnji koje proizvode ovu vrstu otpada. Nije poznato na koji način upravljaju ovim otpadom.

Na teritoriji Kantona Sarajevo 6 firmi je ovlašteno za preuzimanje i zbrinjavanje starih guma: Ino-trade d.o.o. Sarajevo, Cibos d.o.o. Sarajevo, Trgosirovina d.o.o Sarajevo, TSP - Euroguma, Makbel trade d.o.o. i Spojler d.o.o. Sarajevo

5.4.8 Otpadna ulja i masti

Na teritoriji Kantona Sarajevo identificirano je više proizvođača otpadnih ulja i masti od kojih su najznačajniji 4 tržna i poslovna centra sa svojim restoranima, 152 ugostiteljska objekta, 12 hotela, 5 benzinskih stanica, 14 automehaničarskih radnji, 13 autopraonica, 7 vulkanizerskih radnji i 1 garaža GRAS-a. Svi ovi objekti bi trebali imati odgovarajuće spremnike za mehanička i jestiva ulja i masti koji bi se trebali prazniti od strane ovlaštenih lica za zbrinjavanje ove vrste otpada.

Trenutno nije poznato koji broj ovih ustanova zaista ima ovakve spremnike i predaju svoj otpad ovlaštenim licima ili ga odlažu u kanalizacioni sistem.

Na teritoriji Kantona Sarajevo za prikupljanje otpadnih ulja su trenutno registrirano Cibos d.o.o. Sarajevo trgosirovina d.o.o. i Ekosirovina d.o.o Visoko. Na federalnom nivou je ovlašteno 7 firmi za prikupljanje i izvoz ove vrste otpada u skladu sa Bazelskom konvencijom.

5.4.9 Elektronski i električni otpad

Ne postoje pouzdani podaci na koji način se vrši zbrinjavanje elektronskog i električnog otpada. Takav otpad iz domaćinstava najčešće završava u kontejnerima za kućni otpad, te ukoliko nije

izdvojen od privatnih sakupljača otpada, zajedno sa komunalnim otpadom se odvozi na deponiju u Smiljevićima.

Privredni subjekti imaju mogućnost a i obavezu da ovaj otpad predaju ovlaštenim operaterima. U Kantona Sarajevo ovlaštena firma je Ekosirovina d.o.o. Visoko.

5.4.10 Kabasti otpad

KJKP "Rad" svake godine organizira proljetnu akciju prikupljanja kabastog otpada kada putem javnih glasila obavještavaju građane o mjestu i vremenu prikupljanja ovog otpada. Odlaganje kabastog otpada se odvija i izvan predviđene akcije što otežava rad KJKP "Rad" koji zbog toga dva puta sedmično angažira specijalno vozilo grajfer koje prikuplja kabasti otpad na problematičnim lokacijama. Otpad se odlaže na sanitarnu deponiju u Smiljevićima.

5.4.11 Mulj iz septičkih jama i uređaja za prečišćavanje

Na teritoriji općine Centar registrirano je više privrednih subjekata koji bi trebali imati instalirane septičke jame i uređaje za prečišćavanje otpadnih voda. To su prvenstveno industrijski objekat Bosnalijek, 5 benzinskih stanica, 14 automehaničarskih radnji, 13 autopraonica i 1 garaža GRAS-a. Prema podacima sa terena, čišćenje uređanja za prečišćavanje i uklanjanje taloga najčešće se povjerava firmi Delta petrol d.o.o. Kakanj. Kada su u pitanju individualni stambeni objekti, uslugu čišćenja septičkih jama najčešće pruža KJKP "Vodovod i kanalizacija". Nije poznato koja je konačna sudbina prikupljenog mulja.

5.4.12 Ostali opasni otpad

Prema podacima iz kantonalnog i federalnog registra, Tvornica čarapa Ključ i firma Velplast nemaju okolišnu dozvolu.

Na teritoriji općine identificiran je niz privrednih subjekata koji koriste hemikalije i proizvode opasni otpad, poput foto laboratorija, hemijskih čistionica, benzinskih stanica koje imaju spremnike manjih kapaciteta, automehaničarskih i autolakirerskih radnji itd. Ovi mali proizvođači su zanemareni u sistemu i njihov otpad završava zajedno sa miješanim komunalnim otpadom. Rad malih proizvođača opasnog otpada bi trebalo regulirati u postupku izdavanja dozvole za rad i nametnuti im obavezu usklađivanja za zakonskim propisima iz oblasti otpada. Nadležno ministarstvo za prostorno uređenje i okoliš Kantona Sarajevo bi moglo izraditi tehničke upute za male proizvođače opasnog otpada koje bi se uzimale u obiru kod izdavanja dozvola u postupku gradnje.

5.5 Proizvođači otpada koji sami zbrinjavaju otpad

Informacija o proizvođačima otpada koji sami zbrinjavaju otpad je dobivena uvidom u registar subjekata koji imaju ovlaštenje za upravljanje otpadom. Na teritoriji općine Centar proizvođači otpada koji sami zbrinjavaju svoj otpad su Opća bolnica "Prim. dr. Abulah Nakaš" i Klinički Centar Univerziteta u Sarajevu. Ove dvije institucije imaju uređaje za neškodljivo uništavanje dijela medicinskog otpada koji spada u kategoriju 18 01 03* - *Ostali otpad čije je sakupljanje i odlaganje podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije*. Ove dvije ustanove zbrinjavaju kako svoj tako i otpad iz drugih zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo. Na teritoriji općine nema drugih proizvođača koji sami zbrinjavaju otpad.

5.6 Drugi operateri

Trenutno je na tržištu Kantona Sarajevo i šire prisutan veliki broj operatera koji imaju ovlaštenja za zbrinjavanje različitih kategorija specijalnog otpada i to:

- Prema podacima iz registra Federalnog ministarstva okoliša i turizma, 8 privrednih subjekata, od čega su dva na teritoriji Kantona Sarajevo, ima dozvolu za prikupljanje i izvoz opasnog otpada u skladu sa odredbama Bazelske konvencije⁷.
- Prema podacima iz registra Ministarstva prostornog uređenja i okoliša Kantona Sarajevo⁸, 17 privrednih subjekata na teritoriji Kantona Sarajevo posjeduje dozvolu za zbrinjavanje više vrsta specijalnog otpada.

Uvidom u vrste otpada koje zbrinjavaju ovi operateri može se zaključiti da se za sve vrste specijalnog otpada može pronaći privredni subjekt koji je ovlašten za njegovo zbrinjavanje osim klaoničkog otpada čije pitanje je i dalje neriješeno. Informacije o operaterima koji zbrinjavaju specijalni otpad su date u poglavlju 5.4.

5.7 Analiza i zaključci

Trenutni broj hajfiša se ne može smatrati zadovoljavajućim zbog činjenice da pravni subjekti ne poštuju obavezu nabavke posuda za otpad, već svoj otpad odlažu u hajfiše namijenjene za otpad iz domaćinstava. Zbog toga na pojedinim lokacijama u općini Centar dolazi do gomilanja otpada pored kontejnera, te bi postojeći broj trebalo dopuniti sa novim kontejnerima od 1,1 m³ kako ne bi dolazilo do rasipanja i raznošenja otpada.

Potrebno je iznaći modalitete za rješavanje problema sa oštećivanjem kontejnera, odlaganjem drugih vrsta otpada u kontejnere za komunalni otpad, paljenjem smeća, pomjeranjem kontejnera i parkiranjem vozila uzimajući u obzir da komunalni redari nemaju nadležnost za sankcionisanje neodgovornih pojedinaca.

Također je potrebno iznaći modalitete kroz inspekcijski nadzor kojima bi se privatni investitori u novogradnji i privredni subjekti usmjeravali na planiranje i nabavku vlastitih kontejnera. Jedan od načina na koji općina može djelovati jeste traženje saglasnosti KJKP "Rad" kod izdavanja lokacijske dozvole čime bi se i smanjili problemi kasnijim fazama te tako naložilo investitoru da predvidi lokaciju za kontejnere u fazi projektovanja, a službi za Prostorno uređenje i komunalne poslove olakšao posao kod tehničkog prijema objekata. Osim toga, potrebno je pojačati rad kantonalnih inspekcijskih organa koji bi trebali insistirati na provedbi člana 26. Zakona o komunalnoj čistoći koji nalaže nabavku kontejnera svim privrednim subjektima i investitorima u novogradnji.

Raspoloživa vozila velike nosivosti odgovaraju potrebama komunalnog preduzeća za kvalitetno obavljanje usluge u nizinskim dijelovima općine Centar. Problem se javlja u padinskim dijelovima grada gdje pristup nije omogućen standardnim autosmečarima veće nosivosti, te je potrebno angažirati manja vozila koja imaju pristup uskim ulicama. Uzimajući u obzir da je 95 % teritorije brdsko-planinski rejon, trenutni broj malih vozila nije dovoljan da obezbjedi adekvatnu učestalost odvoza. U skladu sa potrebama, potrebno je nabaviti jedno malo vozilo za padinske dijelove radi povećanja učestalosti odvoza otpada.

⁷ <http://www.fmoit.gov.ba/ba/page/38/opasni-i-neopasni-otpad>

⁸ http://mpz.ks.gov.ba/sektori/okolis/upravljanje_otpadom

Trenutni sistem upravljanja komunalnim otpadom ne podržava izdvajanje opasnog otpada iz preostalog komunalnog otpada na mjestu nastanka u domaćinstvima, te se zbog toga ovaj otpad i dalje odlaže zajedno sa komunalnim na sanitarnu deponiju u Smiljevićima.

Upravljanje otpadom sa javnih zelenih površina je u nadležnosti KJKP Park koji zeleni otpad i leševe životinja svojim kamionima odvozi na deponiju, a sav ostali otpad sa zelenih površina odlaže u kontejnere za komunalni otpad. Značajan problem predstavlja upravljanje fekalijama od kućnih ljubimaca zbog nepostojanje infrastrukture za njegovo prikupljanje i tretman te nepostojanje podzakonskih akata koji se vežu uz Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja (S.G. BiH 25/09), a kojima se trebaju regulisati način određivanja i obilježavanja javnih površina na koje se smiju izvoditi kućni ljubimci kao i obaveze vlasnika u smislu uklanjanja otpada sa javnih površina.

Analiza trenutnih praksi zbrinjavanja specijalnih vrsta otpada ukazuje da za zbrinjavanje širokog dijapazona specijalnih vrsta otpada na teritoriji Kantona Sarajevo ima registriran značajan broj ovlaštenih privrednih subjekata. Trenutno su pokrivene sve vrste specijalnog otpada osim otpada životinjskog porijekla koji, posebno otpad iz mesnica, predstavlja i dalje neriješen problem za ovaj Kanton i njegove općine. Mali broj privatnih zdravstvenih ustanova i zanemarljiv broj apoteka ispunjava zakonske obaveze po pitanju upravljanja medicinskim i farmaceutskim otpadom. Nije poznato stanje sa upravljanjem otpadom od fitofarmaceutskih sredstava. Anketa urađena među zdravstvenim, farmaceutskim i fitofarmaceutskim ustanova je pokazala i na vjerovatno nepoznavanje zakonskih obaveza, što ukazuje na potrebu preventivne inspekcije koja bi nametnula obavezu izrade Plana upravljanja otpadom i upravljanje otpadom na odgovarajući način ovim subjektima.

KJKP "Rad" prihvata otpad životinjskog porijekla, građevinski i kabasti otpad te ga odlaže na sanitarnu deponiju u Smiljevićima. Problem su neodgovorni pojedinci koji ovaj otpad ilegalno odlažu u okoliš ili ga bez dozvole deponuju pored kontejnera za komunalni otpad. Nije poznato na koji način drugi privredni subjekti upravljaju svojim specijalnim vrstama otpada iako se prema stanju na terenu može zaključiti da nema odbačenih otpadnih guma i slupanih i starih vozila.

6 POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM

6.1 Zeleni otoci

Na području općine Centar, vrlo je malo postavljenih kontejnera za selektivno prikupljanje otpada. Reciklažni kontejneri su postavljeni u nekoliko osnovnih škola i to kao rezultat zajedničkih projekata sa KJKP "Rad". Škole u kojima su postavljeni reciklažni kontejneri su:

- O.Š. "Isak Samokovlija",
- O.Š. "Vladislav Skarić",
- O.Š. "Alija Nametak",
- O.Š. "Mehmed beg Kapetanović Ljubušak" i
- O.Š. "Nafija Sarajlić".

Ograničavajući faktor za postavljanje reciklažnih kontejnera u većem broju osnovnih škola jeste nepostojanje adekvatnog prostora za postavljanje kontejnera i nemogućnost prilaza vozilima za prikupljanje odvojeno prikupljenih sirovina.

Pored osnovnih škola, na zahtjev mjesnih zajednica Općine Centar postavljene su tri lokacije za reciklažne kontejnere i to:

- ul. Radićeva (MZ Trg Oslobođenja-Centar),
- ul. Mehmeda Spahe (MZ Trg Oslobođenja-Centar) i
- ul. Dalmatinska (MZ Mejtaš- Bjelave).

Pored toga, u većem broju poslovnih objekata na području općine postavljene su posude za selektivno prikupljanje otpada. Tako su, na primjer, u krugu bolnice Koševo i Opće bolnice "Prim.dr Abdulah Nakaš" postavljeni pres kontejneri od 5m³ za prikupljanje papira i kartona, kao i u tržnim centrima Alta, BBI Centar i Importanne.

6.2 Centri za reciklažu

Na području općine Centar ne postoji centar za reciklažu.

Na području sanitarnog odlagališta u Smiljevićima nalazi se sortirnica otpada koji je moguće podvrgnuti reciklaži. U sortirnici se odvajaju papir i karton, plastika (PET) i najlon (PE). Sortirnica je namijenjena za sekundarno sortiranje odvojeno prikupljenog otpada, kao i za jedan dio sortiranja miješanog kućnog otpada. Ona omogućava brzo i kvalitetno razdvajanje otpada na čiste frakcije. Sortirnica otpada ima kapacitet od 80 tona otpada za selektiranje dnevno, što znači da ista može prihvatiti sve količine selektivno prikupljenog otpada na području Kantona Sarajevo.

Postrojenje za sortiranje otpada izgrađeno je sredstvima grantu EU i kredita Svjetske banke, a u njega se doprema reciklažni materijal iz kontejnera za selektivno prikupljanje otpada. Radi se o pilot programu koji ima tendenciju proširenja na veći broj lokacija, odnosno na cijelo područje Kantona Sarajevo.

6.3 Centri za kabasti otpad

Na području Općine Centar ne postoje centri za kabasti otpad. KJKP "Rad" povremeno organizira akcije sakupljanja i odvoza kabastog otpada u toku koje građani svake općine imaju na raspolaganju jedan vikend za odlaganje. Ostatak sedmice predviđen je za sakupljanje i odvoz kabastog otpada. Raspored lokacija odlaganja ove vrste otpada dostavlja se svim mjesnim zajednicama. O početku i toku akcije građani budu redovno informisani i putem medija.

6.4 Objekti za odlaganje

Prikupljeni otpad s područja Kantona Sarajevo, uključujući općinu Centar, odlaže se na deponiju u Smiljevićima koja je udaljena 7 km od općine. Mjesto ima veliku potencijalnu zapreminu i zbog toga se može koristiti dugi niz godina (30-tak godina).

U periodu od 1996 do 2009, sarajevska deponija je prošla niz radikalnih promjena, kako u tehnologiji zbrinjavanja otpada tako i u odnosu Kantona Sarajevo prema ovom 40 godina starom problemu. U okviru procesa sanacije i modernizacije, izvršeni su brojni infrastrukturni i građevinski radovi neophodni da bi se, nekada nekontrolirano odlagalište, pretvorilo u sanitarnu deponiju.

Sadašnja situacija na deponiji je opisana sljedećim činjenicama :

- Deponija je zaštićena ogradom, tako da svi faktori prijenosa infekcije (životinje, ljudi) nemaju slobodan kontakt sa otpadom kao što je to bio slučaj ranije,
- Prilikom odlaganja, otpad se sabija i istovremeno prekriva slojem zemlje,
- Otpad se odlaže u etažama čime je spriječena mogućnost pojave klizišta,
- Na odlagalištu je formirano 100 bušotina radi otplinjavanja. Postavljeni su gasni kanali u tijelu deponije kojima se gas odvodi do energetskog postrojenja, te je na ovaj način izbjegnuta opasnost od eksplozija i zagađenja okoline.
- Postrojenje za proizvodnju električne energije koje koristi deponijski plin proizvodi električnu energiju.
- Regulisan je odvod površinskih i procjednih otpadnih voda,
- Instalirana je meteorološka stanica koja daje podatke za praćenje parametara bitnih za planiranje eksploatacije gasa,
- Instaliran je uređaj za prečišćavanje procjednih voda.

Rekultivacija odlagališta se odvija prema planu i oko 50.000 m² već liči na teren za golf, a voćnjak sa 2.000 sadnica jabuka, krušaka, šljiva i trešanja odlično napreduje i daje rezultate.

KJKP "Rad" još uvijek nema okolinsku dozvolu za rad sanitarne deponija u Smiljevićima. Plan aktivnosti je pripremljen i podnesen u Federalno ministarstvo okoliša i turizma ali isti još uvijek nije procesuiran.

6.5 Drugi objekti

Na teritoriji općine Centar nema drugih objekata za tretman otpada. Ovdje je potrebno spomenuti da svi ovlašteni sakupljači specijalnih vrsta otpada u krugu svojih objekata ima sortirnice gdje odvajaju korisnu sirovinu i plasiraju je dalje na tržište.

6.6 Analiza i zaključci

Analiza trenutno raspoloživih kapaciteta za upravljanje otpadom pokazuje da je u proteklom periodu fokus bio na rješavanje pitanja odlagališta otpada. U proteklih 15-tak godina napravljena su velika ulaganja u infrastrukturu na odlagalištu kako bi se ono dovelo na sanitarni nivo i prestalo ugrožavati zdravlje ljudi i okoliš. Danas Kanton Sarajevo i njegove općine imaju moderno odlagalište otpada koje zadovoljava sve sanitarne uvjete. KJKP "Rad" još uvijek nije dobio okolišnu dozvolu za odlagalište, ali je postupak u toku.

Rješavanjem ovog prioriteta, pravac je usmjeren na odvojeno prikupljanje i razdvajanje reciklažnog otpada zbog čega je u krugu deponije u Smiljevićima instalirana i sortirnica otpada. Nažalost, sortirnicu otpada nije pratilo i odgovarajuće ulaganje u infrastrukturu za odvojeno prikupljanje otpada što se vidi kroz mali broj instaliranih zelenih otoka tj. reciklažnih kontejnera u Općini Centar, što je ujedno i slučaj u cijelom Kantonu Sarajevo. Evidentno je da će se u narednom periodu trebati raditi na jačanju ove komponente sistema upravljanja čvrstim otpadom te se na taj način, zajedno uz prisustvo ostalih privrednih subjekata koji su ovlašteni za prikupljanje specijalnih vrsta otpada, značajno smanjiti količina otpada koju je potrebno odložiti na deponiju. Ograničenja za postavljanje većeg broja zelenih otoka u Općini Centar predstavljaju, između ostalog, i konfiguraciji terena i nemogućnost obuhvaćanja svih ulica pojedinih naselja, što utiče i na finansijsku isplativost takvog projekta. Postavljanje zelenih otoka također zahtjeva intervencije u regulacionim planovima te provođenje procedure izdavanja dozvola što u ovom trenutku predstavlja poseban problem.

Na teritoriji općine ne postoje drugi objekti za upravljanje otpadom.

7 PROSTORNE MOGUĆNOSTI ZA SMJEŠTAJ INFRASTRUKTURE

7.1 Ograničenja vezana za smještaj infrastrukture

Najveći problemi vezani za razmještaj infrastrukture se odnose na aspekt pozicioniranja kontejnera na lokacijama koje su pristupačne građanima a ujedno i vozilima i radnicima KJKP "Rad".

Trenutna situacija ukazuje na činjenicu da se kontejneri najčešće postavljaju neplanski, na trotoaru ili na samoj cesti gdje je omogućen pristup vozilima KJKP "Rad".

Razlog ovim problemima leži u činjenici da regulacioni i urbanistički planovi ne obrađuju aspekt pozicioniranja posuda za otpad što otežava proces izdavanja dozvola za niše i odlaže realizaciju projekata uređenja lokacija na kojima se odlaže otpad. Kod projekata novogradnje zanemaruje se aspekt planiranja prostorija za odlaganje otpada a kod tehničkog prijema objekta ovakvi propusti nisu sankcionisani. Stoga se kontejneri postavljaju neplanski i to uglavnom na neadekvatnim lokacijama koje u najvećem broju slučajeva ometaju odvijanje pješačkog i motornog saobraćaja.

Određeni broj višekatnica, poput objekata u ulici Patriotske lige i ulici Skenderija, imaju planiranu prostoriju za odlaganje otpada. Danas su te prostorije izgubile svoju namjenu i ne koriste se ili su pretvorene u poslovne/privatne prostore. Vraćanje prvobitne namjene tim prostorijama bi uklonilo najviše neadekvatno pozicionirane na saobraćajnicama i pješačkim prelazima u okolini zgrada koje ih imaju.

U samom centru grada, gdje se prikupljanje vrši u vrećama Komunalni redari se najčešće susreću sa problemom nepoštivanja vremena prikupljanja otpada, gdje građani više puta u toku dana iznose vreće na predviđene lokacije što predstavlja kako vizualni tako i sanitarno-higijenski problem, posebno u ljetnim mjesecima. Zbog toga se odvoz u centralnom dijelu općine vrši dva puta, a u ljetnom periodu i do tri puta dnevno, što značajno poskupljuje troškove transporta otpada. Osim toga, evidentirani su i problemi odlaganja određenih masnih tečnosti i ulja koji cure iz posuda, na razne načine izazivanje paljenja otpada u posudama, pomjeranje posuda za predviđenih lokacija, te parkiranje vozila ispred posuda koja ometaju prilaz radnicima i vozilima KJKP "Rad". Također je uočena pojava gomilanja i rasipanja smeća oko kontejnerskih mjesta na značajnom broju lokacija gdje se u kontejnere za domaćinstvo odlaže otpad iz marketa, restorana, hotela i sl.

7.2 Izgrađena infrastruktura za smještaj posuda za otpad

Najčešći način sanitarno-higijenskog uređenja prostora na kojem su smješteni kontejneri za otpad jeste betoniranje podloge i izgradnja niša ili nadstrešnica koje onemogućavaju pomjeranje kontejnera, štite ih od vanjskih uticaja i doprinose ljepšem izgledu samog prostora na kome se smještaju kontejneri.

U 2010. godini KJKP "Rad" je uradio analizu trenutnog stanja sa kontejnerskim mjestima na teritoriji općine Centar i definirano je 200 lokacija na kojim bi se trebale izgraditi niše.

Na području Općine Centar do sada su izgrađene niše na 19 lokacija. Većina izgrađenih niša realizovao je KJKP Rad u saradnji sa općinom kroz pilot projekte. Jedan dio niša izgrađen u sklopu novoizgrađenih objekata realizovan je vjerovatno od strane izvođača u sklopu uređenja planiranog mjesta za postavljanje posuda za otpad. Pregled stanja je dat u narednoj tabeli.

Tabela 21. Pregled izgrađenih niša za kontejnere

Rb	Lokacija	Broj kontejnera	Trenutno stanje
1	Odošašina 3	3	
2	Odošašina 40	4	
3	Dajanli Ibrahimbega	4	
4	Hakije Kulenovića - početak	6	
5	Asima Ferhatovića 42	3	

Rb	Lokacija	Broj kontejnera	Trenutno stanje
6	Asima Ferhatovića 54	3	
7	Husrefa Redžića 2	5	
8	Dejzina Bikića 93	4 (8)	
9	Hasana Bibera 5	6	
10	Muhameda Hadžijahića – Zuke Džumhura	3	

Rb	Lokacija	Broj kontejnera	Trenutno stanje
11	Porodice Foht -kod MZ	8	
12	Cicin Han 65	4	
13	Breka 75	5	
14	Nahorevo 136a	3	
15	Nahorevska – Lipov hlad	6	

Rb	Lokacija	Broj kontejnera	Trenutno stanje
16	Kromolj 48	2 (+2)	
17	Karić Midhat Mitke 15	2	
18	Karić Midhat Mitke 8	3	
19	Karić Midhat Mitke 1	2	

7.3 Analiza i zaključci

Na 19 lokacija u Općini Centar izgrađene su niše za smještaj infrastrukture za prikupljanje otpada. Na ostalim lokacijama način razmještaja infrastrukture za prikupljanje otpada na teritoriji Općine Centar nije zadovoljavajući. Način na koji su postavljeni kontejneri ne zadovoljava sanitarno-higijenske uvjete i sigurnosne uvjete. Kontejneri su uglavnom bez poklopca i postavljeni su najčešće na ceste i pješačke prelaze čime se sužava preglednost ceste i ometa kretanje vozila i pješaka. Neodgovorni građani također vrše pomjeranje kontejnera što otežava i postupak njihovog pražnjenja.

Ključni problem vezano za planiranje i uređenje lokacija za smještaj infrastrukture za prikupljanje otpada se odnosi na postojeće regulacione i urbanističke planove koji ne obrađuju aspekt

pozicioniranja posuda za otpad. To onemogućava proces izdavanja dozvola za izgradnju objekata za smještaj posuda za otpad (niša, odnosno nadstrešnica za kontejnere) i odgađa rješavanje problematike uređenja mjesta za odlaganje otpada.

Drugi ključni problem se odnosi na nepoštivanje odredbi člana 26. Zakona o komunalnoj čistoći (S.N. KS 11/97) kojim se investitorima u novogradnju nalaže planiranje prostora za smještaj kontejnera koji će biti dostupan vozilima KJKP "Rad" te nabavka istih za potrebe stanara i ili poslovnih prostora. Kontejneri se postavljaju naknadno od strane KJKP "Rad" u situacijama gdje nakon izgradnje nema više raspoloživog prostora za njihovo postavljanje na način da su pristupačni vozilima i radnicima KJKP "Rad".

Jedan od načina na koji općina može djelovati do trenutka rješenja postojećih problema jeste izdavanje privremenih dozvola za izgradnju objekata sa smještaj posuda za otpad. S obzirom da je urađena analiza i dat prijedlog dinamike izgradnje niša, od Općine se očekuje iznalaženje modaliteta za izdavanje odgovarajućih dozvola i izdvajanje sredstava za izgradnju istih.

S druge strane, moguće je traženje saglasnosti KJKP "Rad" kod izdavanja lokacijske dozvole čime bi se i smanjili problemi kasnijim fazama te tako naložilo investitoru da predvidi lokaciju za kontejnere u fazi projektovanja, a službi za Prostorno uređenje i komunalne poslove olakšao posao kod tehničkog prijema objekata. Osim toga, potrebno je pojačati rad općinskog građevinskog/komunalnog inspektora koji bi trebao insistirati na provedbi člana 26. Zakona o komunalnoj čistoći koji nalaže nabavku kontejnera svim investitorima u novogradnji.

Također, stavljanjem u funkciju prostorija za otpad u višekatnicama u kojima su one predviđene riješio bi se dio problema neadekvatno postavljenih kontejnera kojim se opslužuju ti objekti.

8 NELEGALNA ODLAGALIŠTA

8.1 Pregled divljih deponija u Općini Centar

Na području Općine Centar lokalizirane su 24 nelegalne divlje deponije otpada u 8 mjesnih zajednica: Bardakčije, Betanija-Šip, Marijin Dvor-Crni Vrh, Mejtaš-Bjelave, Park-Višnjik, Pionirska dolina-Nahorevo, Skenderija-Podtekija i Soukbunar. U ostalim mjesnim zajednicama nema evidentiranih divljih deponija, ali eventualno povremeno dolazi do razbacivanja komunalnog otpada na prostorima oko kontejnera koje radnici KJKP "Rad" brzo saniraju.

U tabeli je dat prikaz lociranih divljih deponija na području Općine Centar po Mjesnim zajednicama. Kartografski prikaz je dat na Slici 4.

Tabela 22. Pregled divljih deponija u Općini Centar

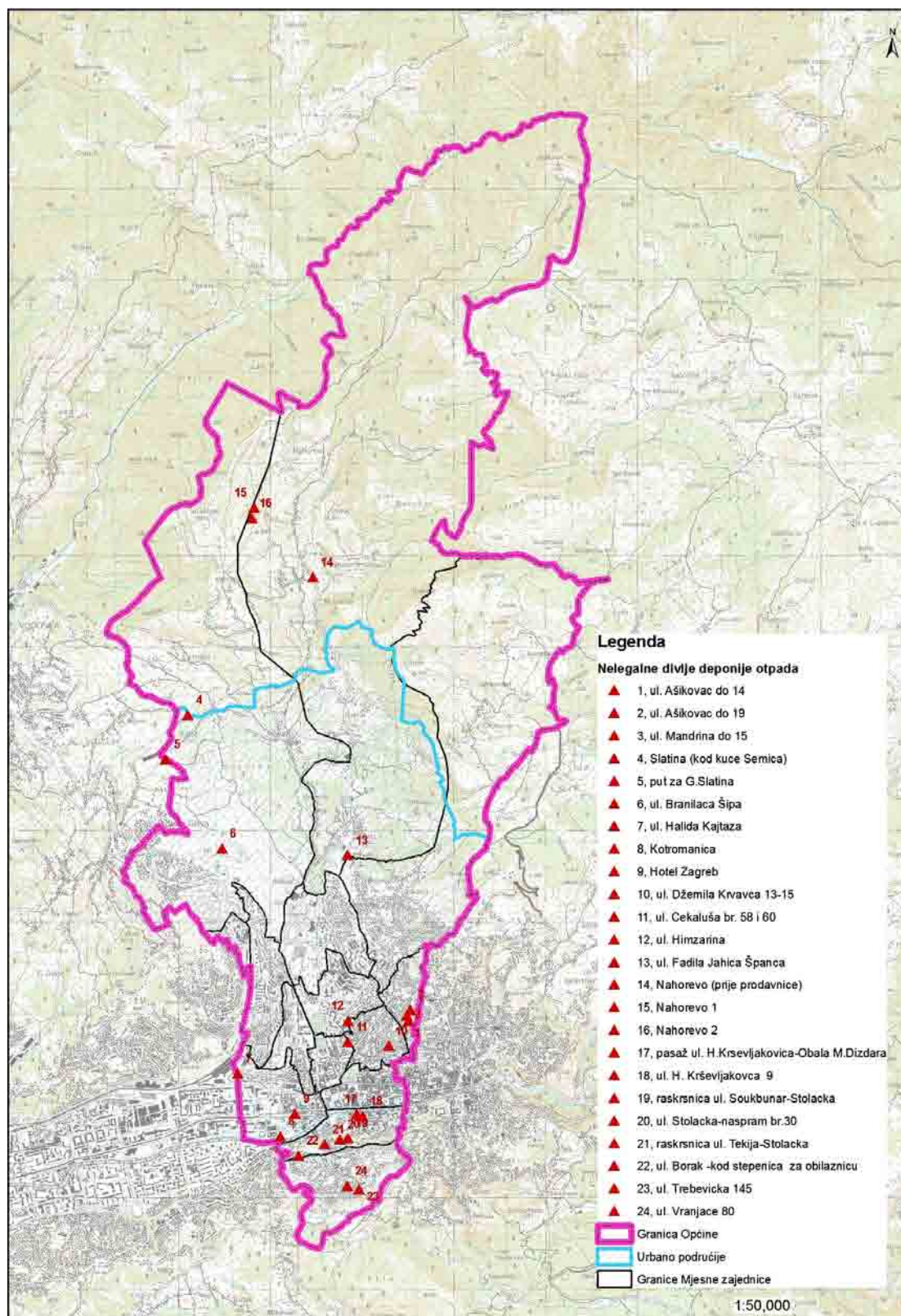
Rb	Naziv MZ	Lokacija	Vrsta otpada	Ocjena ugroženosti
1	Bardakčije	ul. Ašikovac do 14	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
2	Bardakčije	ul. Ašikovac do 19	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
3	Bardakčije	ul. Mandrina do 15	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
4	Betanija-Šip	Slatina (kod kuće Semića)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
5	Betanija-Šip	put za G. Slatina	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
6	Betanija-Šip	ul. Branilaca Šipa	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
7	Marin dvor - Crni Vrh	ul. Halida Kajtaza	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
8	Marin dvor - Crni Vrh	ul. Kotromanića	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen stepen opasnosti po zdravlje ljudi
9	Marin dvor - Crni Vrh	Hotel Zagreb	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
10	Mejtaš - Bjelave	ul. Džemila Krvavca 13-15	nepoznato	-
11	Mejtaš - Bjelave	ul. Čekaluša br. 58 i 60	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
12	Park - Višnjik	ul. Himzarina	metal, plastika, staklo, karton i papir	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
13	Pionirska dolina - Nahorevo	ul. Fadila Jahića Španca (iza Bosnafilma)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
14	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (prije prodavnice)	metal, plastika, staklo, karton i papir	30m od vodotoka Nahorevski potok
15	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (deponija 1)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	u vodotoku malog potoka
16	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (deponija 2)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
17	Skenderija - Podtekija	prolaz ul. H.Krševljakovića -	plastika, staklo, karton i papir	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi

Rb	Naziv MZ	Lokacija	Vrsta otpada	Ocjena ugroženosti
		Obala M.Dizdara		
18	Skenderija - Podtekija	ul. H. Krševljakovića 9	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
19	Skenderija - Podtekija	raskrsnica ul. Soukbunar-Stolačka	drvo, metal, plastika, karton i papir	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
20	Skenderija - Podtekija	Stolacka - prkoputa br.30	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
21	Skenderija - Podtekija	raskrsnica ul. Tekija-Stolačka	drvo, metal, plastika, karton i papir, staklo	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
22	Skenderija - Podtekija	ul. Borak - kod stepenica za obilaznicu	drvo, metal, plastika, karton i papir	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi
23	Soukbunar	ul. Trebevička 145	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	veći stepen opasnosti po zdravlje ljudi
24	Soukbunar	ul. Vranjače 80	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	manji stepen opasnosti po zdravlje ljudi

Osim dvije deponije u MZ Betanija-Šip, ostale deponije su manjeg prostornog obuhvata sa relativno manjim količina mješovitog otpada, uglavnom kućnog otpada, ali dijelom i kabastog i građevinskog.

U urbanom dijelu općine jedan broj divljih deponija formiran je u napuštenim ruševnim objektima gdje lokalno stanovništvo i prolaznici ubacuju sve vrste otpada. Pojedine lokacije koje se već duže vrijeme koriste za odlaganje otpada su zarasle u rastinje i u periodima guste vegetacije nisu primjetne. Neke od ovih deponija sadrže manje količine komunalnog otpada i nalaze se na pristupačnim mjestima, tako da bi njihova sanacija bila relativno jednostavna.

Slika 4. Kartografski prikaz lokacija divljih deponija

8.2 Pregled divljih deponija po mjesnim zajednicama

U nastavku se daje pregled zatečenog stanja po mjesnima zajednicama.

8.2.1 MZ Bardakčije

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 3 deponije locirane u napuštenim ruševnim objektima u ul. Ašikovac do br.14, ul. Ašikovac do br.19 i ul. Mandrina do br.15, nepoznatog ili nedostupnog vlasnika. Navedeni lokaliteti sadrže građevinski otpad nastao urušavanjem samog objekta i mješoviti deponovani otpad koji ubacuju prolaznici.

ul. Ašikovac do br.14

ul. Ašikovac do br.14

Ul. Ašikovac do br.19

Ul. Ašikovac do br.19

Ul. Mandrina do br.15

Ul. Mandrina do br.15

8.2.2 MZ Betanija-Šip

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 3 deponije.

Deponija na lokalitetu pored puta u naselju Slatina (kod kuće Semića) zauzima veći prostor na kojem se vrši višegodišnje odlaganje otpada. Lokalitet je pogodan za prilaz kamionima i većim vozilima tako da se vrši odlaganje velikih količina građevinskog otpada, iskopnog materijala, kabastog otpada i sl.

Deponija na lokalitetu u ul. Branilaca Šipa zauzima veći prostor na kojem se vrši višegodišnje odlaganje otpada. Lokalitet je pogodan za prilaz kamionima i većim vozilima tako da se vrši odlaganje velikih količina građevinskog otpada, iskopnog materijala, kabastog otpada i sl. Nalazi se neposredno pored pristupnog puta stambenim objektima.

Deponija na lokalitetu pored puta prema naselju G. Slatina je manjeg prostornog obuhvata, smještena nedaleko od veće deponije u naselju Slatina pa se uglavnom odlažu manje količine građevinskog otpada i iskopnog materijala.

Slatina (kod kuće Semića)

Slatina (kod kuće Semića)

Ul. Branilaca Šipa

Ul. Branilaca Šipa

Put za G. Slatinu

Put za G. Slatinu

8.2.3 MZ Marin dvor - Crni Vrh

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 3 deponije locirane u napuštenim ruševnim objektima u ul. Halida Kajtaza, ul. Kotromanića i u objektu Hotela Zagreb.

Na lokalitetu u ul. Halida Kajtaza pored građevinskog otpada formiranog od ostataka srušenog objekta, evidentna je i veća količina komunalnog i kabastog otpada. Kao jedan od bitnih subjekata koji utiču na formiranja deponije navode se pripadnici romske populacije koji ovaj prostor koriste za okupljanje i boravak.

Lokalitet u ul. Kotromanića je veća površina dijelom oivičena ruševnim zidom a dijelom improvizovanom metalnom ogradom, bez većih količina otpada. Deponija uglavnom sadrži građevinski otpad od urušavanja zida i rasutu manju količina komunalnog otpada.

Deponija u ul. Hiseta je locirana unutar napuštenog devastiranog objekta Hotela Zagreb gdje se, po iskazima predstavnika MZ, odlažu sve vrste otpada.

Ul. Halida Kajtaza

Ul. Halida Kajtaza

Ul. Kotromanića

Ul. Kotromanića

8.2.4 MZ Mjetaš - Bjelave

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 2 deponije locirane u napuštenim ruševnim objektima u ul. Džemila Krvavca 13-15 i ul. Čekaluša br. 58 i 60.

Na lokalitetu u ul. Džemila Krvavca 13-15, po saznanjima od sekretara MZ, više napuštenih i djelomično devastiranih objekata koje nelegalno koristi romska obitelj koja kontinuirano dovlači i deponuje razne vrste otpada unutar i oko objekta. Obzirom na stanje objekata, ograđenost i nepristupačnost, nije bio moguć detaljniji uvid u stanje deponije.

Deponija na lokalitetu u ul. Čekaluša br. 58 i 60 predstavlja više napuštenih ruševnih objekata koji sadrže građevinski otpad nastao urušavanja samog objekta, komunalni i kabasti otpad ubačen od strane prolaznika. Lokalitet je zarastao u gusto rastinje tako da nije moguć detaljniji uvid u stanje deponovanog otpada.

Ul. Džemila Krvavca 13-15

Ul. Džemila Krvavca 13-15

Ul. Čekaluša br. 58 i 60

Ul. Čekaluša br. 58 i 60

8.2.5 MZ Park - Višnjik

Na području ove mjesne zajednice evidentirana je 1 manja deponija u ul. Himzarina, pored hotela Amerika. Radi se o manjoj površini pored pješačke staze na kojoj je deponovana manja količina komunalnog, i to pretežno ambalažnog, otpada.

Ul. Himzarina

Ul. Himzarina

8.2.6 MZ Pionirska dolina - Nahorevo

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 4 deponije. Jedan deponija u ul. Fadila Jahića Španca i tri deponije u širem rejonu naselja Nahorevo.

Na lokalitetu ul. Fadila Jahića Španca do br.5 (iza Bosnafilma) pored većeg broja postavljenih kontejnera, formirana je deponija gdje se odlaže građevinski otpad, komunalni i kabasti otpad.

Na deponiji na lokalitetu pored puta u naselju Nahorevo, prije prodavnice, deponovana je manja količina komunalnog otpada koja je koncentrirano odložena među stablima i djelomično rasuta po padini prema Nahorevskom potoku udaljenom oko 30 m. Dvije manje deponije međusobno udaljene oko 100 m nalaze se izvan naselja pored lokalnih staza na kojima lokalno stanovništvo odlaže građevinski, komunalni i kabasti otpad. Lokalitet je pristupačan samo terenskim vozilom i traktorima.

Ul. Fadila Jahića Španca

Ul. Fadila Jahića Španca

Nahorevo (pored puta prije prodavnice)

Nahorevo (pored puta prije prodavnice)

Nahorevo (deponija 1)

Nahorevo (deponija 1)

Nahorevo (deponija 2)

Nahorevo (deponija 2)

8.2.7 MZ Skenderija - Podtekija

Na području ove mjesne zajednice evidentirano je 6 deponija.

Deponija formirana između zgrada u pasažu u ul. H.Kreševljakovića - Obala M.Dizdara je manjeg obima i na njoj je uglavnom odložen komunalni otpad.

Deponija locirana u djelimično urušenom drvenom objektu između zgrada u ul. H. Krševljakovića 9, nepoznatog ili nedostupnog vlasnika, sadrži građevinski, komunalni i kabasti otpad.

Deponija na raskrsnici između ulica Soukbunar i Stolačka locirana je na prostoru napuštenog srušenog objekta. Uglavnom sadrži građevinski otpad nastao urušavanja samog objekta i komunalni otpad koji odbacuje lokalno stanovništvo. Deponija je zarasla u gusto rastinje.

Deponija na padini prema centru Skenderija, u ul.Stolačka – preko puta broja 30, po iskazima lokalnog stanovništva i predstavnika MZ predstavlja veći prostor na kojem se odlažu sve vrste otpada. Lokalitet je zarastao u gusto rastinje pa sama deponija nije vidljiva.

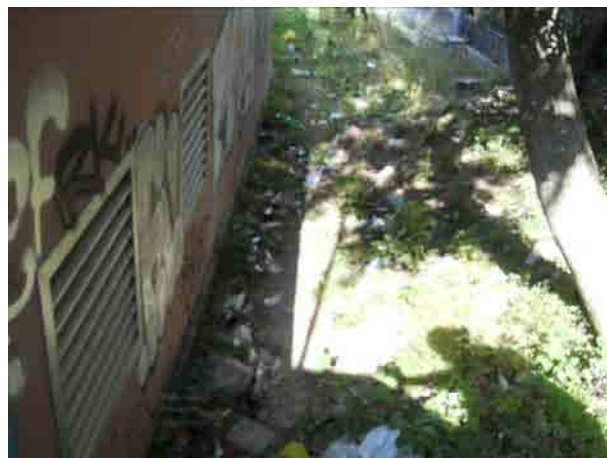
Deponija na prostoru gdje završavaju ulice Tekija i Stolačka, po iskazima lokalnog stanovništva i predstavnika MZ predstavlja veći prostor gdje se odlažu sve vrste otpada. Lokalitet nije pristupačan vozilima, zarastao je u gusto rastinje pa sama deponija nije vidljiva.

Jedna manja deponija je registrirana na kraju ul. Borak, pored stepeništa koje izlazi na sarajevsku zaobilaznicu, na kojoj je deponovana manja količina komunalnog, pretežno ambalažnog, otpada. Lokalitet je zarastao u gusto rastinje pa sama deponija nije vidljiva.

Prolaz ul. H.Kreševljakovića - Obala M.Dizdara

Prolaz ul. H.Kreševljakovića - Obala M.Dizdara

Ul. H. Kreševljakovića 9

Ul. H. Kreševljakovića 9

Raskrsnica ul. Soukbunar-Stolačka

Raskrsnica ul. Soukbunar-Stolačka

Ul.Stolačka – preko puta br.30

Ul.Stolačka – preko puta br.30

Ulice Tekija i Stolačka

Ulice Tekija i Stolačka

8.2.8 MZ Soukbnar

Na području ove mjesne zajednice evidentirane su 2 deponije, u ul. Vranjače 80 i ul. Trebevička 145

Deponija na lokalitetu ul. Vranjače 80 predstavlja površinu pored stepenica gdje je deponovana manja količina komunalnog otpada.

Deponija na lokalitetu ul. Trebevička 145 nalazi se na strmoj padini između individualnih stambenih objekata. Na deponiju se odlaže uglavnom komunalni otpad i to, po iskazima lokalnog stanovništva i

predstavnik MZ, isključivo jedna porodica nastanjena vrhu padine, u neposrednoj blizini deponije. Teren na lokalitetu je izrazito strm i nepristupačan, a odbačeni otpad često završi u neposrednoj blizini stambenih objekata u podnožju. Lokalno stanovništvo je u par navrata vršilo čišćenja prostora, pokušalo riješiti problem sa ovom porodicom, ali nisu uspjeli ostvariti dogovor. Lokalitet je zarastao u gusto rastinje pa sama deponija nije vidljiva.

Ul. Vranjače 80

Ul. Vranjače 80

Ul. Trebevička 145

Ul. Trebevička 145

8.3 Analiza i zaključci

Radom na terenu je ustanovljeno da na teritoriji Općine Centar imaju 24 lokacije na kojima se odlaže uglavnom komunalni, građevinski i kabasti otpad. Neke od identificiranih lokacija su nepristupačne za ljude i vozila, te je njihovo čišćenje skoro pa nemoguće. Neke od deponija su locirane u privatnim objektima, često nepoznatog vlasnika, čije čišćenje nije moguće bez saglasnosti vlasnika. Ukoliko se radi o ruševnom objektu nepoznatog vlasnika koji ugrožava sigurnost građana, njegovo uklanjanje je moguće izvršiti na nalog odgovarajuće općinske inspekcije. Dio deponija je pristupačan ali zarastao u gusto rastinje, te bi bilo potrebno angažirati i drugu mehanizaciju na čišćenju terena. One deponije koje su lako pristupačne, njihovo saniranje se može uzeti među prioritete.

Tamo gdje su deponije još uvijek aktivne i gdje su građani odgovorni za stalno odlaganje smeća potrebno je obezbijediti dodatni broj kontejnera/kanti te postaviti znakove zabrane odlaganja smeća. Komunalni redari bi trebali pratiti situaciju na očišćenom terenu kako bi se spriječilo ponovno formiranje deponija.

9 PROCJENE KOLIČINA OTPADA

9.1 Ukupno proizvedeni i prikupljeni otpad

Proračun količina otpada koje nastaju na području općine napravljen je na bazi prosječne proizvodnje po stanovniku od 1,1 kg/st/dan, što je podatak prezentiran u Federalnoj strategiji zaštite okoliša a na osnovu podataka dobivenih iz KJKP "Rad"⁹. Za procjenu je korišten podatak o broju stanovnika objavljen od strane Federalnog zavoda za statistiku za 2011. godinu u kome se procjenjuje da je na teritoriji općine Centar ima 69.673 stanovnika. Proračunata količina ukupno nastalog otpada na teritoriji općine Centar je 27.973 tona godišnje.

Prema podacima operatera sistem za komunalni otpad KJKP "Rad", sa područja općine Centar je u 2011. godini prikupljeno 27.600 tona miješanog komunalnog otpada. Ova količina obuhvata i količine koje nastaju u privredi i javnim ustanovama, kao i sve kategorije specijalnog otpada koje preuzima preduzeće KJKP "Rad". Uzimajući u obzir da je Općina 100 % pokrivena uslugom prikupljanja komunalnog otpada, te da se ne očekuje značajan rast stanovništva u planskom periodu, moguće je pretpostaviti da će, ukoliko se ozbiljnije ne pristupi uvođenju selektiranju otpada na mjestu nastanka te odvojenog prikupljanja otpada po vrstama, količina miješanog otpada koja se sa teritorije Općine Centar odvozi na sarajevsku deponiju biti na istoj razini u planskom periodu.

Tabela 23. Procjena ukupne količine proizvedenog i prikupljenog otpada na području općine Centar u planskom periodu

Proizvodnja otpada	Jedinica	Maksimalno
Ukupan broj stanovnika	stanovnik	69.673
Količina otpada po stanovniku	kg/st/dan	1,1
Količina otpada koja se treba prikupiti	tona/godina	27.973
Količina stvarno prikupljenog otpada	tona/godina	27.600

9.2 Ukupno proizvedeni i prikupljeni otpad za reciklažu

Prema istraživanjima koje je provelo preduzeće KJKP "Rad" na nivou Kantona Sarajevo u 2006. godini⁹, u miješanom komunalnom otpadu ima 17 % papira i kartona, 14 % plastike te 15 % organskog biorazgradivog kuhinjskog i vrtnog otpada. Prema podacima iz literature, u miješanom komunalnom otpadu je moguće naći do 2-3 % stakla i 2-5 % metala za recikliranje¹⁰. Procjene ukupno proizvedenog reciklažnog otpada za planski period su date u narednoj tabeli.

⁹ S. Babić, M. Marevac, Pilot projekat uvođenja odvojenog prikupljanja otpada u Kantonu Sarajevo, IX Međunarodni simpozij "Gospodarenje otpadom", Zagreb 2006.

¹⁰ I. Kapić, Procjena nastajanja otpad i vrste otpada, II Godišnja konferencija "Strategija gospodarenja krutim otpadom u BiH", Sarajevo 2000.

Tabela 24. Procjena ukupne količine proizvedenog reciklažnog otpada na području općine Centar

	Količina otpada (t/g)
Papir i karton (17 %)	4.755
Plastika (14 %)	3.916
Biorazgradivi kuhinjski i vrtni otpad (15 %)	4.196
Staklo (3 %)	840
Metal (2 %)	560
Ukupno proizvedenog reciklažnog otpada	14.267

Kada je riječ o količinama odvojenog prikupljenog reciklažnog otpada od strane KJKP "Rad", one su zanemarjive iz razloga što je selektivno prikupljanje otpada na području Kantona, pa samim tim i na području Općine Centar, još uvijek u fazi pilot projekta. Prema podacima prezentiranim u poglavlju 6.1, na teritoriji Općine centar postavljena su samo 3 zelena otoka u kojima se odvojeno prikuplja papir i karton i plastika. Uzimajući u obzir da stanovnici uglavnom ne razdvajaju otpad na mjestu nastanka i reciklažne kontejnere pune miješanim komunalnim otpadom, može se zaključiti da se radi o veoma malim količinama prikupljenog papira, kartona i plastike iz domaćinstava.

KJKP "Rad" ima postavljene svoje kontejnere za ambalažu i u 5 osnovnih škola u Općini Centar, Kliničkom centru Koševo, tržnom centru BBI, ali i prikuplja ambalažni otpad od obrtnika u užem centru grada (dužinom ulice Titova i Ferhadija). Međutim, uzimajući u obzir da sav otpad prikupljen sa teritorije Kantona Sarajevo tretira zajedno u sortirnici otpada na sarajevskoj deponiji, to nisu na raspolaganju podaci o količinama prikupljenim u Općini Centar.

9.3 Prikupljeni specijalni otpad

Strategija upravljanja industrijskim i specijalnim potpadom u Kantonu Sarajevo iz jula 2003. godine je napravila procjenu vrsta i količina industrijskog i specijalnog otpada koji nastaje na teritoriji Kantona Sarajevo. Zaključeno je da u Kantonu nastaje 47 vrsta opasnog i 118 vrsta neopasnog otpada koji generiraju 143 firme koje posjeduju ili u proizvodnom procesu imaju/proizvode otpad. S obzirom da analiza nije rađena po općinama, Strategija nije dala broj proizvođača, vrste i količine otpada koja nastaje samo u Općini Centar.

U Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo uspostavljen je registar pravnih lica sa podacima o količinama specijalnog otpada koje generiraju. Trenutno se u registru nalazi 56 pravnih lica (javnih ustanova i privrednika) sa specifikacijom količina iz 2007. godine koje su date u narednoj tabeli. Može se pretpostaviti da ovi proizvođači svoj otpad predaju ovlaštenom operateru, posebno zdravstvene ustanove sa spiska koje se ujedno nalaze i u Registru zdravstvenih ustanova kojima je odobren Plan upravljanja medicinskim otpadom.

Registar nije ažuriran u periodu 2007-2012. Najveći broj zdravstvenih ustanova i drugih poslovnih subjekata male privrede nema Plan upravljanja otpadom ili nisu ni su obveznici izrade istog. Stoga se može pretpostaviti da najveći dio specijalnog otpada završi u miješanom komunalnom otpadu.

Tabela 25. Proizvedeni specijalni otpad u 2007. godini

Vrsta otpada	Jedinica	Registrovana količina u 2007.
04 02 22 Otpad od prerađenih tekstilnih vlakana	t	1,35
07 01 04* Ostali organski rastvarači, tekućine za ispiranje i matični lugovi	t	0,60
07 06 10* Ostali filterski kolači, istrošeni apsorbenzi	t	0,70
09 01 01* Razvijači i aktivatori na vodenoj osnovi	t	0,15
09 01 04* Rastvori fiksira	t	0,15
12 01 01 Strugotine i opiljci koji sadrže željezo	t	63,00
13 01 13* Ostala hidraulična ulja	t	0,44
13 02 06* Sintetska ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje	t	3,00
13 02 08* Ostala ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje	t	0,88
13 07 02* Benzin	t	3,20
13 07 01* Mazut i diesel	t	5,57
15 01 06 Miješana ambalaža	t	250,00
15 01 10* Upotrijebljena ambalaža koja sadrži halogenirane rastvarače	t	0,05
15 02 02* Absorbensi, filterski materijali (uključujući filtere za ulje koji nisu na drugačiji način specifikirani), materijali za upijanje i zaštitna odjeća onečišćena opasnim materijama	t	0,12
16 01 03 Stare gume	t	1,00
16 01 06 Stara vozila koja ne sadrže ni tečnosti ni druge opasne komponente	t	300,00
16 06 01* Olovne baterije	t	0,50
17 01 01 Beton	m ³	20,00
17 01 02 Opeka/cigle	m ³	20,00
17 01 03 Crjepovi/pločice i keramika	m ³	10,00
17 01 07 Mješavine betona, opeke, crjepova/pločica i keramike koje nisu navedene pod 17 01 06	t	151,00
17 03 02 Asfalt koji ne sadrži katran i bitumen	t	200,00
17 04 07 Miješani metali	t	1,05
17 04 09 Aluminij	t	1,00
18 01 01 Oštri predmeti (osim 18 01 03)	t	58,62
18 01 01 Oštri predmeti (osim 18 01 03)	m ³	6,00
18 01 02 Dijelovi ljudskog tijela i organi, vrećice i konzerve krvi (osim 18 01 03)	t	250,00
18 01 03* Ostali otpad čije je sakupljanje i odlaganje podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije	m ³	350,10
18 01 03* Ostali otpad čije je sakupljanje i odlaganje podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije	t	34,42
18 01 04 Otpad čije sakupljanje i odlaganje nije podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi	t	95,57

Vrsta otpada	Jedinica	Registrovana količina u 2007.
prevencije infekcije (npr. rublje, zavoji od gipsa, posteljina, odjeća za jednokratnu primjenu, platno, pelene...)		
18 01 04 Otpad čije sakupljanje i odlaganje nije podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije (npr. rublje, zavoji od gipsa, posteljina, odjeća za jednokratnu primjenu, platno, pelene...)	m ³	6,00
18 01 08* Citotoksici i citostatici	m ³	0,18
18 01 10* Amalgamski otpad iz stomatološke zaštite	t	0,01
18 02 03 Otpad čije sakupljanje i odlaganje ne podliježe specijalnim zahtjevima radi prevencije infekcije	t	0,01
20 01 01 Papir i karton	m ³	219,00
20 01 01 Papir i karton	t	14,30
20 01 08 Biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina)	t	4,00
20 01 11 Tekstil	m ³	1,00
20 01 39 Plastika	m ³	1,00
20 03 01 Miješani komunalni otpad	m ³	2002
20 03 99 Otpad koji nije specificiran na drugi način	m ³	8367
20 03 99 Otpad koji nije specificiran na drugi način	t	32

9.4 Analiza i zaključci

Proračunata količina ukupno nastalog otpada na teritoriji općine Centar je 27.973 tona godišnje. Prema podacima operatera sistem za komunalni otpad, KJKP "Rad", sa područja općine Centar je u 2011. godini prikupljeno 27.600 tona miješanog komunalnog otpada. U ovu količinu najvjerovatnije ulazi ne samo miješani komunalni otpad nego i određen vrste specijalnog otpada zbog neregulisanog statusa malih privrednika koji koriste hemikalije i određenog broja privrednika i ustanova koji nemaju sklopljene ugovore sa ovlaštenim operaterom. Uzimajući u obzir da je Općina 100% pokrivena uslugom prikupljanja komunalnog otpada, može se zaključiti da se najveći dio otpada prikupi i odveze na sanitarnu deponiju u Smiljevićima.

Kada je riječ o prikupljanju specijalnog otpada, mali broj privrednika i javnih ustanova dostavlja podatke Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo o količinama otpada koje predaje ovlaštenim operaterima. S tim u vezi nije moguće utvrditi količine specijalnog otpada koje se prikupe odvojeno. Uzimajući u obzir da mali proizvođači specijalnog otpada koji koriste hemikalije u svojim procesima nisu regulirani sistemom, neophodno je uvesti izmjene u zakonskoj regulativi i pojačati nadzor nad proizvođačima otpada, te nadzor nad ovlaštenim operaterima koji bi morali voditi svoj registar o preuzetom otpadu i nadležnom ministarstvu redovno dostavljati podatke o količinama otpada koje se prikupe na teritoriji Kantona. Potrebno je ponovno aktivirati postojeći Registar u kantonalnom ministarstvu i izvršiti ažuriranje količina i vrsta otpada uz pomoć inspeksijskih organa.

10 FINANSIRANJE SISTEMA UPRAVLJANJA OTPADOM

10.1 Budžet KJKP "Rad"

Glavni izvor prihoda KJKP Rad u sektoru upravljanja otpadom jesu prihodi koji se ostvare naplatom od građana. Manji dio prihoda se ostvari prodajom reciklažnog materijala. Kanton Sarajevo ne subvencionira rad KJKP "Rad".

Cijena se formira na prijedlog KJKP "Rad" koji se dostavlja Nadzornom odboru i Skupštini preduzeća na odobravanje i usvajanje. Potom se cjenovnik šalje Vladi Kantona Sarajevo koji donosi konačnu odluku o cijeni usluge.

Važeći cjenovnik usluga prikupljanja, odvoza i deponovanja smeća za privredu odobren je od Vlade Kantona Sarajevo zaključkom Vlade Kantona Sarajevo u 1996. godini, dok je isti cjenovnik za građane odobren 1998. godine (Tabela 26). Cjenovnik svake godine za narednu godinu potpisuje i odobrava direktor preduzeća, a isti je usklađen sa zadnjim odlukama Vlade KS iz 1996 i 1998. godine.

Tabela 26. Cjenovnik usluga KJKP "Rad"

Kategorija	Cijena
Redovan odvoz - privreda	
• poslovni prostori, ugostiteljske i trgovinske djelatnosti	1,50 KM/m ² + PDV
• poslovni prostori ostalih djelatnosti	0,90 KM/m ² + PDV
• administrativni poslovi	0,20 KM/m ² + PDV
• poslovni prostori humanitarnih djelatnosti	0,10 KM/m ² + PDV
• kiosci-mjesečno	15,00 KM + PDV
• ljetne bašte - mjesečno	20 KM + PDV
Redovan odvoz - stanovništvo	
• usluge odvoza	0,11 KM/m ²
• odvoz kabastog smeća - mjesečno	1,06 KM/m ²
Deponovanje smeća	
• deponovanje šteta, zemlje i građevinskog materijala	15 KM + PDV
• deponovanje otpadaka koje dovoze treća lica - tura	90 KM + PDV

Stepen naplate u periodu 2000-2012 u prosjeku je iznosio 86,79 % od privrede i 84,30 % od građana. Prema dosadašnjim podacima u 2012. godini stepen naplate je 75 % od privrede i 77 % od građana. Naplata uglavnom kasni a sudovi su neefikasni u rješavanju tužbi protiv neplatiša.

KJKP "Rad" je u nekoliko navrata davao inicijativu za povećanjem cijene na 0,23 km/m², međutim prijedlog nije usvojen od strane Vlade KS. Novi prijedlog cijene je rađena na troškovnom principu i obuhvata sve troškove nastale u procesu obavljanja funkcije prikupljanja, odvoza i deponovanja otpada (plate i naknade radnika, gorivo, održavanje sredstava rada, administrativni troškovi itd.). Gore spomenuta cijena bi predstavljala ekonomsku cijenu usluga kojom bi se mogli pokriti troškovi rada preduzeća u sektoru koji se bavi upravljanjem otpadom.

10.2 Budžet Općine Centar

U nastavku se daje pregled realiziranih izdataka Budžetom općine Centar za period 2009-2011 te pregled planiranih sredstava za 2012. godinu.

Tabela 27. Planirani i realizirani izdaci

Godina	Planirana sredstva	Realizirana sredstva
2009.	39.615.570,00 KM	29.334.574,00 KM
2010.	35.086.285,00 KM	23.964.229,00 KM
2011.	38.933.987 KM	26.577.331 KM

Sredstva koja se izdvajaju za ulaganje u komunalnu infrastrukturu se realiziraju putem subvencija (614400) i kapitalnih grantova (615400) koji se daju javnim komunalnim preduzećima za poboljšanje usluga iz njihove djelatnosti. Od interesa su grant sredstva koja se izdvajaju za druge nivoe vlasti (614100), između ostalog mjesne zajednicama za javne komunalne usluge, kojima je moguće realizirati manje projekte kandidovane od strane mjesnih zajednica prema utvrđenim prioritetima.

Sredstva koja se izdvajaju za projekte podizanja javne svijesti se realiziraju putem grantova neprofitnim organizacijama (614300) za, između ostalih, projekte iz oblasti ekologije.

Radi se o namjenskim sredstvima za ove namjene koja se u slučaju nerealizacije prebacuju na narednu godinu za iste namjene.

Tabela 28. Grantovi drugim nivoima vlasti (614100), Grantovi mjesnim zajednicama – javne komunalne usluge

Godina	Realizirani grantovi za mjesne zajednice za komunalnu infrastrukturu	Vrsta projekta koji se odnosi na komunalnu infrastrukturu	Iznos projekta
2009.	42.018,43 KM	Isporuka vode za piće naseljima Nahorevo, Hrastovi i Kromolj	27.522,43 KM
2010.	22.189,80 KM	Projekt čišćenja dječijih parkova	2.140,00 KM
2011.	0,00 KM	Nije bilo	-
2012.	30.000,00 KM*	-	-

*planirana sredstva za 2012.

U 2011. godini na ekonomskom kodu 614100 realizovan je iznos od 49.819,80 KM kao grant mjesnim zajednicama. Detaljnom analizom analitičkih konta koji se odnose na grantove mjesnim zajednicama konstatovano je da nije bilo namjenskih grantova za projekte koji su se odnosili na komunalnu infrastrukturu.

U planu za 2012.godinu za projekte komunalne infrastrukture planiran je iznos od 30.000,00 KM – zaštita manjih vodotoka na području općine-regulacija potoka u ulici Aleksandra Puškina (nije još realizovan).

Tabela 29. Grantovi neprofitnim organizacijama (614300)

Godina	Realizirani grantovi neprofitnim organizacijama (KM)	Grantovi dodijeljeni za projekte iz oblasti ekologije (KM)	Broj projekata koji se odnose na otpad
2009.	552.841	31.648	2
2010.	393.000	29.500	1
2011.	521.000	31.610	0
2012.	509.600*	19.810	0

*planirana sredstva za 2012.

Prema izvještaju Službe za obrazovanje, grant za projekte iz oblasti ekologije u 2012. godini u iznosu od 19.810 KM predstavlja sumu realiziranih projekata koji su dostavili izvještaj. Potrebno je napomenuti da postoji određeni iznos planiranih sredstava koja nisu realizovana jer organizacije nisu dostavili izvještaje koji su uslov da im se prenesu sredstva.

Tabela 30. Subvencije javnim preduzećima (614400) i Kapitalni grantovi javnim preduzećima (615400)

Godina	Subvencije KJKP "Rad"		Subvencije KJKP Park	
	Iznos	Svrha	Iznos	Svrha
2009.	50.000,00 KM	Uklanjanje divljih deponija	216.564,00 KM	Uređenje javnih površina
2010.	49.186,00 KM*	Izgradnja niše za hajfiše, nabavka korpi za otpatke, uklanjanje divljih deponija	201.927,18 KM	Uređenje javnih površina
2011.	49.186,00 KM	Grant za kontejnere i čišćenje divljih deponija	210.162,63 KM**	Uređenje javnih površina
2012.	40.000,00 KM	Planirana sredstva za kontejnere i čišćenje divljih deponija	350.000,00 KM**	Planirana sredstva za uređenje javnih površina

* prema informacijama iz KJKP "Rad" u 2010 je prebačeno 53.028,81 KM na ime izgradnje niša

** Zavedeno pod: 615400 Kapitalni grantovi javnim preduzećima prema novom kontnom planu

Potrebno je napomenuti da, pored grantova, Općina izdvaja značajan iznos sredstava za uklanjanje građevinskog otpada, odnosno uklanjanje ruševnih objekata na području naše općine koji se evidentiraju na kodu 613900. Za te namjene u 2009. godini utrošeno je 36.129 KM, u 2010. godini 84.600 KM i u 2011.godini 97.576,37 KM dok u tekućoj godini zaključno sa 30.09.2012.godine nije bilo utrošenih sredstava za te namjene.

10.3 Analiza i zaključci

Uvidom u budžet KJKP "Rad" moguće je zaključiti da su prihodi koji se ostvare naplatom usluga od građana i ostalim aktivnostima dovoljni samo za podmirivanje osnovnih potreba preduzeća za nesmetano obavljanje djelatnosti. Kanton Sarajevo ne subvencionira rad preduzeća. Raspoloživi budžet preduzeća i aktualna kreditna zaduženja onemogućavaju daljnja značajnija ulaganja u opremu koja će omogućiti bolji kvalitet usluge građanima, posebno kada se radi o opremi za prikupljanje i odvoz selektivno odloženog otpada, te opremi za odvoz otpada iz padinskih dijelova grada.

Uvidom u podatke o realizaciji budžeta Općine Centar u periodu 2009-2011, te planiranim izdacima u 2012. godini, može se zaključiti da Općina redovno izdvajaju određena sredstva za unaprjeđenje komunalne infrastrukture kroz grantove komunalnim preduzećima.

Općina također ima planirana i sredstva za mjesne zajednice koje mogu kandidirati projekte iz oblasti komunalne infrastrukture. Do sada je urađen samo jedan projekt čišćenja dječjih parkova u 2010. godini dok se sredstva predviđena za tu namjenu uglavnom troše na druge aktivnosti mjesnih zajednica koje ne spadaju u oblast komunalne infrastrukture. S obzirom da se radi o namjenskim sredstvima primijećeno da je da značajan iznos ostane nerealiziran te se prebacuje u narednu budžetsku godinu.

Može se zaključiti da je u protekle tri godine budžetom Općine Centar realizirano u prosjeku godišnje oko 50.000 KM za projekte sa KJKP "Rad", te 200-300.000 KM za projekte sa KJKP "Park".

Realizirani grantovi za mjesne zajednice su se kretali u prosjeku 20-40.000 KM, dok je za 2012. godinu planirano 72.000 KM uglavnom zbog prenošenja sredstava iz prethodnih godina. Potrebno bi bilo organizirati sastanke sa sekretarima mjesnih zajednica te zajednički planirati projekte iz oblasti komunalne infrastrukture kako bi se namijenjena sredstva trošila na adekvatan način.

Za projekte nevladinog sektora iz oblasti ekologije realizirano je u prosjeku oko 30.000 KM. Veoma malo realiziranih projekata se odnosi na oblast upravljanja čvrstim otpadom.

11 INFORMISANJE JAVNOSTI I JAČANJE JAVNE SVIJEŠTI

11.1 Informisanje građana o pruženim uslugama

Informisanje građana o pruženim uslugama vrši pružalac usluga prikupljanja komunalnog otpada KJKP "Rad". U svojoj organizaciji KJKP "Rad" nema posebnu službu za informiranje javnosti niti službenika koji je isključivo zadužen za ove poslove. Informacije se planiraju preko glasnogovornika koji građane informira o radu KJKP "Rad" putem elektronskih i štampanih medija u formi saopćenja, apela, izjava itd. Posebna saradnja je ostvarena sa kantonalnom televizijom TVSA ali i sa ostalim medijima koji u potrazi za informacijom više po pitanju odlaganja otpada i svim drugim djelatnostima koje obavlja ovo preduzeće, kontaktiraju KJKP "Rad". Najčešće informacije koje se plasiraju u vezi upravljanja otpadom jesu termini za odlaganje i prikupljanje kabastog otpada, te informacije o provedenim projektima reciklaže. Glasnogovornik KJKP "Rad" također ima kontakte sa sekretarima mjesnih zajednica preko kojih je moguće plasirati relevantne informacije za građane. Do sada nije bilo potrebe za korištenjem ovog načina komunikacije.

KJKP "Rad" ima i svoju web stranicu koja ima kapacitet da omogući kvalitetno pružanje informacija građanima koji koriste internet. Web stranica se ažurira redovno.

KJKP "Rad" ima i svoj mjesečni informativni glasnik "Bilten" u kome se prezentiraju informacije o radu ovog preduzeća. "Bilten" se štampa za interne potrebe i nije namijenjen građanima. Neke od informacija iz "Biltena" se mogu naći u rubrici "Aktivnosti preduzeća" na web stranici "KJKP Rad". Bilten nije dostupan preko web stranice preduzeća.

U funkciji je i Eko telefon KJKP "Rad" gdje građani mogu dojaviti probleme vezane za odlaganje otpada, te informisati se o svim uslugama Rada. Preko web stranice općine i šifre svakog korisnika koja se nalazi na računima koji se dostavljaju građani, građani mogu provjeravati stanje sa plaćanjem računa i eventualnim dugovanjima prema KJKP "Rad". Isto je moguće napraviti i koristeći sms poruku na mobilnom telefonu u koju se ukuca šifra korisnika.

Do sada nije zabilježena praksa informiranja građana putem obavještenja uz račune.

Općina Centar ima svoju Službu za informatiku i informisanje koja je zadužena za informiranje građana o svim pitanjima koja se odnose na rad Općine. U funkciji je i web stranica koja se redovno ažurira i obiluje informacijama o svim aktivnostima u Općini. Općina štampa i svoj Informativni bilten koji je građanima na raspolaganju u Šalter sali Općine, a u elektronskoj formi se može naći i na njenoj web stranici. Putem Informativnog biltena i web stranice građani se mogu informirati o svim projektima, uključujući zajedničke projekte koje su Općina Centar i KJKP "Rad", odnosno Općine Centar i nevladine organizacije implementirali u proteklom periodu u oblasti upravljanja otpadom.

Direktne kontakte sa građanima Općina ostvaruje putem mjesnih zajednica i njenih sekretara. Jednom godišnje, u fazi formiranja općinskog budžeta za tekuću godinu, pravi se inventura potreba mjesnih zajednica koje Službi za prostorno uređenje i komunalne poslove pismeno kandidiraju prijedloge Zborova građana za poboljšanjem života u zajednici po pitanju, između ostalog, poboljšanja komunalne infrastrukture. Uvidom u posljednje dosadašnje prijedloge može se zaključiti da građani iskazuju potrebu uređenja kontejnerskih mjesta i postavljanje zelenih otoka.

11.2 Programi podizanja svijesti

Programi podizanja javne svijesti se realiziraju u saradnji sa nevladinim sektorom. Saradnja je utemeljena na finansijskoj podršci koju Općina Centar pruža programskim aktivnostima nevladinih organizacija, transparentnom pristupu javnim sredstvima, njihovoj raspodjeli, utrošku i kontroli.

Općina u svom budžetu svake godine izdvaja sredstva za podršku projektima koje implementiraju nevladine organizacije. Svake godine u oktobru, u vrijeme pripreme budžeta za narednu godinu, raspisuje se javni poziv nevladinim organizacijama, nakon čega odabir projekata vrši Komisija Općinskog vijeća za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama. Svi odobreni projekti namijenjeni su građanima Općine Centar i odnose se na sljedeće oblasti: socijalna sigurnost i zdravstvena zaštita, obrazovanje, kultura, ekologija, ljudska prava te izgradnja i razvoj lokalne zajednice. Osim finansijske podrške, saradnja sa nevladinim sektorom odvija se i kroz pružanje stručne pomoći nevladinim organizacijama u rješavanju problema sa kojima se suočavaju u svom radu, besplatno korištenje prostorija mjesnih zajednica za održavanje okruglih stolova i radionica, uključivanje u javne debate od interesa za razvoj lokalne zajednice i sl.

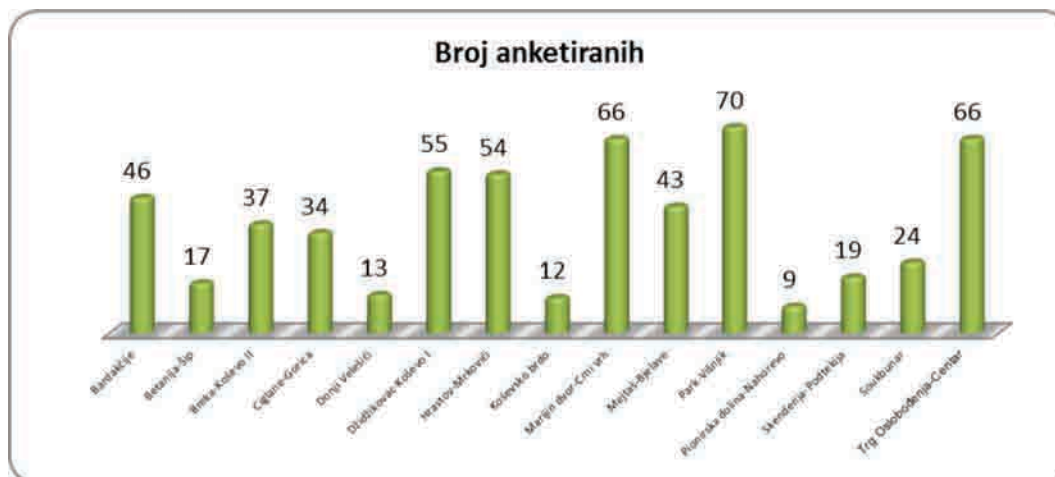
Uvidom u raspodjelu sredstava namijenjenih nevladinom sektoru može se zaključiti da je u proteklih nekoliko godina veoma malo projekata iz oblasti podizanja javne svijesti realizirano iz oblasti upravljanja čvrstim otpadom. Jedino je u 2009-2010. realiziran projekt "Budimo primjer drugima u upravljanju otpadom" gdje je implementator projekt uradio u saradnji sa KJKP "Rad".

KJKP "Rad" je također provodio ekološku edukaciju učenika u osnovnim školama uključujući i one na području općine Centar. U 2010 g. sproveden je program „Zvona za recikliranje otpada“ u O.Š. "Nafija Sarajlić" u sklopu kojeg su u školsko dvorište postavljeni kontejneri za recikliranje otpada a učenici educirani o pravilnom selektiranju otpada. Od 2010. godine KJKP "Rad" nije sproveo programe podizanja svijesti uslijed nedostatka finansijskih sredstava.

11.3 Anketa o zadovoljstvu građana

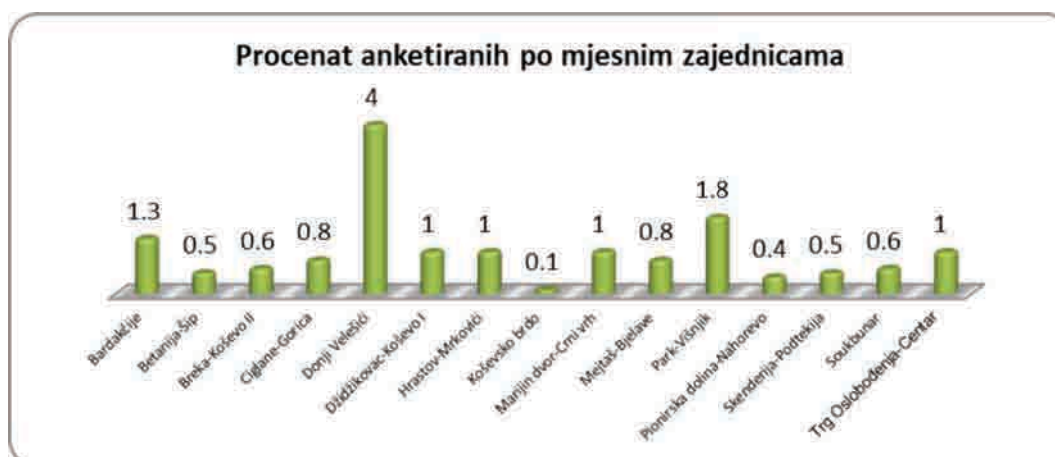
U okviru pripreme Općinskog plana upravljanja otpadom izvršeno je anketiranje stanovništva Općine Centar sa ciljem dobivanja mišljenja o trenutnom stanju usluge prikupljanja, načinu odlaganja i odvoza otpada. Rezultati ankete su uključeni u mjere i aktivnosti predviđene ovim Planom, a sa ciljem unaprjeđenja sistema prikupljanja i odvoza otpada prilagođenih potrebama građana.

Anketa je sprovedena na cijeloj teritoriji Općine Centar gdje je kroz institucije mjesnih zajednica predviđeno po 100 anketa. Realizacija je bila u rasponu od 9 anketa u MZ Pionirska dolina-Nahorevo do 70 anketa u MZ Park -Višnjik kao što je grafički prikazano na Slici 5.

Slika 5. Broj anketiranih stanovnika po mjesnim zajednicama

U odnosu na broj stanovnika, procenat anketiranih po mjesnim zajednicama je u rasponu od 0,1 % u MZ Koševsko brdo do 4 % u MZ Donji Velešići što je grafički prikazano na Slici 2.

Slika 6. Procenat anketiranih stanovnika po mjesnim zajednicama

Struktura ispitanika u odnosu na mjesto stanovanja je sljedeća: 55,6 % živi u stanovima, 39,6 % u privatnim kućama, a samo 0,4 % posjeduje vikendicu na prostoru općine.

Analizom anketnih listića dobivenih iz svih mjesnih zajednica sa područja Općine Centar mogu se donijeti sljedeći zaključci na nivou općine:

- Procenat od 93,5 % građana koristi uslugu prikupljanja i odvoza otpada, a 87,4 % redovno plaća ovu uslugu.

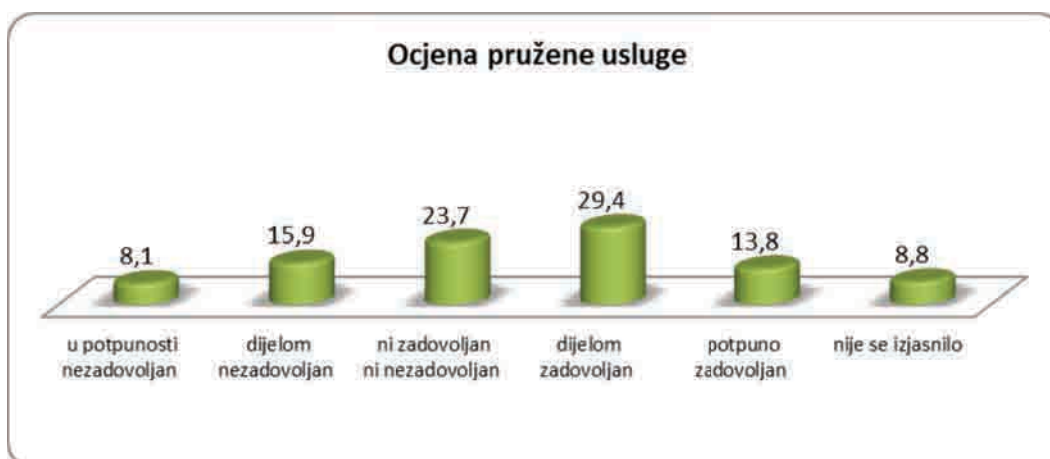

Slika 7. Korištenje usluga prikupljanja i odvoza smeća na području Općine Centar

Slika 8. Plaćanje komunalne usluge na području Općine Centar

- Kvalitetom komunalne usluge potpuno je zadovoljno 13,8 % građana, a 8,1 % građana je potpuno nezadovoljno ovom uslugom. Najveći broj građana, odnosno 29,4 % nije ni nezadovoljno ni zadovoljno uslugom, a 8,8 % građana se nije uopće izjasnilo po ovom pitanju.

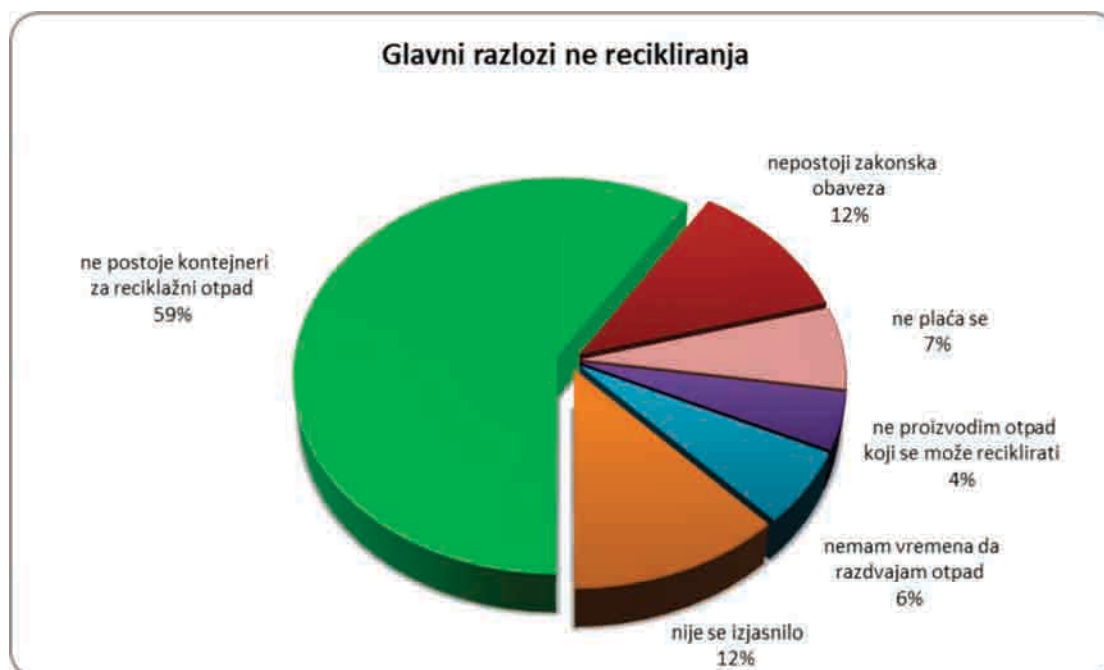
Slika 9. Ocjena građana za pruženu komunalnu uslugu na području Općine Centar

- Najčešći problemi na koje su ukazali ispitanici vezani su za rasipanje smeća oko kontejnera, nedovoljan broj posuda za odlaganje i neadekvatnu poziciju posuda za odlaganje.

Slika 10. Problemi vezani za odlaganje i prikupljanje otpada na području Općine Centar

- Na području Općine Centar recikliranje otpada nije značajnije zastupljeno jer se 77,3 % građana izjasnilo da ne reciklira otpad. 57,9 % građana je izrazilo spremnost da reciklira otpad, a 24,8 % građana bi bilo spremno reciklirati ukoliko bi morali, ali je nepostojanje potrebne infrastrukture navedeno kao glavni razlog nerekiciranja na što je ukazalo 58,9 % ispitanih građana.

Slika 11. Glavni razlog nerekiciranja otpada na području Općine Centar

- Kada su pitanju prijedlozi građana najčešće se isticala potreba za izgradnjom niša za kontejnere i za povećanjem broja kontejnera.

11.4 Analiza i zaključci

Kada je riječ o informisanju javnosti, i Općina Centar i KJKP "Rad" ima adekvatne mehanizme putem kojih može plasirati informacije o uslugama koje pružaju građanima. Pored aktivnih web stranica i Biltena koji se štampaju, u funkciji su i eko-telefon Komunalnih redara. KJKP "Rad" ima i dobru saradnju sa medijima, posebno kantonalnom TV SA.

Uvidom u do sada plasirane informacije, čini se da se najviše oglašavaju akcije odlaganja kabastog otpada, te prezentiraju projekti koji su oba subjekta implementirali u proteklom periodu.

Mehanizmi za saradnju sa mjesnim zajednicama postoje ali nisu korišteni u svrhu informiranja građana po pitanjima koja se odnose na upravljanje čvrstim otpadom. Općina u saradnji sa Zborovima mjesnih zajednica godišnje određuje potrebe za ulaganjem u komunalnu infrastrukturu.

Činjenica je da KJKP "Rad" nema sistematizirano radno mjesto službenika za odnose sa javnošću te da bi eventualnim uvođenjem ovakvog radnog mjesta bilo moguće intenzivirati aktivnosti na kontinuiranoj komunikaciji sa građanima. Određeni problemi sa odlaganjem otpada bi se mogli riješiti intenziviranjem komunikacije sa građanima, poput problema iznošenja kesa za smeće u vremenu koje nije predviđeno za odlaganje otpada ili odlaganja miješanog kućnog otpada u kontejnere koji su predviđeni za reciklažni materijal. Intenzivnije kampanje na temu neadekvatnog odlaganja otpada, ili kampanje usmjerene na vlasnike kućnih ljubimaca, bi mogle uticati na svijest građana o stvaranju divljih deponija u Općini Centar.

Edukacija građana se provodi kroz projekte i programe podizanja javne svijesti u suradnji sa nevladinim organizacijama. Općina ima budžet za rad ovih organizacija ali je u proteklih nekoliko godina implementiran veoma mali broj projekata iz oblasti upravljanja čvrstim otpadom. KJKP "Rad" nema budžet za projekte podizanja javne svijesti ali pokazuje spremnost za učestvovanje u istim ukoliko implementatori projekta pokažu interes za njihovo učešće.

Anketa među građanima je pokazala da su građani uglavnom zadovoljni pruženom uslugom ali da traže uređenje kontejnerskih mjesta. Građani su iskazali i spremnost za odvajanje otpada na mjestu nastanka ako se obezbijedi adekvatna infrastruktura za njegovo odlaganje.

12 SPECIFIKACIJA PROBLEMA

12.1 Pravni problemi

Važećim propisima na nivou BiH i FBiH koji reguliraju upravljanje komunalnim i ostalim vrstama otpada obuhvaćeni su svi pogoni i postrojenja iz federalnog i kantonalnog pravilnika o pogonima i postrojenjima koja mogu biti puštena u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu i zdravstvene, farmaceutske i fitofarmaceutske ustanove, kojima je propisana obaveza izrade Plana upravljanja otpadom u skladu sa načelima postavljenim zakonom o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03,72/09). Proizvođači otpada su dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom, razdvajati i odvojeno skladištiti otpad na mjestu nastanka, te sklopiti odgovarajući ugovor ili sporazum sa ovlaštenim operaterom koji će preuzeti daljnju brigu o otpadu.

Međutim, sistem nije regulirao rad obrtnika/malih proizvođača specijalnih vrsta otpada poput foto laboratorija, hemijskih čistionica, autolakirera, mesara, itd. Da bi se prevazišao ovaj problem potrebno je:

1. Izvršiti dopunu člana 13. Zakona o otpadu (S.N. FBiH 33/03, 72/09) na način da se propiše da će se provedbenim propisom urediti izdavanje saglasnosti za upravljanje otpadom za djelatnosti male privrede i obrtnike te na taj način stvoriti obaveza i za male proizvođače otpada da upravljaju otpadom u skladu sa načelima zaštite okoliša.
2. Izvršiti dopunu Pravilnika o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (S.N. FBiH 09/05) koji definira kategorije djelatnosti za koje je potrebno pribaviti saglasnosti nadležnog kantonalnog ministarstva zaštite okoliša u postupku izdavanja odobrenja za rad. Pravilnik također treba da utvrdi kategorije djelatnosti za koje ova saglasnost nije potrebna.
3. Donijeti Zakon o hemikalijama na nivou FBiH kojim bi trebalo regulisati obaveze svih lica koja proizvode, uvoze, distribuiraju ili koristi hemikalije pojedinačno ili u smjesi pri obavljanju svoje industrijske ili profesionalne djelatnost.
4. Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeti Pravilnik o posebnim uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje se bave proizvodnjom, prometom ili korištenjem opasnih kemikalija i kojim treba propisati uvjete koje pravne i fizičke osobe moraju ispunjavati u pogledu tehničkih, sanitarno-tehničkih i higijenskih uvjeta, odgovarajućih zaštitnih sredstava za radnike koji rade s opasnim kemikalijama, te odgovarajuće opreme za rad s opasnim kemikalijama.
5. Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09) donijeti Pravilnik o upravljanju animalnim otpadom kojim je potrebno propisati obavezu svim proizvođačima animalnog otpada da izrade plan upravljanja otpadom i sklope ugovor sa ovlaštenim operaterom za njegovo prikupljanje.

Nepostojanje podzakonskih akata koji se vežu uz Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja (S.G. BiH 25/09) onemogućava određivanje i obilježavanje javnih površina na koje se smiju izvoditi kućni ljubimci kao i obaveze vlasnika u smislu uklanjanja otpada sa javnih površina.

Općina može uputiti inicijativu prema kantonalnom i dalje prema federalnom ministarstvu za donošenje i dopune legislative kako je gore navedeno, te izraditi tehnička uputstava za male proizvođače otpada i način na koji trebaju upravljati svim otpadnim tokovima.

Zakonska regulativa na nivou kantona trenutno regulira oblast upravljanja komunalnim otpadom. U toku su aktivnosti na donošenju Zakona o komunalnom otpadu. Uvidom u nacrt zakona utvrđeni su

određeni nedostaci po pitanju neusaglašenosti sa propisima višeg reda. Ukoliko se sveobuhvatno želi regulirati pitanje upravljanja otpadom, a ne samo komunalnim otpadom, potrebno je:

- Izmijeniti naziv zakona u Zakon o upravljanju otpadom;
- Uskladiti Nacrt sa Zakonom o osnovama bezbjednosti u saobraćaja na putevima u dijelu koji se odnosi na definiranje javnih saobraćajnih površina kako bi se izbjeglo postavljanje posuda za sakupljanje otpada na trotoare, pješačke staze i kolovoz;
- Predvidjeti mogućnost za različite načine organizacije prikupljanja (u hajfišima, kantama i kesama), odvoza i naplate usluge.

Statut Općine Centar nije usaglašen sa kantonalnim i federalnim propisima po pitanju upravljanja otpadom. Potrebno je izvršiti korekcije u dijelu koji se odnosi na nadležnosti u oblasti obavljanja komunalnih usluga i dopuniti Statut sa nadležnostima koje općina ima u oblasti upravljanja čvrstim otpadom uključujući planiranje upravljanja otpadom i edukaciju građana.

Kada je riječ o planskim i strateškim dokumentima, mali broj mjera iz Federalne strategije upravljanja otpadom je moguće realizirati na nivou Općine Centar zbog nedostatka nadležnosti. Moguće je realizirati projekte koji će doprinijeti postizanju cilja uklanjanja divljih deponija, te stvaranju uvjeta za pružanje kvalitetnijih usluga i uvođenje sistema selektivnog prikupljanja otpada ulaganjem u komunalnu infrastrukturu.

Poseban problem predstavlja činjenica da prostorna planska dokumentacije ne tretira problematiku razmještaja infrastrukture za odlaganje otpada što predstavlja probleme u procesu izdavanja dozvola. Ovaj problem je potrebno prevazići izdavanjem privremenih dozvola ili korjenitim rješenjem problema kroz službu za prostorno uređenje i komunalne poslove koja treba da insistira na uvrštavanju ove problematike kod izrade regulacionih planova.

12.2 Institucionalni problemi

Općina Centar nije nadležna za organiziranje obavljanja komunalnih djelatnosti, ali jeste za:

- planiranje upravljanja otpadom u okviru svojih nadležnosti,
- donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje, te izdavanje odobrenja za lociranje kontejnera na javnim površinama,
- upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture,
- određivanje lokacije za odlaganje građevinskog otpada i zemlje iz iskopa,
- učestvovanje u procesu donošenja godišnjeg Operativnog plana rada KJKP "Rad", i
- edukaciju.

Iako Općina Centar ima *Službu za prostorno uređenje i komunalne poslove* koja sistematizacijom ima predviđena 4 radna mjesta u odjelu za komunalne poslove, u svom krugu djelovanja ova Služba se vrlo malo bavi problematikom upravljanja otpadom. Uzimajući u obzir sve nadležnosti, neophodno je uvesti referat upravljanja otpadom za najmanje jednog od zaposlenih u ovoj Službi.

Općina Centar ima i *Službu za inspeksijske poslove* u okviru koje djeluje jedan komunalni inspektor koji nema nadležnosti i ne djeluje u oblasti upravljanja otpadom, osim što može djelovati kod nepropisnog odlaganja građevinskog otpada u procesu gradnje u skladu sa Zakonom o privremenom korištenju javnih površina (S.N. KS 20/04). S obzirom da je nadležnost za kontrolu provedbe zakonskih odredbi iz oblasti upravljanja otpadom data inspeksijskim organima na kantonalnom i federalnom nivou, neophodna je saradnja inspeksijskih službi, posebno sa aspekta razmjene informacija i kontroliranja rada privrednih subjekata i postupanja po žalbama građana. Saradnja ne

postoji ni sa Službom komunalnih redara u KJKP "Rad" koji utvrđuju identitet lica koje vrše radnje suprotne zakonskim odredbama, sačinjavaju zapisnike i prosljeđuju ih Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslove.

12.3 Infrastrukturni problemi

KJKP "Rad" je najvećim dijelom adekvatno opremljen za obavljanje djelatnosti prikupljanja i odvoza komunalnog otpada. Međutim situacija na terenu, koja je promjenjiva u skladu sa radnjama koje čine građani i koje su u suprotnosti za odredbama Zakona o komunalnoj čistoći, zahtjeva prilagodbu u smislu stalnog dopunjavanja kapaciteta za prikupljanje otpada.

Naime, na nekoliko lokacije postoje potrebe za dopunjavanjem broja raspoloživih kontejnera zbog privrednih subjekata koji ne nabavljaju vlastite posude za otpad, već svoj otpada odlažu u kontejnere namijenjene za građanstvo. Osim toga, u kontejnerima za komunalni otpad se nerijetko nađu i druge vrste otpada poput kabastog i građevinskog koji zauzmu raspoloživi prostor i dolazi do rasipanja ostalog otpada pored kontejnera. U kontejnere se također odbacuju nedozvoljeni otpad poput masti, ulja i žara koji, pored fizičkih oštećenja koja prouzrokuju nesavjesni građani, također oštećuju kontejnere. Oko 85 % postojećih kontejnera ima neki fizički nedostatak.

Lokacije kontejnera su većinom neadekvatne uslijed nedostatka prostora, neplanski izgrađenih naselja, neuređenosti kontejnerskih mjesta, te prenamjene prostorija za otpad u višekatnicama u poslovne prostore. Problemi koji su vezani za planski i uređen smještaj infrastrukture za prikupljanje otpada su vezani za postojeću prostorno-plansku dokumentaciju koja ne obrađuje aspekt razmještaja ove infrastrukture što otežava proces izdavanja dozvola za izgradnju niša, te nepoštivanje Zakona o komunalnoj čistoći gdje investitori u novogradnju zanemaruju aspekt planiranja prostora za smještaj posuda za odlaganje otpada. Problem bi se mogao privremeno prevazići traženjem saglasnosti KJKP "Rad" kod izdavanja lokacijske dozvole čime bi se i smanjili problemi kasnijim fazama te tako naložilo investitoru da predvidi lokaciju za kontejnere u fazi projektovanja, a službi za Prostorno uređenje i komunalne poslove olakšao posao kod tehničkog prijema objekata

U dijelu Općine Centar u kojem se prikupljanje vrši u kesama, građani ne koriste namjenske kese već kese lošeg kvaliteta te time otežavaju proces prikupljanja i stvaraju nepovoljnu sanitarno-higijensku sliku. Građani također ne poštuju vrijeme iznošenja kesa što dovodi do gomilanja i rasipanja smeća.

U padinskim dijelovima općine, odvoz iz pojedinih ulica je organiziran preko centralnog kontejnera koji se postavlja na ulazu u ulice koje su nepristupačne za vozila KJKP "Rad". Odvoz u padinskim dijelova Općine je reguliran tri puta sedmično zbog nedovoljnog broja vozila male nosivosti koja mogu pristupiti uskim i strmim ulicama.

Kada je u pitanju upravljanje otpada sa zelenih površina, sav ozeleni (bio) otpad koji ima značajan potencijal sa aspekta iskorištenja kao biomasa ili pretvaranje u kompost se odlaže na deponiju. Također je kao problem identificirano nepostojanje infrastrukture za prikupljanje i tretman fekalija od kućnih ljubimaca te nepostojanje podzakonskih akata koji se vežu uz Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja (S.G. BiH 25/09), a kojima se trebaju regulisati način određivanja i obilježavanja javnih površina na koje se smiju izvoditi kućni ljubimci kao i obaveze vlasnika u smislu uklanjanja otpada sa javnih površina.

Trenutni sistem upravljanja komunalnim otpadom ne podržava izdvajanje korisnog i opasnog otpada iz komunalnog otpada na mjestu nastanka u domaćinstvima.

Na teritoriji Kantona Sarajevo i FBiH registriran je značaja broj operatera sistema ovlaštenih za preuzimanje specijalnog otpada. Ostaje neriješeno pitanje zbrinjavanja otpada životinjskog porijekla. Evidentno je nepoznavanje zakonskih obaveza među pravnim subjektima iz zdravstvenog, farmaceutskog i fitofarmaceutskog sektora u pogledu izrade Plana upravljanja otpadom i načina upravljanja otpadom.

Do sada je fokus u oblasti upravljanja čvrstim otpadom bio na rješavanju pitanja konačnog odlaganja otpada na sanitaran način. Osim toga izgrađen je i reciklažni punkt na regionalnoj sanitarnoj deponiji u Smiljevićima, no potrebne su daljnje aktivnosti kako bi se sanitarna deponija dovela na nivou Regionalnog centra za upravljanje otpadom. Na teritoriji Općine Centar imaju samo tri lokacije na koje su postavljeni zeleni otoci što ukazuje na potrebu intenziviranja aktivnosti na reciklaži otpada.

Na teritoriji Općine su identificirane 24 lokacije na kojima se nalazi nelegalno odbačeni otpad i koja trebaju biti predmet sanacije.

12.4 Finansijski problemi

Trenutna cijena komunalne usluge nije ekonomska i onemogućava značajnija ulaganja u opremu koja će omogućiti bolji kvalitet usluge građanima, posebno kada se radi o opremi za prikupljanje i odvoz selektivno odloženog otpada, te opremi za odvoz otpada iz padinskih dijelova grad.

Općina u budžetu ima sredstva namijenjena za unaprjeđenje komunalne infrastrukture, grantove mjesnim zajednicama za projekte komunalne infrastrukture te sredstva za rad NVO. Uvidom u način trošenja sredstva uočeno je da mjesne zajednice uglavnom ne kandidiraju projekte te da značajan iznos ostane nerealiziran i prebacuje se u narednu budžetsku godinu. To ukazuje na prostor za pojačanu saradnju sa mjesnim zajednicama kako bi se namijenjena sredstva utrošila za konkretne potrebe mjesnih zajednica.

12.5 Javna svijest

Postojeći mehanizmi komunikacije koji se nalaze u Općini i KJKP "Rad" su nedovoljno iskorišteni u pravcu rješavanja problema iz oblasti upravljanja čvrstim otpadom koji se na javljaju na terenu.

Činjenica je da KJKP "Rad" nema sistematizirano radno mjesto službenika za odnose sa javnošću, ali ima glasnogovornika koji je zadužen za komunikaciju po potrebi kao i tim ljudi koji može implementirati projekte podizanja javne svijesti. Raspoloživa sredstva u budžetu KJKP "Rad" onemogućavaju izdvajanja za projekte podizanja javne svijesti ali ostaje mogućnost učestvovanja u projektima gdje se iskaže potreba od strane implementatora.

Općina ima predviđena sredstva za rad nevladinih organizacija ali je u proteklom periodu implementiran samo jedan projekt iz oblasti upravljanja otpadom.

Anketa među građanima je pokazala da bi građani bili spremni odvajati nastali otpad i odlagati ga odvojeno ukoliko bi bila obezbjeđena infrastruktura za tu namjenu (postavljanje zelenih otoka).

13 CILJEVI UPRAVLJANJA OTPADOM ZA PLANSKI PERIOD

Nakon provedene analize i utvrđivanja trenutnog stanja po pitanju upravljanja otpadom na teritoriji Općine Centar i Kantona Sarajevo, stekli su se uslovi za određivanje adekvatnih ciljeva i mjera koji će dovesti do poboljšanja u odnosu na trenutnu situaciju. Ograničenja za šire djelovanje su postavljena nadležnostima Općine u ovoj oblasti. Bez obzira na organizirane nadležnosti Općina može biti nositelj niza aktivnosti na poboljšanju trenutnog načina prikupljanja komunalnog otpada, uvođenju sistema odvojenog prikupljanja otpada, uklanjanju divljih odlagališta, te edukaciji građana i privrednika. Sve ove aktivnosti se moraju provoditi u uskoj saradnji sa KJKP "Rad" kao nosioca aktivnosti na upravljanju otpadom u Kantonu Sarajevu, te KJKP "Park" kao nosioca dijela aktivnosti na upravljanju otpada koje se odnose na sakupljanje otpada sa javnih zelenih površina. Paralelno sa aktivnostima za koje je općina nadležna potrebno je jačati saradnju sa nadležnim organima na višim nivoima vlasti, komunicirati uočene probleme i tražiti zajednička rješenja. Preduvjet za jačanje saradnje jeste angažovaniji odnos Službe za prostorno uređenje i komunalne poslove Općine Centar prema ovoj problematici.

Strateški i operativni ciljevi upravljanja otpadom za planski period su dati u narednoj tabeli.

Tabela 31. Strateški i operativni ciljevi upravljanja otpadom za planski period

Cilj	Opis cilja
SC1	Smanjiti rizika po okoliš i zdravlje ljudi i unaprjeđenje infrastrukture za integralno upravljanje otpadom na teritoriji Općine Centar
OC 1.1	Unaprijediti infrastrukturu za prikupljanje i odvoz otpada sa teritorije Općine Centar
OC 1.2	Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područja na kojem su se nalazila
OC 1.3	Uspostaviti deponiju inertnog (građevinskog otpada)
SC 2	Smanjiti količinu otpada za finalno odlaganje uz efikasnije korištenje resursa
SC 2.1	Stvoriti uvjete za odvojeno prikupljanje otpada
SC 2.2	Stvoriti uvjete za iskorištavanje zelenog (bio) otpada
SC 3	Jačati javnu svijest stanovništva i privrednika iz oblasti upravljanja otpadom
OC 3.1	Provoditi projekte podizanja javne svijesti
OC 3.2	Jačati komunikaciju sa građanima
SC4	Osigurati provedbu sistema kroz institucionalni, pravni i ekonomski okvir
OC 4.1	Usaglasiti odgovarajuće propise i donijeti nove
OC 4.2	Jačati kapacitete općine za kontinuirano planiranje, provedbu i nadzor u oblasti upravljanja čvrstim otpadom

*SC: strateški cilj; OC: operativni cilj

14 PROGRAM MJERA I AKTIVNOSTI

U nastavku se daje Akcioni plan koji se sastoji od mjera i aktivnosti koje je potrebno poduzeti kako bi se dostigli gore naznačeni ciljevi. Akcioni plan sadrži set aktivnosti koje se odnose na sljedeće mjere:

- mjere za unaprjeđenje sistema za prikupljanje i odvoz otpada,
- mjere za unaprjeđenje sistema za iskorištavanje otpada,
- mjere za unaprjeđenje sistema za konačno odlaganje otpada,
- mjere za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom,
- mjere za unaprjeđenje saradnje u oblasti upravljanja otpadom.

Neke od predviđenih mjera podrazumijevaju usku saradnju Općine sa KJKP "Rad", KJKP "Park", drugim sarajevskim općinama i nadležnim kantonalnim ministarstvom. Za implementaciju određenih projekata je potrebno jačati kapacitete mjesnih zajednica za pisanje projektnih prijedloga i povlačenje grant sredstava za mjesne zajednice namijenjene projektima iz oblasti komunalne infrastrukture.

Akcije	Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti	
Strateški cilj 1: Smanjiti rizika po okoliš i zdravlje ljudi i unaprjeđenje infrastrukture za integralno upravljanje otpadom na teritoriji Općine Centar							
Operativni cilj 1.1: Unaprijediti infrastrukturu za prikupljanje i odvoz otpada sa teritorije Općine Centar							
1.1.1	Nabavka dodatnih 27 hajfiša prema specifikaciji u Prilogu 1	2013	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove u saradnji sa KJKP "Rad"	20.000 KM	Općinski budžet	-	Broj postavljenih kontejnera u odnosu na broj planiranih
1.1.2	Izgradnja niša za smještaj opreme za prikupljanje otpada u skladu sa Planom izgradnje niša datom u Prilogu 2. Faza I: Odabir projekta izgleda niše i ishođenje potrebnih dozvola za izgradnju na lokacijama prvog prioriteta (2013) Faza II: Izgradnja na problematičnim 35 lokacija (2014) Faza III: Sukcesivno oko 50 lokacija na godišnjem nivou do 2018 (2015-2018).	2013: Faza I 2014: Faza II 2015-2018: Faza III	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove u saradnji sa KJKP "Rad"	2014: 105.000 KM 2015:150.000 2016: 150.000 2017: 150.000 2018:150.000	Općinski budžet	-	Broj izgrađenih niša u odnosu na broj planiranih niša
1.1.3	Poboljšanje načina prikupljanje otpada u padinskim dijelovima zamjenom postojećih hajfiša sa kantama za odlaganje otpada (Fazna nabavka od 500 komada godišnje u dogovoru sa KJKP "Rad"). Slanje obavještenja za građane i širenje informacija preko mjesnih zajednica.	2013-2018	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove saradnji sa MZ i KJKP "Rad"	35.000 KM /godišnje	Općinski budžet - grantovi mjesnim zajednicama	-	Broj domaćinstava obuhvaćenih novim sistemom u odnosu na ukupni broj domaćinstava u MZ
1.1.4	Stavljanje u funkciju prostorija za prikupljanje otpada u višekatnicama Faza I: identifikacija svih prostorija i	2013: Faza I 2014: Faza II	Služba za prostorno uređenje i	2014: 5000 KM/prostoriji	Općinski budžet - grantovi	-	Broj prostorija stavljenih u funkciju u odnosu

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
	utvrđivanja potreba za stavljanje u funkciju Faza II: Nabavka potrebne opreme, osiguranje prilaza i stavljanje u funkciju prostorija. Postavljanje obavještenja za građane i kampanja od-vrata-do-vrata.		komunalne poslove u saradnji sa mjesnim zajednicama i KJKP "Rad"		mjesnim zajednicama		na broj identificiranih prostorija.
1.1.5	Nabavka malog vozila za prikupljanje otpada iz padinskih dijelova	2014	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove u saradnji sa KJKP "Rad"	150.000 KM	Općinski budžet		Nabavljeno vozilo
1.1.6	Unaprjeđenje sistema prikupljanja otpada u kesama u MZ Trg Oslobođenja-Centar Faza I: Izrada programa uvođenja jednoobraznih naplativih kes za prikupljanje otpada uključujući analizu pravnog osnova, razradu sistema plasiranja jednoobraznih kes i naplate usluge, te plan faznog uvođenja naplativih kes Faza II: Provođenje edukacije stanovništva i privrednika o korištenju novog sistema. Faza III: Postepeno uvođenje novog sistema i kontrola provedbe u saradnji sa Komunalnim redarima	2015: Faza I 2016: Faza II i III	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove u saradnji za MZ Trg oslobođenja-Centar i Općinom Stari grad KJKP "Rad" NVO za provođenje edukacije	2015: 20.000 KM 2016: 30.000 KM	Općinski budžet		Broj domaćinstava i privrednika uvedenih u novi sistem u odnosu na broj domaćinstava u obuhvaćenim naseljima. Broj domaćinstava obuhvaćen programom edukacije
1.1.7	Pilot projekt prikupljanja otpada od kućnih ljubimaca Faza I: Odabir parkovskih površina i	2015: Faza I 2016: Faza II 2016-2018: Faza III	Služba za prostorno uređenje i	2015: 10.000 KM 2016: 20.000	Općinski budžet	Fond za zaštitu okoliša FBiH	Broj postavljenih kanti u odnosu na broj

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
	<p>lokacija za smještaj kanti za pseći otpad i lansiranje kampanje za vlasnike kućnih ljubimaca o važnosti prikupljanja psećeg otpada sa javnih zelenih površina</p> <p>Faza II: Odabir vrste kanti za pseći otpad i jednokratnih vrećica, nabavka i postavljanje 25 kanti sa vrećicama (cca 800 KM/kanti) te izrada i postavljanje tabelarnih uputa</p> <p>Faza III: Nadzor nad provedbom projekta u saradnji sa Komunalnim redarima, nabavka rezervnih vrećica</p>		<p>komunalne poslove u saradnji sa MZ KJKP "Park".</p> <p>NVO za provođenje edukacije.</p>	<p>KM</p> <p>2017-2018: 10.000 KM/godišnje</p>			<p>planiranih</p> <p>Broj obuhvaćenih parkovskih površina u odnosu na postojeći broj parkovskih površina na koje se izvode kućni ljubimci</p> <p>Broj vlasnika kućnih ljubimaca obuhvaćenih kampanjom</p>
1.1.8	<p>Investirati u razvojne projekte:</p> <p>Izgradnja centra za reciklažu elektronskog otpada</p> <p>Faza I: odabir lokacije na općinskom zemljištu, priprema lokacije za budućeg investitora</p> <p>Faza II: raspisivanje javnog poziva za potencijalne investitore, odabir investitora i izdavanje potrebnih dozvola</p>	<p>2015: Faza I</p> <p>2016: Faza II</p>	<p>Služba za privredu i finansije</p> <p>Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove</p>	<p>2015: 100.000 KM</p>	Općinski budžet	-	<p>Izgrađen centar za reciklažu</p> <p>Količina recikliranog otpada godišnje</p>

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
1.1.9	<p>Investirati u razvojne projekte: Izgradnja centra za reciklažu plastike</p> <p>Faza I: odabir lokacije na općinskom zemljištu, priprema lokacije za budućeg investitora</p> <p>Faza II: raspisivanje javnog poziva za potencijalne investitore, odabir investitora i izdavanje potrebnih dozvola</p>	<p>2016: Faza I</p> <p>2017: Faza II</p>	<p>Služba za privredu i finansije</p> <p>Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove</p>	2016: 100.000 KM	Općinski budžet	-	<p>Izgrađen centar za reciklažu</p> <p>Količina recikliranog otpada godišnje</p>
1.1.10	<p>Investirati u razvojne projekte: Izgradnja centra za reciklažu građevinskog otpada</p> <p>Faza I: odabir lokacije na općinskom zemljištu, priprema lokacije za budućeg investitora</p> <p>Faza II: raspisivanje javnog poziva za potencijalne investitore, odabir investitora i izdavanje potrebnih dozvola</p>	<p>2017: Faza I</p> <p>2018: Faza II</p>	<p>Služba za privredu i finansije</p> <p>Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove</p>	2017: 100.000 KM	Općinski budžet	-	<p>Izgrađen centar za reciklažu</p> <p>Količina recikliranog otpad godišnje</p>
Operativni cilj 1.2: Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područja na kojem su se nalazila							
1.2.1	<p>Ukloniti divlje deponije i sanirati područja na kojima su se nalazile prema Planu sanacije divljih deponija datom u Prilogu 3.</p> <p>Faza I: manje divlje deponije u 2013.,</p> <p>Faza II: veće deponije u 2014.,</p> <p>Faza III: divlje deponije u ruševnim objektima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tabela 36, redni broj od 1-5 u 2015. • Table 36, redni broj 6-11 u 2016. 	2013-2016	<p>Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove u saradnji sa KJKP "Rad"</p>	50.000 KM/godišnje	Općinski budžet		Broj uklonjenih deponija u odnosu na broj identificiranih deponija
Operativni cilj 1.3: Uspostaviti deponiju inertnog (građevinskog otpada)							

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
1.3.1	Međuopćinska saradnja na određivanju lokacije za kantonalnu deponiju građevinskog otpada u saradnji sa Kantonalnim ministarstvom prostornog uređenja i zaštite okoliša	2014	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS Općina Centar, Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove KJKP "Rad"	-	-	-	Donesena odluka o lokaciji deponije građevinskog materijala
Strateški cilj 2: Smanjiti količinu otpada za finalno odlaganje uz efikasnije korištenje resursa							
Operativni cilj 2.1: Stvoriti uvjete za odvojeno prikupljanje otpada							
2.1.1	Pilot projekt reciklaže u općini Centar Faza I: Otvaranje punktova za prihvatanje reciklažnog materijala - identifikacija lokacija u vlasništvu KJKP "Rad" ili Općine Centra (parking prostori KJKP "Rad", prostor u krugu MZ i sl.) Faza II: Opremanje prostora kontejnerima i stavljanje u funkciju Faza III: Pokretanje kampanje za odvojeno prikupljanje otpada u općini Centar <ul style="list-style-type: none"> Kampanja prema građanima preko MZ Kampanja prema javnim ustanovama Kampanja prema privrednicima 	2013: Faza I 2014: Faza II 2014-2015: Faza III	Služba za prostorno uređenje u saradnji sa mjesnim zajednicama i KJKP "Rad" Služba za obrazovanje, kulturu i sport u saradnji sa marketinškim agencijama i/ili NVO	2014: Opremanje- 30.000 KM Kampanja- 30.000 KM	Općinski budžet - grantovi za MZ, grantovi za NVO	-	Broj reciklažnih punktova/MZ Broj domaćinstava obuhvaćen kampanjom Količina prikupljenog reciklažnog otpada

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
2.1.2	<p>Projekt smanjenja otpada u Općinskoj administraciji</p> <p>Faza I: Izrada Smjernica za smanjenje i odvojeno prikupljanje otpada u općinskoj administraciji i usvajanje Smjernica na Općinskom vijeću.</p> <p>Faza II: Nabavka i podjela kartonskih kutija za odvojeno odlaganje otpada u prostorijama Općinske administracije i sklapanje ugovora sa ovlaštenim operaterima za preuzimanje otpada</p> <p>Faza III: Nadzor nad projektom i evidencija prikupljenih količina</p>	<p>2013: Faza I</p> <p>2014: Faza II</p> <p>2015-2017: Faza III</p>	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove	<p>2013: 5.000 KM</p> <p>2014: 5.000 KM</p>	Općinski budžet	-	Količina odvojeno prikupljenog ambalažnog otpada
2.1.3	<p>Projekt postavljanja zelenih otoka u općini Centar</p> <p>Faza I: Procjena potreba i definiranje lokacija za postavljanje zelenih otoka.</p> <p>Faza II: Dobivanje dozvola, nabavka kontejnera, uređenje lokacije i fazno postavljanje zelenih otoka.</p>	<p>2016: Faza I</p> <p>2017-2018: Faza II</p>	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove KJKP "Rad" NVO	2017-2018: 50.000/godišnje	Općinski budžet	-	55% od ukupne proizvedene količine papira i 15% od ukupne količine plastike do 2018.
Operativni cilj 2.2: Stvoriti uvjete za iskorštavanje zelenog (bio) otpada							
2.2.1	<p>Pilot projekt kompostiranja u ruralnim dijelovima općine</p> <p>Faza I: identifikacija MZ i domaćinstava za učešće u pilot projektu</p> <p>Faza II: Provođenje edukacije domaćinstava o dvorišnom kompostiranju</p> <p>Faza III: Nabavka 300 dvorišnih kompostera i podjela domaćinstvima</p> <p>Faza IV: Nadzor nad provedbom projekta i</p>	<p>2017: Faza I i II</p> <p>2018: Faza III i IV</p>	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove i Služba za obrazovanje, kulturu i sport	<p>2017: 5000 KM</p> <p>2018: 5000 KM</p>	Općinski budžet	Federalni fond za zaštitu okoliša	Broj obuhvaćenih domaćinstava Količina kompostiranog zelenog (bio) otpada

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
	izvještavanje						
Strateški cilj 3: Jačati javnu svijest stanovništva i privrednika iz oblasti upravljanja otpadom							
Operativni cilj 3.1. Provoditi projekte podizanja javne svijesti							
3.1.1	Planirati ciljane grantove za NVO za projekte podizanja javne svijesti koji će rezultatima doprinijeti realizaciji ciljeva iz ovog plana (npr. projekti sa školama, sa privrednicima, javnim ustanovama, vlasnicima kućnih ljubimaca, i sl.)	2013-2018	Služba za obrazovanje. kulturu i sport	10.000 KM/godišnje	Općinski budžet	-	Broj realiziranih projekata
3.1.2	Izraditi i distribuirati uputstava za male obrtnike za postupanje sa specijalnim otpadom Faza I: Izrada uputstava Faza II: Štampanje i distribucija 3000 uputstava, organiziranje edukativnih radionica za privrednike	2013: Faza I 2014: Faza II	Služba za privredu i finansije u saradnji sa MZ	2013: 5.000 KM 2014: 15.000 KM	Općinski budžet	Fond za zaštitu okoliša FBiH	Broj podijeljenih brošura odnosno broj obuhvaćenih malih obrtnika
3.1.3	Godišnje učešće u kantonalnim aktivnostima na obilježavanju Evropske sedmice za smanjenje otada (EWWR) realizacijom najmanje jednog projekta smanjenja otpada na nivou općine (osmišljavanje projekta na smanjenju otpada u općini Centar, realizacija projekta, prezentacija projektnih rezultata u toku Evropske sedmice za smanjenje otpada	2013-2018	Općina Centar	5.000 KM	Općinski budžet	-	Broj realiziranih projekata

Akcije	Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti	
Operativni cilj 3.2. Jačati komunikaciju sa građanima							
3.2.1	Sistematizirati radno mjesto službenika za odnose sa javnošću u KJKP "Rad" ili dodijeliti referat "odnosa sa javnošću" postojećem službeniku	2013	KJKP "Rad"	-	-	-	Zaposlen jedna službeniom ili dodjeljen referat postojećem službeniku
3.2.2	Edukacija građana MZ Trg Oslobođenja-Centar za pravilno odlaganje otpada u kesama (štampanje i distribucija informativnog materijala za građane, organizacija okruglih stolova preko savjeta mjesne zajednice)	2013	Služba za lokalnu samoupravu i MZ Trg oslobođenja-Centar u saradnji sa KJKP "Rad"	2013: 5.000 KM	Općinski budžet-grantovi za MZ	-	Broj građana obuhvaćenih kampanjom
3.2.3	Redovnije ažurirati internet stranicu KJKP "Rad" sa informacijama od važnosti za građane kao i informacijama koje nastaju kroz različite projekte. Omogućiti čitanje Biltena KJKP "Rad" na internet stranici preduzeća.	2013	KJKP "Rad"	-	-	-	Broj postavljenih vijesti u toku godine i materijala za preuzimanje i čitanje
3.2.4	Otvoriti komunikaciju sa građanima preko raspoloživih društvenih mreža (Facebook stranica KJKP "Rad" i Općine Centar)	2013	Općina Centar	-	-	-	Broj građana koji prate stranicu
Strateški cilj 4: Osigurati provedbu sistema kroz institucionalni, pravni i ekonomski okvir							
Operativni cilj 4.1: Usaglasiti odgovarajuće propise, strategije, planove i donijeti nove							
4.1.1	Izvršiti izmjene i dopune Statuta radi jasnog definiranja nadležnosti Općine u domenu komunalnih usluga uključujući planiranje upravljanja otpadom i edukaciju građana.	2013	Općina Centar	-	-	-	Dopune objavljene u S.N. KS

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
4.1.2	Aktivno učestvovati u donošenju Zakona o komunalnom otpadu Kantona Sarajevo i dati inicijative za izmjene i dopune u skladu sa analizom urađenom u Poglavlju 3.3. i 12.1	2013	Općina Centar	-	-	-	Saglasnost općine na tekst Zakona
4.1.3	Dati inicijativu za usvajanje nedostajućih i dopunu postojećih propisa: <ul style="list-style-type: none"> dopuniti Zakon o upravljanju otpadom kako bi se propisala obaveza donošenja provedbenog propisa kojim će urediti izdavanje saglasnosti za upravljanje otpadom za djelatnosti male privrede (FBiH) dopuna Pravilnika o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom kako bi se njime izuzele odnosno obuhvatile kategorije obrtnika koji bi morali pribaviti saglasnost nadležnog ministarstva zaštite okoliša u procesu dobivanja odobrenja za rad (FBiH). izrada i usvajanje Zakona o hemikalijama kojim bi trebalo propisati obavezu subjektima male privrede i obrtnicima da moraju imati plan upravljanja otpadom i ugovor sa ovlaštenim operaterom za prikupljanje određenih vrsta otpada (FBiH) izrada i usvajanje Pravilnika o posebnim uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje se bave 	2013	Općina Centar	-	-	-	Broj pokrenutih inicijativa preko Općinskog vijeća

Akcije		Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti
	<p>proizvodnjom, prometom ili korištenjem opasnih kemikalija (FBiH)</p> <ul style="list-style-type: none"> • izraditi i pripremiti Pravilnik o izdavanju saglasnosti za upravljanje otpadom za djelatnosti male privrede (FBiH) • izrada i usvajanje Pravilnika o zbrinjavanju animalnog otpada na osnovu Zakona o upravljanju otpadom (FBiH) • na osnovu Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja donijeti Pravilnik o zaštiti kućnih ljubimaca i regulirati određivanje i obilježavanje javnih površina na koje se smiju izvoditi kućni ljubimci kao i obaveze vlasnika u smislu uklanjanja otpada sa javnih površina (BiH). 						
4.1.4	Izmjena regulacionih planova i izrada novih u kojim će biti obrađen aspekt prostornog razmještaja infrastrukture za prikupljanje otpada (Tabela 16, Tabela 17)	2013-2018	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove	-	-	-	Broj usvojenih prostorno-planskih dokumenata koji obrađuju aspekt razmještaja infrastrukture za otpad
4.1.5	Izmjene postojeće prakse u postupku izdavanja lokacijske dozvole za objekte novogradnje, traženjem prethodne saglasnosti KJKP "Rad" za odvoz komunalnog otpada	2013	Služba za prostorno uređenje i komunalne poslove	-	-	-	Broj priloženih saglasnosti u odnosu na broj obrađenih predmeta u toku godine

Akcije	Rok	Nosilac	Iznos	Izvor sredstava	Mogući vanjski izvor	Indikator uspješnosti	
Operativni cilj 4.2 Jačati kapacitete općine za kontinuirano planiranje, provedbu i nadzor u oblasti upravljanja čvrstim otpadom							
4.2.1	Dodijeliti referat upravljanja otpadom jednom od zaposlenih u Službi za prostorno uređenje i komunalne djelatnosti u skladu sa postojećom sistematizacijom	2013	Općina Centar	-	-	-	Dodijeljen referat
4.2.2	Jačati kapacitete MZ za identifikaciju potreba i pripremu projektnih prijedloga iz oblasti komunalne infrastrukture prema Općini - organizirati programe obuke za MZ	2013-2018	Općina Centar	5.000 KM / godišnje			Broj održanih obuka Broj polaznika obuke
4.2.3	Formirati Radni tim za implementaciju Općinskog plana upravljanja otpadom (vidi poglavlje 17)	2013	Općina Centar	-	-	-	Odluka o formiranju radnog tima
4.2.4	Vršiti monitoring implementacije Općinskog plana upravljanja otpadom u skladu sa prijedlogom u poglavlju 17	2013-2018	Općina Centar	-	-	-	Godišnji izvještaji o realizaciji OPUO
4.2.5	Izraditi Plan upravljanja otpadom za period 2019-2014	2018	Općina Centar	20.000 KM	Općinski budžet	-	Usvojen OPUO od strane Općinskog vijeća

15 FINANSIJSKI PLAN ULAGANJA

R.br.	AKCIJE	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.1.1	Nabavka dodatnih 27 hajfiša prema specifikaciji u Prilogu 1	20.000 KM					
1.1.2	Izgradnja niša za smještaj opreme za prikupljanje otpada		105.000 KM	150.000 KM	150.000 KM	150.000 KM	150.000 KM
1.1.3	Poboljšanje načina prikupljanje otpada u padinskim dijelovima zamjenom postojećih hajfiša sa kantama za odlaganje otpada	35.000 KM	35.000 KM	35.000 KM	35.000 KM	35.000 KM	35.000 KM
1.1.4	Stavljanje u funkciju prostorija za prikupljanje otpada u višekratnicama		50.000 KM				
1.1.5	Nabavka malog vozila za prikupljanje otpada iz padinskih dijelova		150.000 KM				
1.1.6	Unaprjeđenje sistema prikupljanja otpada u kesama u MZ Trg Oslobođenja-Centar			20.000 KM	30.000 KM		
1.1.7	Pilot projekt prikupljanja otpada od kućnih ljubimaca			10.000 KM	20.000 KM	10.000 KM	10.000 KM
1.1.8	Izgradnja centra za reciklažu elektronskog otpada			100.000			
1.1.9	Izgradnja centra za reciklažu plastike				100.000		
1.1.10	Izgradnja centra za reciklažu građevinskog otpada						100.000
1.2.1	Uklanjanje divljih deponija i saniranje područja na kojem su se nalazile	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM	50.000 KM		
2.1.1	Pilot projekt reciklaže u općini Centar		60.000 KM				
2.1.2	Projekt smanjenja otpada u Općinskoj administraciji	5.000 KM	5.000 KM				
2.1.3	Projekt postavljanja zelenih otoka u općini Centar					50.000 KM	50.000 KM
2.2.1	Pilot projekt kompostiranja u ruralnim dijelovima općine					5.000 KM	5.000 KM
3.1.1	Planirati ciljane grantove za NVO za projekte podizanja javne svijesti koji će rezultatima doprinijeti realizaciji ciljeva iz ovog plana (npr. projekti sa školama, sa privrednicima, javnim ustanovama, vlasnicima kućnih	10.000 KM	10.000 KM	10.000 KM	10.000 KM	10.000 KM	10.000 KM

R.br.	AKCIJE	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	ljubimaca, i sl.)						
3.1.2	Preko službe za privredu i MZ izraditi i distribuirati uputstava za male obrtnike za postupanje sa specijalnim otpadom	5.000 KM	15.000 KM				
3.1.3	Godišnje učešće u kantonalnim aktivnostima na obilježavanju Evropske sedmice za smanjenje otada (EWWR) realizacijom najmanje jednog projekta smanjenja otpada na nivou općine	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM
3.2.2	Edukacija građana MZ Trg Oslobođenja-Centar za pravilno odlaganje otpada u kesama	5.000 KM					
4.2.2	Jačati kapacitete MZ za identifikaciju potreba i pripremu projektnih prijedloga prema Općini	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM	5.000 KM
4.2.5	Izraditi Plan upravljanja otpadom za period 2019-2014.						20.000 KM
UKUPNO		135.000KM	485.000 KM	380.000 KM	400.000 KM	365.000 KM	290.000 KM

16 ANALIZA RIZIKA

U nastavku se daje analiza rizika koja je bazirana na SWOT analizi snaga, slabosti, prijetnji i mogućnosti za uspješno upravljanje otpadom u Općini Centar.

Tabela 32 SWOT analiza sistema upravljanja otpadom u Općini Centar

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Općina ima nadležnosti za planiranje u oblasti upravljanja otpadom. • Budžet općine omogućava finansiranje projekata iz oblasti komunalne infrastrukture i projekte podizanja javne svijesti. • Općina ima dobru saradnju sa nevladinim sektorom. • Općina ima razvijena sredstva komunikacije sa građanima. • Općina je 100 % pokrivena uslugom prikupljanja i odvoza otpada. 	<ul style="list-style-type: none"> • Općina nema službenika koji ima referat upravljanja otpadom. • Komunalna infrastruktura za odlaganje otpada nije ucrtana u prostorno-plansku dokumentaciju. • Nepostojanje infrastrukture za selektivno prikupljanje otpada. • Ograničene mogućnosti za smještaj infrastrukture za prikupljanje otpada i prilaz vozila za prikupljanje otpada u većem dijelu općine zbog uskih i strmih ulica. • Nedovoljna saradnja između Općine i KJKP "Rad". • Nedovoljna komunikacija Općine i KJKP "Rad" sa građanima po pitanju upravljanja otpadom. • Nedovoljni kapaciteti mjesnih zajednica za apliciranje na projekte iz budžeta Općine. • Uklanjanje divljih deponija u ruševnim objektima je otežano ukoliko nema saglasnosti vlasnika. • Nedostatak saradnje sa susjednim općinama i nadležnim kantonalnim ministarstvom i inspekcijom u oblasti upravljanja otpadom. • Nedostatak propisa na višem nivoima vlasti koji regulišu upravljanje specijalnim otpadom. Način upravljanja otpadom u malim obrtima koji proizvode specijalni otpad također nije reguliran zakonom.
Mogućnosti	Prijetnje/Rizici
<ul style="list-style-type: none"> • NVO sektor na teritoriji Općine je razvijen i predstavlja značajnu snagu za podizanje svijesti u UO. U ovome značajnu podršku mogu pružiti i obrazovne i konzultantske ustanove. • Potencijal mjesnih zajednica za direktnu komunikaciju sa građanima, prikupljanje informacija o zadovoljstvu pruženom uslugom i potrebama za komunalnom infrastrukturom, kao i podizanje svijesti građana. • Značajan potencijal za generiranje ambalažnog otpada • Značajan broj operatera ovlaštenih za prikupljanje specijalnog otpada na teritoriji Kantona Sarajevo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Regulacioni planovi i druga prostorno- planska dokumentacija ne tretira aspekt razmještaja komunalne infrastrukture što onemogućava odabir lokacija i izdavanja dozvola za iste. • Svaka promjena u rasporedu i načinu prikupljanja otpada koju bi Općina planirala provodiva je samo uz saglasnost KJKP "Rad". • Tarifna politika nije poticajna za reciklažu. Obračun po m² je destimulativan. • Kaznena politika je u nadležnosti kantona. Komunalni redari nisu nadležni za kažnjavanje prekršaja.

Urađena SWOT analiza je identificirala grupu "Slabosti" kada je u pitanju upravljanje čvrstim otpadom u općini Centar koje je implementacijom aktivnosti iz ovog Općinskog plana upravljanja otpadom moguće pretvoriti u snage.

Iako je SWOT analizom nepostojanje službenika koji ima referat upravljanja otpadom identificirano kao "Slabost", ignoriranje ove činjenice i zadržavanje "statusa quo" bi predstavljalo jedan od najvećih rizika za implementaciju ovog Općinskog plana upravljanja otpadom (OPUO). Za uspješno preuzimanje "vlasništva" nad ovim Planom neophodno je zadužiti jednu osobu iz Službe za prostorno uređenje i komunalne poslove sa referatom upravljanja otpadom. Sama implementacija plana i nadzor nad njegovom provedbom trebaju biti praćeni od strane Radnog tima za implementaciju OPUO čiji sastav i buduće zadaće su prezentirane u Poglavlju 17.

Uspješnost implementacije također zavisi od uspješnosti saradnje između Općine i KJKP "Rad" kao i nadležnih i inspekcijskih organa na kantonalnom nivou. Predviđeno formiranje Radnog tima za implementaciju OPUO u čijem sastavu je potrebno da se nađu predstavnici relevantnih tijela i institucija bi trebao rezultirati uspostavljanju saradnje i uspješnom realizacijom ovog OPUO.

Problematiku regulacionih planova i ostale prostorno planske dokumentacije koja ne tretira aspekt razmještaja komunalne infrastrukture treba rješavati postepeno a u međuvremenu iznaći načina i mogućnosti za izdavanje privremenih dozvola za izgradnju infrastrukture za prikupljanje otpada do izmjene postojećih i donošenje novih regulacionih planova.

Problem tarifne politike nije moguće rješavati na nivou Općine, te je u tom smislu potrebno pokrenuti inicijativu prema nadležnom kantonalnom ministru.

17 MONITORING IMPLEMENTACIJE

Praćenje implementacije Općinskog plana upravljanja otpadom (OPUO) u svim njegovim segmentima, prema utvrđenoj dinamici i rokovima za realizaciju, će vršiti Radna grupa za implementaciju OPUO. Radnu grupu za implementaciju OPUO čine:

Predsjednik radne grupe:

- rukovodilac ili delegirani službenik iz Službe za prostorno uređenje i komunalne djelatnosti.

Članovi radne grupe:

- rukovodioci ili delegirani službenici iz sljedećih općinskih organizacionih jedinica (i) Služba za privredu i finansije, (ii) Služba za inspeksijske poslove i (iii) Služba za obrazovanje, kulturu i sport,
- predstavnik nadležnog Ministarstva za prostorno uređenje i zaštitu okoliša Kantona Sarajevo,
- nadležni predstavnik Kantonalne uprave za inspeksijske poslove,
- predstavnik KJKP "Rad" i službe Komunalnih redara,
- predstavnik KJKP "Park",
- predstavnik Općinskog vijeća,
- predstavnik ispred Mjesnih zajednica Općine Centar,
- predstavnik udruženja građana,
- neovisni stručni savjetnik.

Po potrebi, na sastanke radne grupe je moguće pozvati predstavnike drugih sarajevskih Općina.

Radnu grupu Rješenjem imenuje općinski načelnik na planski period određen OPUO-om u roku od 15 dana od usvajanja OPUO-a. Prvi osnivački sastanak Radne grupe se planira u odmah po usvajanju OPUO-a a radi planiranja aktivnosti u 2013. godini.

Imenovana lica mogu operativno delegirati odgovorna lica za učešće u radu Radne grupe, pri čemu se ne isključuje potreba za njihovim prisustvom i učešćem u procesu praćenja i ocjene postignutih ciljeva. Zadaća radne grupe je da:

- prikuplja podatke, obrađuje ih i analizira indikatore stanja okoliša,
- analizira, ocjenjuje i sumira rezultate završenih aktivnosti u tekućoj godini,
- planira aktivnosti i sredstva za narednu godinu,
- utvrđuje način pristupanja vanjskim izvorima financiranja za one projekte za koje je to predviđeno.

U planskom periodu, Radna grupa će se inače sastajati najmanje dva puta godišnje i to:

- Prvi radni sastanak u mjesecu maju radi evaluacije aktivnosti u tekućoj godini. Nakon sastanka, Radna grupa priprema Prvi izvještaj o stepenu implementacije OPUO-a koji se podnosi Općinskom vijeću na prvoj narednoj sjednici. Općinsko vijeće usvaja ili odbija izvještaj i predlaže korektivne akcije u cilju postizanja učinkovitosti i djelotvornosti na implementaciji OPUO-a.

- Drugi radni sastanak u mjesecu septembru radi ažuriranja Akcionog plana i planiranja redoslijeda implementacije aktivnosti, sredstava potrebnih za njihovu realizaciju u općinskom budžetu za narednu godinu i načina pristupanja vanjskim izvorima financiranja za one projekte za koje je to predviđeno. Nakon drugog radnog sastanka, Radna grupa priprema Konačni izvještaj o implementaciji OPUO-a za tekuću godinu, te na osnovu njega i Revidirani akcioni plan za narednu godinu sa prijedlogom budžeta. Svi dokumenti se podnose Općinskom vijeću na prvoj narednoj sjednici. Općinsko vijeće usvaja ili odbija izvještaj i odobrava planiranje sredstava u budžetu za narednu godinu.

Ocjena uspješnosti projekata se vrši u skladu sa indikatorima postavljenim u Akcionom planu. Ocjena uspješnosti LEAP-a se vrši u skladu sa općim indikatorima m stanja okoliša datim za svaki pojedinačni projekt u Akcionom planu.

Indikator	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Minimalan broj projekata implementiranih iz oblasti komunalne infrastrukture	3	3	3	3	3	3
Broj MZ obuhvaćenih projektima komunalne infrastrukture	3/15	5/15	7/15	10/15	13/15	15/15
Broj uklonjenih divljih deponija	11/24	13/24	18/24	24/24	-	-
Procenat odvojenog i iskorištenog otpada	0%	20% od ukupne proizvedene količine papira i 1% od ukupne količine plastike	30% od ukupne proizvedene količine papira i 3% od ukupne količine plastike	45% od ukupne proizvedene količine papira i 6% od ukupne količine plastike	50% od ukupne proizvedene količine papira i 10% od ukupne količine plastike	55% od ukupne proizvedene količine papira i 15% od ukupne količine plastike
Broj implementiranih projekata podizanja javne svijesti	3	4	5	6	7	8
Broj MZ obuhvaćenih projektima podizanja javne svijesti	3/15	5/15	7/15	10/15	13/15	15/15

18 PRILOZI

PRILOG 1. POTREBE ZA HAJFIŠIMA

Tabela 33. Potrebe za novim posudama za otpad

Mjesna zajednica	Potreba za novima kontejnerima
Bardakčije	
Betanija Šip	ul. Abdurahmana Muharemije (2)
Breka – Koševo II	ul. Hamida Beširevića (2) Stadion Koševo (1) ul. Marcela Šnajdera (1)
Ciglane - Gorica	ul. Odošašina (1) ul. Tepebašina (1) ul. Gorica (2) ul. Goruša (1)
Donji Velešići	
Džidžikovac – Koševo I	
Hrastovi - Mrkovići	
Koševsko brdo	ul. Antuna Hangija (2) ul. Braće Begić (1) ul. Marija Mikulića (1) ul. Zuke Džumhura (1)
Marijin Dvor - Crni vrh	ul. Armaganuša (1)
Mejtaš – Bjelave	
Park - Višnjik	
Pionirska dolina - Nahorevo	ul. Nahorevska kod Bosna filma (2)
Skenderija - Podtekija	ul. Put Mladih muslimana (2) ul. Borak (1)
Soukbunar	ul. Porodice Foht (2)
Trg oslobođenja - Centar	ul. Musala (2) ul. La Benevolencije (1)

PRILOG 2. PLAN IZGRADNJE NIŠA

1. UVOD

Na području Općine Centar zastupljena su tri načina prikupljanje komunalnog otpada.

- PVC kese,
- kućne kante,
- kontejneri 1100 l,

Prikupljanje komunalnog otpada isključivo u PVC kesama zastupljeno je na manjem prostoru Općine u užem centru grada. Lokacije za ovakav način prikupljanje komunalnog otpada nisu određena već se odlaže na mjesta koja su se višegodišnjom navikom definisala kao lokacije za ovakav vid odvoza otpada. Ove lokacije su uglavnom u blizini prilaza objektima kolektivnog stanovanje, prolazima, raskrscima i sl.

Prikupljanje komunalnog otpada putem kućnih kanti i PVC kesa vrši se u pojedinim padinskim dijelovima Općine i u naseljima i ulicama gdje ne postoji mogućnost adekvatne lokacije za smještaj kontejnera. Na ovim prostorima prevladavaju individualni stambeni i poslovni objekti pa je ovakav vid odvoza otpada moguć. U proteklom periodu Općina je u sklopu svojih aktivnosti podijelila oko 300 kućnih kanti dok ostali otpad odlažu u PVC kese ispred svojih objekata, u blizini, na mjestima gdje se već po navici nakupe PVC kese u terminima odvoza ili nose do najbližih kontejnera.

Prikupljanje komunalnog otpada putem kontejnera zapremine 1100 l predstavlja najzastupljeniji način odvoza otpada. Na području Općine Centar postavljeno je oko 1.280 kontejnera na oko 385 lokacija. Jedan broj ovih lokacija je uređen, tako što je izgradnjom naselja planirano mjesto za postavljanje posuda za otpad ili su naknadno uređene, shodno iskazanim potrebama.

Broj lokacija i posuda prikupljanje komunalnog otpada je promjenljiv i uslovljen je nizom parametara kao što su:

- stalno povećanje količina komunalnog otpada,
- povećanje stambenih jedinica u već postojećim naseljima (nadziđivanje, izgradnja novih stambenih objekata),
- izgradnja novih novih stambeno-poslovnih i poslovnih objekata,
- izgradnja novih naselja.

Nepostojanje registra lokacija na kojima je smještena infrastruktura dovodi do toga da se raspoloživi približnim podacima o vrsti i načinu prikupljanje komunalnog otpada.

U većem dijelu Općine mjesta za smještaj posuda prikupljanje komunalnog otpada nisu ni planirana tako da veliki broj kontejnera, oko 70%, se trenutno nalazi na lokacijama koja nisu za to predviđene. Iz tih razloga kontejneri se nalaze na kolovozima, trotoarima, zelenim površinama i sličnim mjestima gdje ugrožavaju bezbjedno kretanje vozila i pješaka, devastiraju okoliš, otežavaju kvalitetu uslugu odvoza.

Za rješavanja problema prikupljanje komunalnog otpada putem posuda za otpad neophodno je vršiti uređenje lokacija za smještaj kontejnera izgradnjom niša.

Pojam "niša" predstavlja prostor za kontejnere čvrste podloge (betonirane, asfaltirane, i sl) sa sistemom i priključkom za odvodnju procjednih voda, kišnice, vode prilikom pranja, sa nadstrešnicom, zatvoren sa zadnje i bočnih strana, odgovarajućim prilazom za vozila za odvoz otpada i koji zadovoljava higijenske i estetske kriterije.

U cilju uređenja lokacija za smještaj kontejnera na području Općine Centar urađen je ovaj prijedlog Plana izgradnje niša.

Plan je urađen na osnovu informacija prikupljenim terenskim obilaskom, obradom podataka kojima raspolaže KJKP Rad, saznanjima sekretara i savjeta mjesnih zajednica, informacija od nadležnih općinskih službi, te zahtjeva sa zborova građana.

2. IZGRAĐENE NIŠE I PRIJEDLOZI GRAĐANA

2008. godine KJKP "Rad" Sarajevo je pripremio projekt izgradnje natkrivenih niša i uvođenja odvojenog prikupljanja otpada na području Općine Centar. Ovim prijedlogom je definirano 207 lokacija na kojima je potrebno izgraditi niše. U međuvremenu se pristupilo izgradnji niša na pojedinim lokacijama. Do sada su izgrađene niše na 19 lokacija. Većinu niša je izgradio KJKP Rad u saradnji sa općinom kroz pilot projekte. Jedan dio niša izgrađen u sklopu novoizgrađenih objekata realizovan je vjerovatno od strane izvođača u sklopu uređenja planiranog mjesta za postavljanje posuda za otpad.

Tabela 34. Izgrađene niše u Općini Centar

Rd. br.	Lokacija	Broj kontejnera
1	Odošašina 3	3
2	Odošašina 40	4
3	Dajanli Ibrahimbega	4
4	Hakije Kulenovića - početak	6
5	Asima Ferhatovića 42	3
6	Asima Ferhatovića 54	3
7	Husrefa Redžića 2	5
8	Dejzina Bikića 93	4 (8)
9	Hasana Bibera 5	6
10	Muhameda Hadžijahića – Zuke Džumhura	3
11	Porodice Foht -kod MZ	8
12	Cicin Han 65	4
13	Breka 75	5
14	Nahorevo 136a	3
15	Nahorevska – Lipov hlad	6
16	Kromolj 48	2 (+2)
17	Karić Midhat Mitke 15	2
18	Karić Midhat Mitke 8	3
19	Karić Midhat Mitke 1	2

Građani mjesnih zajednica Općine Centar su preko Zborova građana početkom 2012. godine dali svoje prijedloge za uređenje kontejnerskih mjesta. Njihovi prijedlozi su dati u narednoj tabeli.

Tabela 35. Zahtjevi građana za uređenjem infrastrukture za upravljanje otpadom za 2012. godinu

Mjesna zajednica	Iskazane potrebe
Mejtaš-Bjelave	<ul style="list-style-type: none"> Postavljanje niše u ulici Hadži Sulejmanova-Sarač Ismailova (preko puta džamije); postavljanje niša na svim mjestima gdje se nalaze hajfiši.

Mjesna zajednica	Iskazane potrebe
Marijin Dvor – Crni Vrh	<ul style="list-style-type: none"> • Postavljanje dodatnog kontejnera u ulici • Kotromanića.
Skenderija- Podtekija	<ul style="list-style-type: none"> • Raskrsnica ulica Skenderija, Skenderija čikma i Soukbunar. • u ulici H. Kreševljakovića (kod mosta Drvenija); • raskrsnica ulica Soukbunar – E. Ademovića (kod semafora).
Ciglane - Gorica	<ul style="list-style-type: none"> • U ulici Gorica br. 27 ulaz u školu «Hasan Kikić» • Husrefa Redžića preko puta br. 12, 6 kontejnera • Husrefa Redžića preko puta br. 19, 6 kontejnera • Husrefa Redžića ispod mosta, 6 kontejnera • Husrefa Redžića prije kosog lifta 6 kontejnera. • Hakije Kulenovića kod br. 42 početak 5 kontejnera • Hakije Kulenovića kod br. 16 kod stepeništa 6 kontejnera • Odobašina kod br. 114 samo natkriti 3 kontejnera • Odobašina kod broja 18, 4 kontejnera • Tepebašina kod br. 14 oko 6 kontejnera • Gorica kod br. 67 , 5 kontejnera • Avde Hume prema Gorici br. 7- 5 kontejnera
Koševsko Brdo	<ul style="list-style-type: none"> • Ograđivanje kontejnera u ulici Muhameda Hadžijahića br:8-10; • Ograđivanje kontejnera kod Mjesne zajednice Koševsko brdo; • Ograđivanje kontejnera u ulici Zuke Džumhura i Muhamead Hadžijahića kod broja 11; • Ograđivanje kontejnera u ulici Braće Begića br:36.
Soukbunar	<ul style="list-style-type: none"> • Niše za hajfiše na šest lokacija
Džidžikovac- Koševo I	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja niša za hajfiše u ulicama Koševo, Josipa Vancaša, Hadži Idrizova, Alipašina, Rizaha Štetića, Džidžikovac i Prusačka.
Park-Višnjik	<p>Niše za hajfiše i postavljanje ekoloških kontejnera za staklo, plastiku i proizvode od najlona (kese i ostalo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pored stepeništa Bolnička br. 9 • Bolnička preko puta broja 19 • Višnjik 19 • Višnjik 21-23 • Višnjik 37, • Višnjik 53 • Raskrsnica Zaima Šarca - Višnjik • Zaima Šarca preko puta broja 38 • Zaima Šarca 51 • Patriotske lige 24 • Patriotske lige pored trolejbuske stanice • Hazima Šabanovića
Trg Oslobođenja- Centar	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja niše za smještaj kontejnera i postavljanje još jednog kontejnera na raskrsnici ulica Kaptol i Mehmeda Spahe • Postavljanje korpica za smeće na potezu ulica Radićeva, Dalmatinska i Kaptol. • Postavljanje novih korpica za smeće na prostoru Velikog parka
Bardakčije	<ul style="list-style-type: none"> • Postaviti nišu za kontejnere u ulici Himze Polovine broj 1 • Postaviti nišu za kontejnere u ulici Šejh-Mehmedova kod broja 10 • Postaviti nišu za kontejnere u ulici Bardakčije kod broja 60 • Postaviti nišu za kontejnere na raskršću ulica Zaima Šarca – slijepi dio • Bardakčije broj 2 • Šejh–Mehmedova – Šekerova – sporna 3 kontejnera • Postaviti nišu za kontejnere u ulici Zaima Šarca broj 14A i 14C • Postaviti korpe za smeće na autobuskom stajalištu - linija 14 kod okretaljke

Mjesna zajednica	Iskazane potrebe
Hrastovi-Mrkovići	<ul style="list-style-type: none"> • U ulici Grdonj preko puta broja 15. • U ulici Panjina Kula kod brojeva 140 i 150. • U ulici Hamida Beširevića kod broja 70. • U ulici Breka kod broja 108. • Raskršće ulica Breka i Hamida Beširevića. • Rješavanje odlaganja smeća u ul. Nedžada Mušića nabavljanjem kanti za smeće. • Rješavanje problema odlaganja smeća u ulici Branka Galeba.
Pionirska dolina - Nahorevo	<ul style="list-style-type: none"> • Na MP „Pionirska dolina“ stare popraviti i napraviti nove, kao i odlagališta za kabasti otpad; • Na MP „Nahorevo“ kod bivše „Zadruga“ i prodavnice postaviti niše za hajfiše; • Postaviti kontejnere za tzv. „Novo naselje“ u ul. Aleksandra Puškina.

3. PLAN IZGRADNJE NIŠA

Na osnovu Prijedloga projekta KJKP "Rad" iz 2008. godine, uvida u stanje na terenu i prijedloge građana, napravljen je prijedlog lokacija za izgradnju niša koji objedinjuje lokacije problematične po pitanju trenutnog načina smještaja kontejnera i potrebe za novim lokacijama kontejnera, te postavlja prioritete u izgradnji.

Tabela 36. Prijedlog lokacija za izgradnju novih niša

r.b.	Naziv MZ / Lokacija	Problematične/ prioritetne lokacije	Napomena
MZ Bardakčije			
1	Himze Polovine 1	x	
2	Šejh Mehmedova 10	x	
3	Bardakcije 60	x	
4	Šejh Mehmedova - Šekerova	x	razmotriti pogodniju lokaciju; blizina trafo-stanice; zahtjev građana
5	Zaima Šarca 38		
6	Zaima Šarca 88		
7	Zaima Šarca 14A I 14C		
8	Himze Polovine-Safeta Pašalića		
9	Budakovići 34		
10	Bardakčije 2		
MZ Betanija – Šip			
11	Abdurahmana Muharemije 1	x	
12	Gornji Kromolj 1	x	
13	Kromolj 24	x	
14	Alipašina 197	x	
15	Sulejmana Omerovića Cara		
16	Šipska - kod Unigradnje – 2 lokaliteta		
17	Naselje Šip - 4 lokaliteta		

18	Slatinski put prema ul. Ramiza Gugača		
19	Alipašina 113		
20	Kromolj 1		
21	Kromolj 38		
22	Kromolj 74		
23	Kromolj 92		
24	Dejzina Bikića – 2 lokaliteta		
25	Slatina 12		
26	Slatina 40		
27	Slatina - kod golf terena		
MZ Breka – Koševo II			
28	Ismeta Mujezinovića-kod dzamije	x	
29	Asima Ferhatovića - Ahmeda Muratbegovića	x	
30	Juraja Najtharta 4	x	
31	Juraja Najtharta 9		
32	Muhameda Hevalije Uskufije 1		
33	Hamida Beširevića 70		
34	Hasana Sušića 23		
35	Hasana Sušića 15		
36	Hasana Sušića 5		
37	Hasana Sušića 32-48		
38	Himze Polovine 47		
39	Himze Polovine – Safeta Pašalića		
40	Jovana Bijelića 1		
41	Asima Ferhatovića 2		
42	Asima Ferhatovića - pumpa		
43	Ismeta Mujezinovića 1		
44	Nusreta Fazlibegovića 10		
45	Nusreta Fazlibegovića 18		
46	Nusreta Fazlibegovića 58		
47	Asima Ferhatovića - Nusreta Falibegovića		
48	Patriotske Lige 49		
49	Patriotske Lige 29		
50	Patriotske Lige 31		
51	Marcela Šnajdera 5		
52	Marcela Šnajdera – Stjepana Tomića		
53	Marcela Šnajdera 8		
54	Patriotske Lige - Pionirska dolina – 2 lokaliteta		
55	Nahorevska 6		

56	Nahorevska 96		
57	Stadion Koševo		
MZ Ciglane - Gorica			
58	Gorica 27 O.Š. Hasan Kikić	x	
59	Husrefa Redžića		
60	Husrefa Redžića		
61	Dajanli Ibrahimbeğa 2		
62	Antuna Hangija p.p. 17		
63	Gorica - Romsko naslje		
64	Avde Hume 15		
65	Gorica 67		
66	Tepebašina 14		
67	Husrefa Redžića - iznad mosta		
68	Husrefa Redžića - ispod mosta		
69	Odabašina 18		
70	Goruša		
MZ Donji Velešići			
71	Hasana Bibera p.p. 93		
72	Hasana Bibera 105		
MZ Džidžikovac – Koševo I			
73	Điđikovac - Hadži Idrizova	x	
74	Koševo 5	x	
75	Alipašina 7		
76	Alipašina 8		
77	Alipašina 14		
78	Alipašina 17		
79	Koševo 38		
80	Koševo 26		
81	Hadži Idrizova 26		
82	Hadži Idrizova 16		
83	Điđikovac p.p. Aus. amb.		
84	Alipašina – Prušćakova		
85	Alipašina – Sutjeska		
MZ Hrastovi – Mrkovići			
86	Hamida Beširevića – Osmana Krupalije	x	
87	Hamida Beširevića - Breka	x	
88	Breka 58	x	
89	Panjina Kula 48		
90	Bardakčije 127		
91	Bardakčije - Panjina Kula		
MZ Koševsko brdo			
92	Braće Begić	x	
93	Marija Mikulića	x	

94	Muhameda Hadžijahića 20	x	blizina trafo-stanice; više kontejnera
95	Jukičeva		
96	Zuke Džumhura		
97	Antuna Hangija		
MZ Marijin Dvor - Crni vrh			
98	Goruša 8	x	
99	Kotromanića 4	x	
100	Tešanjaska – Avaz TWIST TOWER	x	
101	Magribija – Maršala Tita		
102	Armaganuša		
103	Kranjčevićeva p.p. 10		
104	Kranjčevićeva - Odošašina		
105	Avde Jabučice – Goruša		
106	Avde Jabučice 9		
107	Avde Jabučice 48		
108	Omera Stupca 10		
109	Kalemova 15		
110	Tešanjaska 4		
111	Kranjčevićeva 33		
112	Franca Lehara 1		
113	Kranjčevićeva p.p. 43		
114	Kranjčevićeva krak		
115	Kranjčevićeva p.p. 20		
116	Kranjčevićeva p.p. 9		
117	Zmaja od Bosne 6		
118	Kranjčevićeva – Franca Lehara		
119	Franje Račkog		
120	Koste Hermana 1		
121	Koste Hermana p.p. 13		
122	Mustajbega Fadilpašića - Vilsonovo		
123	Kotromanića 36		
124	Kotromanića (IRIS)		
125	Dolina		
126	Hiseta		
MZ Mejtaš – Bjelave			
127	Kovačeva – Armaganuša	x	
128	Bjelave 107		
129	Kevrin Potok br.1		
130	Kevrin Potok – Envera Čolakovića		
131	Avde Sumbula 5		
132	Sarač Ismailova (p.p. O.S.)		
133	Pehlivanuša (kod dzamije)		

134	Mehmed Paše Sokolovića p.p. KSC		
135	Čekaluša 58 – 60		
136	Sarać Ismailova (kod O.S.)		
MZ Park – Višnjik			
137	Bolnička p.p. 9	x	
138	Hazima Šabanovića	x	
139	Višnjik 53	x	
140	Višnjik 37	x	razmotriti pogodniju lokaciju
141	Višnjik 19		
142	Zaima Šarca – Višnjik		
143	Bolnička p.p. 19		
144	Višnjik 21		
145	Zaima Šarca p.p. 38		
146	Zaima Šarca 51		
147	Patriotske lige – groblje- atobus. st.		
MZ Pionirska dolina – Nahorevo			
148	Fadila Jahića Španca BOSNAFILM		
149	Nahorevska – Fadila Jahića Španca		
150	Nahorevska – autobuska okretnica		
151	Nahorevska – lovački klub		
152	Selo Nahorevo - zadruga		
MZ Skenderija – Podtekija			
153	Hamdije Kreševljakovića – Drvenija	x	nedovoljno kontejnera; veća fluktuacija građana;
154	Skenderija čikma - Skenderija - Soukbunar	x	
155	Hamdije Kreševljakovića – parking kod parlamenta		
156	Podgaj	x	udaljenost od kontejnera; kontejneri za novozgrađeni objekt
157	Tekija p.p. 8		
158	Čobanija p.p. 27		
159	Put Mladih Muslimana (kod dzamije)		
160	Čobanija - neboder Zvijezda		
161	Terezija 2		
162	Terezija 12		
163	Terezija 38		
164	Terezija 48 – 56		
MZ Soukbunar			
165	Trebevička - Majdan	x	
166	Urijan Dedina p.p. 43	x	

167	Porodice Foht 95		
168	Porodice Foht 2A		
169	Urijan Dedina - kuća Klico		
170	Urijan Dedina 1		
171	Mrakuša - Nurudina Gackića 2		
172	Soukbunar p.p. mezarja		
173	Trebevička 121		
MZ Trg oslobođenja – Centar			
174	Kaptol – Buka – Mehmeda Spahe	x	postojeća lokacija neadekvatna; odrediti bolju lokaciju za niše
175	Branilaca Sarajeva	x	odlaganje u PVC vreće -predlog građana kontejneri
176	Musala 1		
177	La Benevolencija 1		
178	Radićeva p.p. 13		
179	Jadranska p.p. 5		
180	Trampina p.p. 4		
181	Trampina p.p. 12		
182	Dalmatinska p.p. 6		

Za izgradnju niša na lokacijama datim u tabeli potrebno je:

- odrediti tačnu lokaciju i obuhvat niše,
- izraditi projektnu dokumentaciju za niše,
- obezbijediti potrebnu dokumentaciju i saglasnosti za izgradnju,
- obezbijediti finansijska sredstva,
- realizovati izgradnju.

4. ROKOVI I NAČIN IZVRŠENJA

Izgradnja niša na utvrđenim lokacijama vršiti će se u razdoblju od 2013. - 2017. godine prema godišnjem planu izgradnje i to:

Faza I: Odabir projekta izgleda niše i ishođenje potrebnih dozvola za izgradnju na lokacijama prvog prioriteta (2013)

Faza II: Izgradnja na problematičnih 35 lokacija (2014),

Faza III: Sukcesivno oko 50 lokacija na godišnjem nivou do 2018 (2015-2018).

Godišnji plan izgradnje niša donosi Općinsko vijeće nakon što budžetom odredi ukupan iznos sredstava za izgradnju niša za svaku pojedinu godinu.

Općina će putem svojih službi: odrediti tačnu lokaciju i obuhvat niše, obezbijediti potrebnu dokumentaciju i saglasnosti za izgradnju, obezbijediti finansijska sredstva, odabrati osposobljenu firmu za izradu projektne dokumentacije i firmu za izgradnju niša, te vršiti nadzor nad izvođenjem izgradnje.

5. CIJENA I IZVORI FINANSIRANJA

Uzimajući u obzir da se niše razlikuju po veličini i obimu za svaku lokaciju će se izvršiti procjena troškova.

Sredstva za realizaciju izgradnje niša osiguravaju se iz budžeta Općine.

6. ZAKLJUČAK

Realizacijom izgradnje niša na području Općine Centar definisale bi se i uredile lokacije za prikupljanje komunalnog otpada koje su problematične i trenutno nalaze na neadekvatnim lokacijama.

Ovim projektom Općina Centar doprinosi kvalitetnijem i uređenijem sistemu prikupljanja otpada podižući kvalitet usluga i stvarajući prostor Općine mjestom ugodnog življenja.

PRILOG 3. PLAN SANACIJE DIVLJIH DEPONIJA

1. UVOD

Divlja odlagališta se smatraju mjesta na koja neodgovorne osobe nekontrolirano nelegalno odlažu otpad bez ikakvih dozvola, mjera zaštite i kontrole.

Bitan razlog postojanja ilegalnih odlagališta je i nedovoljna osviještenost stanovništva o štetnom utjecaju odlaganja otpada u prirodi po "zdravlje" okoliša i ljudi općenito. Jedan od uzrok postojanje divljih odlagališta posljedica je neadekvatno razrađenog sustava sakupljanja i odvoza otpada (nedovoljan broj kontejnera, kontejneri nisu postavljeni na pravim lokacijama, volumen kontejnera i frekvencija odvoza nije usklađena s količinom proizvedenog otpada).

Postojanje ilegalnih odlagališta, osim što ukazuje na još nedovoljno razvijenu ekološku svijest ljudi, predstavlja i iznimno veliku opasnost od zagađenja okoliša i to prvenstveno tla i podzemnih voda te pogoduje razmnožavanju glodavca i drugih štetočina koji šire zaraze i bolesti.

Ova divlja odlagališta moraju se sanirati i zatvoriti, kako bi se eliminisao štetan utjecaj na okoliš, zaštitilo zdravlje ljudi i životinja, te poboljšao estetski izgled prostora.

Na području Općine Centar lokalizirane su 24 nelegalne divlje deponije otpada gdje je potrebno izvršiti sanaciju lokaliteta.

Tokom prikupljanja podataka o postojanju divljih deponija, u kontaktima sa predstavnicima Mjesnih zajednica, lokalnim stanovništvom i terenskim uvidom, utvrđeno je da se lokacije kontinuirano godinama koriste za odlaganje otpad te su kao takve prepoznate kod stanovništva kao mjesta na kojima se odlaže otpad.

Na divljim deponijama su uočene razne vrste i količine otpada, od nekoliko kg do nekoliko m³.

Po sastavu otpada dominira građevinski šut, kabasti otpad (uglavnom dijelovi tehnike i namještaj), ambalažni i komunalni otpad, ali i lešine uginulih životinja, ostatci od prerade domaćih životinja, kao i drugi biorazgradivi otpad

Obzirom da se radi o divljim odlagalištima otpada, sanacija će se provesti na način da se otpad u potpunosti ukloni i zbrine na sanitarnom odlagalištu u Smiljevićima.

U cilju sanacije divljih deponija na području Općine Centar urađen je i plan sanacije ovih lokaliteta.

Ovim Planom sanacije lokaliteta divljih deponija na području Općine centar utvrđuju se:

- redoslijed sanacije,
- rokovi i način izvršenja,
- izvori i način financiranja,
- način vršenja poslova evidencije i sanacije lokacija.

2. KATEGORIZACIJA DIVLJIH DEPONIJA

Plan sanacije je započet terenskim obilaskom svih utvrđenih odlagališta gdje su definisane karakteristike odlagališta prvenstveno njihova tačna lokacija, veličina odlagališta, vrste i udio pojedinih vrsta otpada kao i procjena ugroženosti odlagališta.

Na osnovu prikupljenih informacija urađena je kategorizacija divljih deponija prema sljedećim kriterijima:

- položaj odlagališta,
- veličina odlagališta,
- vrsta odloženog otpada,
- ugroženost okoliša.

Položaj odlagališta

Od 24 utvrđene divlje deponije, 11 je locirano u napuštenim ruševnim objektima i prostorima, sa pretpostavkom nepoznatog, nedostupnog ili nezainteresovanog vlasnika. Saniranje takvih lokaliteta trenutno je uslovljeno dobivanjem saglasnosti vlasnika, odnosno u slučajevima nepoznatog ili nedostupnog vlasnika zahtjeva pribavljanje dodatnih saglasnosti za vršenje radova na tim prostorima u skladu sa zakonom.

Na lokalitetima za koje je utvrđeno da postoji vlasnik općinska služba za prostorno uređenje i komunalne djelatnosti može naložiti vlasniku čišćenje spornih lokacija.

Veličina odlagališta

Na području Općine identificirana su 2 velika odlagališta na kojima dominira građevinski šut, a zastupljene su i druge vrste otpada.

Odlaganje otpada na ovim lokacijama se vrši u velikim količinama, često istresanjem iz kamiona i drugih pogodnih vozila.

Obzirom na veličinu i vrstu odloženog otpada ove lokacije treba posebno obraditi.

Količina otpada na odlagalištima lociranim u napuštenim ruševnim objektima i prostorima varira u zavisnosti od veličine prostora pa sanacija takvih lokacija zahtjeva izradu elaborata sanacije za svaku lokaciju posebno.

Ostalih 11 lokacija su manjeg obima uglavnom locirana pored između objekata, pored puta i prolazima, pa je njihova sanacija jednostavnija i brža.

Vrsta odloženog otpada

Od vrste otpada zavisi i način uklanjanja te vrsta angažirane mehanizacije, ljudstva, te način daljnje tretmana otpada.

Na lokacijama u napuštenim ruševnim objektima i prostorima i na 2 velika odlagališta dominira građevinski šut, kabasti otpad a zastupljene i sve druge vrste otpada

Na lokacijama manjeg obima uglavnom je zastupljen komunalni i ambalažni otpad, a ima i lešina uginulih životinja, ostataka iz prerade domaćih životinja i ostalog miješanog otpada.

Ugroženost okoliša

Razmatrajući ovaj kriterij jasno je da obzirom na količinu i vrstu otpada velika odlagališta značajno utiču na ugroženost okoliša. S druge strane lokacije u napuštenim ruševnim objektima i prostorima predstavljaju najveću opasnost jer se nalaze u neposrednoj blizini stambenih i poslovnih objekata, lako su dostupna stanovništvu, životinjama, te pogodna za razmnožavanje glodavca i drugih štetoina koji šire zaraze i bolesti.

U nastavku se daje pregled divljih deponija po kategorijama.

Tabela 37. Manje divlje deponije

Red. br.	Naziv MZ	Lokacija	Vrsta otpada	Aktivnost	Pristupačnost
1	Betanija-Šip	put za G.Slatina	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
2	Park - Višnjik	ul. Himzarina	metal, plastika, staklo, karton i papir	Čišćenje	Manji kamion, manuelno
3	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (prije prodavnice)	metal, plastika, staklo, karton i papir	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
4	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (deponija 1)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
5	Pionirska dolina - Nahorevo	Nahorevo (deponija 2)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
6	Skenderija - Podtekija	prolaz ul. H.Krševljakovića - Obala M.Dizdara	plastika, staklo, karton i papir	Čišćenje	Manji kamion, manuelno
7	Skenderija - Podtekija	Stolacka - prkoputa br.30	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
8	Skenderija - Podtekija	raskrsnica ul. Tekija-Stolačka	drvo, metal, plastika, karton i papir, staklo	Čišćenje	Manji kamion, manuelno
9	Skenderija - Podtekija	ul. Borak - kod stepenica za obilaznicu	drvo, metal, plastika, karton i papir	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
10	Soukbunar	ul. Trebevička 145	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manuelno
11	Soukbunar	ul. Vranjače 80	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno

Tabela 38. Veće divlje deponije

rb	Naziv MZ	Lokacija	Vrsta otpada	Aktivnost	Pristupačnost
1	Betanija-Šip	Slatina (kod kuće Semića)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	konzerviranje	
2	Betanija-Šip	ul. Branilaca Šipa	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	konzerviranje	

Tabela 39. Divlje deponije u ruševnim objektima

Red. br.	Naziv MZ	Lokacija	Vrsta otpada	Aktivnost	Pristupačnost
1	Bardakčije	ul. Ašikovac do 14	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
2	Bardakčije	ul. Ašikovac do 19	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
3	Bardakčije	ul. Mandrina do 15	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
4	Marijin dvor - Crni Vrh	ul. Halida Kajtaza	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
5	Marijin dvor - Crni Vrh	ul. Kotromanića	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
6	Marijin dvor - Crni Vrh	Hotel Zagreb	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
7	Mjetaš - Bjelave	ul. Džemila Krvavca 13-15	nepoznato	-	
8	Mjetaš - Bjelave	ul. Čekaluša br. 58 i 60	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
9	Pionirska dolina - Nahorevo	ul. Fadila Jahića Španca (iza Bosnafilma)	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje	Manji kamion, manja mašina, manuelno
10	Skenderija - Podtekija	ul. H. Krševljakovića 9	metal, plastika, staklo, karton i papir, građevinski otpad	Čišćenje i zatvaranje i uklanjanje objekta	Manji kamion, manja mašina, manuelno
11	Skenderija - Podtekija	raskrsnica ul. Soukbunar-Stolačka	drvo, metal, plastika, karton i papir	Čišćenje	Manji kamion, manja mašina, manuelno

3. REDOSLIJED SANACIJE

Sanacije utvrđenih lokacija divljih deponija vršit će se u razdoblju od 2013. - 2018. godine prema godišnjem programu sanacije i to:

Faza I: manje divlje deponije u 2013.

Faza II: veće deponije u 2014.

Faza III: divlje deponije u ruševnim objektima

- Tabela 36, redni broj od 1-5 u 2015.
- Table 36, redni broj 6-11 u 2016.

Godišnji program sanacije donosi Općinsko vijeće nakon što se budžetom odredi ukupan iznos sredstava za sanaciju divljih deponija za svaku pojedinu godinu.

Sanacija divljih odlagališta otpada provodi se u skladu sa izrađenim planovima sanacije, a aktivnosti koje se provode su slijedeće:

- Sortiranje otpada po vrstama: glomazni, drvo, metali, ambalažni otpad, ostali otpad;
- Utovar u vozila;
- Prijevoz otpada koji se reciklira do ovlaštenog operatera;
- Odvoz neiskoristivog otpada na odlagalište i odlaganje;
- Revitalizacija sanirane površine;
- Postavljanje znaka zabrane odlaganja otpada, uz jasno navođenje propisanih kazni za nedozvoljeno odlaganje otpada;
- Postavljanje kanti / kontejnera
- Uspostava nadzora lokacije od strane komunalnih redara / eko-policije.

Sanaciju treba obaviti u saradnji sa KJKP "Rad".

Lokacija na koju će se odvoziti otpad sa divljih odlagališta je sanitarna deponija u Smiljevićima.

Nakon odvoza otpada čitav prostor dotadašnjeg odlagališta potrebno je zaravniti i hortikulturno urediti u saradnji sa KJKP "Park".

4. CIJENA SANACIJE

Uzimajući u obzir tipologiju otpada, udaljenost od najbližeg službenog odlagališta te prosječne cijene zbrinjavanja otpada koja uključuje sortiranje, odvoz i zbrinjavanje otpada, ostali radovi na sanaciji, za svaku lokaciju je izvršena procjena trošak sanacije.

U tu je cijenu uključena i provedba propisanih mjera kao npr. postavljanje table s natpisom zabrane odlaganja otpada, revitalizacija sanirane površine, ograđivanje i sl.

5. IZVORI I NAČIN FINANCIRANJA

Sredstva za vršenje sanacija osiguravaju se iz budžeta Općine.

Općina će obezbjediti sredstva za aktivnosti koje su neophodne na uklanjanju deponija (KJKP Rad) i na hortikulturnom uređenju (KJKP Park).

Kad su u pitanju ruševni objekti koji imaju vlasnika, Općina će osigurati suglasnost vlasnika, a čišćenje obaviti o vlastitom trošku u saradnji sa KJKP Rad i KJKP Park.

Ovaj Plan stupa na snagu po usvajanju na Općinskom vijeću.

